

HRVATSKI VOJNIK

9. PROSINCA 2022.

CIJENA 10 KUNA / 1,33 €

BROJ | 671

HRZ
SRUŠIO SE
MiG-21
- PILOTI SE
KATAPULTIRALI

CYBER
COALITION 2022

OSRH
NOVO
POJAČANJE
HRVATSKE
VOJSKE

TEČAJ
LOGISTIKA U
OPERACIJAMA
POTPORE
MIRU 22

Snimio Mladen ČOBANOVIC

NOVI HRVATSKI CRNI JASTREBOVI

U zagrebačku zračnu luku stigli su 3. prosinca treći i četvrti UH-60M Black Hawk koji će biti u floti Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. Dva dana poslije, kako bi čuo njihove dojmove, Hrvatski vojnik posjetio je pilote i tehničare iz 191. krila koji već više mjeseci intenzivno lete i rade s novim, modernim višenamjenskim vojnim helikopterom

[STR. 8]

NASLOVNICU SNIMIO MЛАДЕН ЂОБАНОВИЋ

SADRŽAJ

- 4** **HRZ**
Srušio se MiG-21 – piloti se katapultirali
- 6** **IN MEMORIAM**
general zborava Pavao Miljavac
Svojim djelovanjem obilježio je povijesnu epohu
- 14** **MORH**
Zaslužena priznanja onima koji su se istaknuli
- 16** **SREDIŠTE ZA STRANE JEZIKE
"KATARINA ZRINSKA"**
Prepoznatljivost hrvatskih stručnjaka u međunarodnom okruženju
- 18** **DOMOVINSKI RAT**
Herojski Vukovar
- 20** **ZAPOVJEDNIŠTVO ZA
KIBERNETIČKI PROSTOR**
Cyber Coalition 2022
- 24** **PREDSTAVLJAMO**
Povijest sjaja i tragike hrvatskog vojnog nazivlja
- 26** **OSRH**
Novo pojačanje Hrvatske vojske
- 28** **OSRH**
Doprinos stabilnosti i sigurnosti
- 30** **VOJARNA "PUKOVNIK MIRKO VUKUŠIĆ"**
Tečaj Logistika u operacijama potpore miru 22
- 32** **PREDSTAVLJAMO**
Svjetska prvakinja u taekwondou
- 34** **PREDSTAVLJAMO**
Bronca zlatnog sjaja
- 38** **VOJSKE SVIJETA**
Slovačka modernizacija
- 46** **RATNO ZRAKOPLOVSTVO**
Ekonomični borbeni avioni
- 54** **PODLISTAK**
Francuska industrija vojnih aviona (VIII. dio):
Traži se lovac
- 58** **PRIČE O DOMOVINSKOM RATU**
Kratka sudbina
- 62** **DOMOVINSKI RAT**
Autocestom prema Bljesku i pobedi
- 66** **TRENUTAK SJEĆANJA**
Vitezovi slavonskog neba
- 67** **FILATELIJA**
Marke – Diplomatska misija

HRZ

“Želim izraziti žaljenje članovima obitelji koji su danas pretrpjeli strah i stres, na svu sreću piloti su pronađeni živi, oni su na liječničkom pregledu i nadam se da će biti sve u redu,” rekao je ministar obrane Mario Banožić na konferenciji za novinare

SRUŠIO SE MiG-21 PILOTI SE KATAPULTIRALI

PRIPREMIO
Željko Stipanović

FOTO
Mladen Čobanović
Goran Resovac

Avion Hrvatskog ratnog zrakoplovstva MiG-21 dvosjed tijekom planske obučne aktivnosti 6. prosinca 2022. prije 14:00 sati srušio se na području kod Slatine u Virovitičko-podravskoj županiji. Piloti su se uspješno katapultirali i prizemljili te su u stabilnom stanju, izvan životne opasnosti i prevezeni u bolnicu na liječnički pregled

Tijekom pada aviona Hrvatskog ratnog zrakoplovstva MIG-21 dvosjeda, dva pilota uspješno su se katapultirala i prizemljila, a na mjesto nesreće sa zadaćom potrage i spašavanja odmah su bila upućena dva helikoptera Hrvatskog ratnog zrakoplovstva Mi-171 SH, pripadnici Pukovnije Vojne policije te bespilotne letjelice. Angažirane su bile i operativne snage sustava civilne zaštite: Državne intervencijske postrojbe civilne zaštite, vatrogasci, Hrvatska gorska služba spašavanja, a na teren su upućeni i policijski službenici i lovci. Piloti su helikopterom Hrvatskog ratnog zrakoplovstva prevezeni s mesta nesreće u Zagreb te sanitetskim prijevozom prebačeni na daljnju medicinsku obradu. Na terenu je Državno odvjetništvo, pripadnici Vojne policije, Povjerenstvo za istraživanje zrakoplovnih nesreća i policijski službenici MUP-a. "Nažalost imali smo danas incident prilikom redovite obuke, prije svega želim izraziti žaljenje članovima obitelji koji su danas pretrpjeli strah i stres, na svu sreću piloti su pronađeni živi, oni su na liječničkom pregledu i nadam se da će biti sve u redu," rekao je ministar obrane Mario Banožić na konferenciji za novinare. Zahvalio je svim pripadnicima Hrvatske vojske, policije, Vojne policije, HGSS-a, vatrogasaca, lovaca i svih koji su se u prvim trenucima uključili u potragu za drugim pilotom i tako pomogli da ga pronađu prije mraka. Jedan pilot ima određene tjelesne ozljede i uskoro se očekuje izvješće o njegovu zdravstvenom stanju. "Ovo je još jedan od trenutaka koji potvrđuje da i dalje trebamo ulagati u Hrvatsko vojno zrakoplovstvo, prije svega u avione četvrte plus generacije, ljudi i tehničare," poručio je ministar. Incident, po njegovim riječima, pokazuje spremnost Hrvatske vojske da uspješno obavlja svoje zadaće unatoč izazovnim trenucima i stanju opreme. "Tijekom redovite vježbovne aktivnosti pao nam je avion. Pratile su se sve procedure sigurnosti. To samo pokazuje da je odluka o nabavi aviona bila potrebna i pravodobna," kazao je načelnik Glavnog stožera OSRH Robert Hranj te izrazio nadu kako se ovakav incident neće ponoviti te dodata kako su MiG-ovi pouzdani i redovito se servisiraju, a piloti su vrhunski. "Vojnički poziv nosi određene rizike. Puna potpora obitelji ozlijedjenog pilota," kazao je Hranj. Zapovjednik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva brigadni general Michael Križanec tijekom konferencije za medije iznio je detalje vježbe: "Imali smo planiranu obuku s pet aviona u istom trenutku u zračnom prostoru koji su određene zadaće trebali provesti koordinirano. U 13:44 dobili smo obavijest da je jedan od aviona objavio poziv u nuždi, u 13:48 posada je dojavila da će izvršiti katapultiranje, odnosno izbacivanje iz aviona zbog problema s radom motora. Unutar pola sata poletio je prvi tim za spašavanje i u 15:28 posade su uočile oba padobrana, što nam je potvrdilo da su oba pilota sigurno napustila avion prije udara u zemlju," kazao je Križanec. U 16:25 piloti su već bili na putu prema Lučkom i predani sanitetu. Križanec je istaknuo kako je riječ o vrlo iskusnim pilotima, a "avion je prije 20 sati izšao s najkompleksnijeg 200-satnog pregleda".

General Križanec pojasnio je kako je avion koji se srušio MiG-21, dvosjed, avion za obuku, evidencijskog broja 164, koji je bio remontiran 2013./14. godine te kako se ovaj incident dogodio unutar 20 sati, nakon 200-satnog pregleda. Što se tiče pilota, istaknuo je kako je riječ o vrlo iskusnim pilotima s impozantnim satima naleta. "Radi se o pilotu koji je imao 1800 sati naleta ukupno, u ovoj godini više od 70 sati, nastavnik je letenja i probni je pilot. Pilot u drugoj kabini ima 2000 sati naleta ukupno i 80 sati ove godine"

"Ovdje se radi o MiG-u dvosjedu, koji je vrlo različit od MiG-a jednosjeda, koji nam je na dežurnom borbenom dvojcu. Istraga treba pokazati je li siguran nastavak korištenja dvosjeda za obuku," rekao je zapovjednik te dodata: "To su avioni s početka osamdesetih. Mi smo u XXI. stoljeću. Sama sposobnosti koje ta platforma nudi nisu one koje su danas potrebne. Jednostavno, to je avion druge generacije, a sad nabavljamo avion četvrte plus. To je kao da neki automobil iz sedamdesetih i neki star deset godina nude isti komfort i sposobnosti," rečeno je.

Kazao je i kako ti avioni u sebi imaju "sustav objektivne kontrole" koji će - bude li pronađen i bude li uporabljiv, odnosno budu li se iz njega mogli izvući podaci - omogućiti da se s vrlo velikom vjerojatnošću ustanovi "što je pošlo po zlu".

"Imamo sumnju na otakz rada motora i tim ćemo tragom pokušati ustanoviti što se stvarno dogodilo. Koristit ćemo i izjave pilota, svjedoka," rekao je Križanec te dodata kako će "parametre dati vanjskom izvođaču da ih provjeri", rekao je. "Ima određenih fizičkih ostataka dijelova trupa, ali nije baš puno ostalo," kazao je o olupini aviona i dodao kako avion nije bio naoružan.

General Križanec posebno je zahvalio mještanima Voćina koji su spremno pružili pomoć pilotima. Također, zahvalio je i kolegama iz američkog, mađarskog i francuskog ratnog zrakoplovstva koji su ponudili pomoć i pružili potporu

IN MEMORIAM GENERAL ZBORA PAVAO MILJAVAČ

Ministar obrane Mario Banožić uputio je izraze sućuti obitelji u povodu smrti generala Pavla Miljavca, bivšeg načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga Republike Hrvatske, ministra obrane, saborskog zastupnika i počasnog predsjednika Hrvatskog generalskog zbora

SVOJIM DJELOVANJEM OB POVIJESNU E

"Sve nas je zatekla vijest o odlasku velikog čovjeka, generala i bivšeg ministra obrane Pavla Miljavca.

Ne postoji način da se ublaži tuga kada odlaze naši najdraži, ali vjerujem kako je ponos što smo ga imali i sve što nam ostavlja u nasljeđe ono što će ga zadržati u našim srcima, molitvama i mislima.

Postoje ljudi koji su u presudnim povijesnim vremenima svojim djelovanjem obilježili jednu epohu koja je zlatnim slovima upisana u hrvatsku povijest. Oni su postajali čvrsta točka naše odlučnosti i simboli naše borbe. Jedan od takvih ljudi, velikana, bio je i Pavao Miljavac. A uspomena na njega, njegova ostvarenja bit će nadahnuće kako se bori za hrvatske ciljeve i kako se ostvaruju zajedničke vizije," napisao je ministar obrane Mario Banožić u brzojavu sućuti koji je uputio obitelji generala Pavla Miljavca.

MILJEŽIO JE POHU

Tekst: OJI / Foto: Mladen Čobanović

General zbora Pavao Miljavac rođen je 3. travnja 1953. u Dugoj Resi. U obranu Republike Hrvatske uključio se kao dragovoljac od 19. studenog 1990. Od ožujka 1992. zapovjednik je 137. brigade HV-a Duga Resa do 11. ožujka 1993. kad je postavljen za zapovjednika Zbornog područja Karlovac. Tu dužnost obnaša do 12. srpnja 1994. te je imenovan za pomoćnika načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga RH za domobranstvo. Za zamjenika načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga RH postavljen je 12. ožujka 1996., a 16. studenog 1996. imenovan je na dužnost načelnika Glavnog stožera OSRH na kojoj ostaje do 14. listopada 1998. S te je dužnosti izabran u Vladu Republike Hrvatske kao ministar obrane Republike Hrvatske.

Dužnosti ministra obrane razriješen je 27. siječnja 2000. kad mu prestaje djelatna vojna služba i prelazi u privatni sektor.

U čin general-bojnika promaknut je 20. svibnja 1994. na dužnosti zapovjednika Zbornog područja Karlovac, u čin general-pukovnika 12. ožujka 1996. na dužnosti zamjenika načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga RH, a u čin generala zbora 20. siječnja kao ministar obrane Republike Hrvatske.

Odlikovan je Redom kneza Domagoja s ogrlicom, Redom Nikole Šubića Zrinskog, Redom Ante Starčevića, Redom bana Jelačića, Redom hrvatskog trolista, Redom hrvatskog pletera, Spomenicom Domovinskog rata, Spomenicom domovinske zahvalnosti za 5 godina te medaljama "Bljesak", "Olja", Medaljom za iznimne pothvate i Medaljom "Ljeto '95".

Grupu UH-60M većinom čine mlađi tehničari i piloti. Na neki način, oni su istaknuti dio procesa uvođenja letačkog dijela HRZ-a u digitalno doba

TEKST
Domagoj Vlahović
FOTO
Mladen Čobanović
Filip Klen
Tomislav Brandt

NOVI HRVATSKI

HRVATSKO RATNO ZRAKOPLOVSTVO

U zagrebačku zračnu luku stigli su 3. prosinca treći i četvrti UH-60M Black Hawk koji će biti u floti Hrvatskog ratnog zračoplovstva. Dva dana poslije, kako bi čuo njihove dojmove, Hrvatski vojnik posjetio je pilote i tehničare iz 191. krila koji već više mjeseci intenzivno lete i rade s novim, modernim višenamjenskim vojnim helikopterom

Ušli smo u veliki zatvoreni hangar uz zračoplovnu stajanku u vojarни "Pukovnik Marko Živković" na Plesu. Dva *crna jastreba* na kraju su hangara, sklopljenih rotora. Na nekim dijelovima helikoptera, i vanjskim i unutarnjim, još je zaštitna folija. Letjelice su potpuno nove, stigle su prekjucer, a obilazi ih desetak civila, neki od njih s velikim blokovima u koje unose bilješke. To su Amerikanci, zaposlenici civilnih tvrtki koje surađuju s američkim ministarstvom obrane, a sad i Hrvatskim ratnim zračoplovstvom kod isporuke, obuke i održavanja novih helikoptera. S njima je i nekoliko ljudi u hrvatskim vojnim odorama,

CRNI JASTREBOVI

HRVATSKO RATNO ZRAKOPLOVSTVO

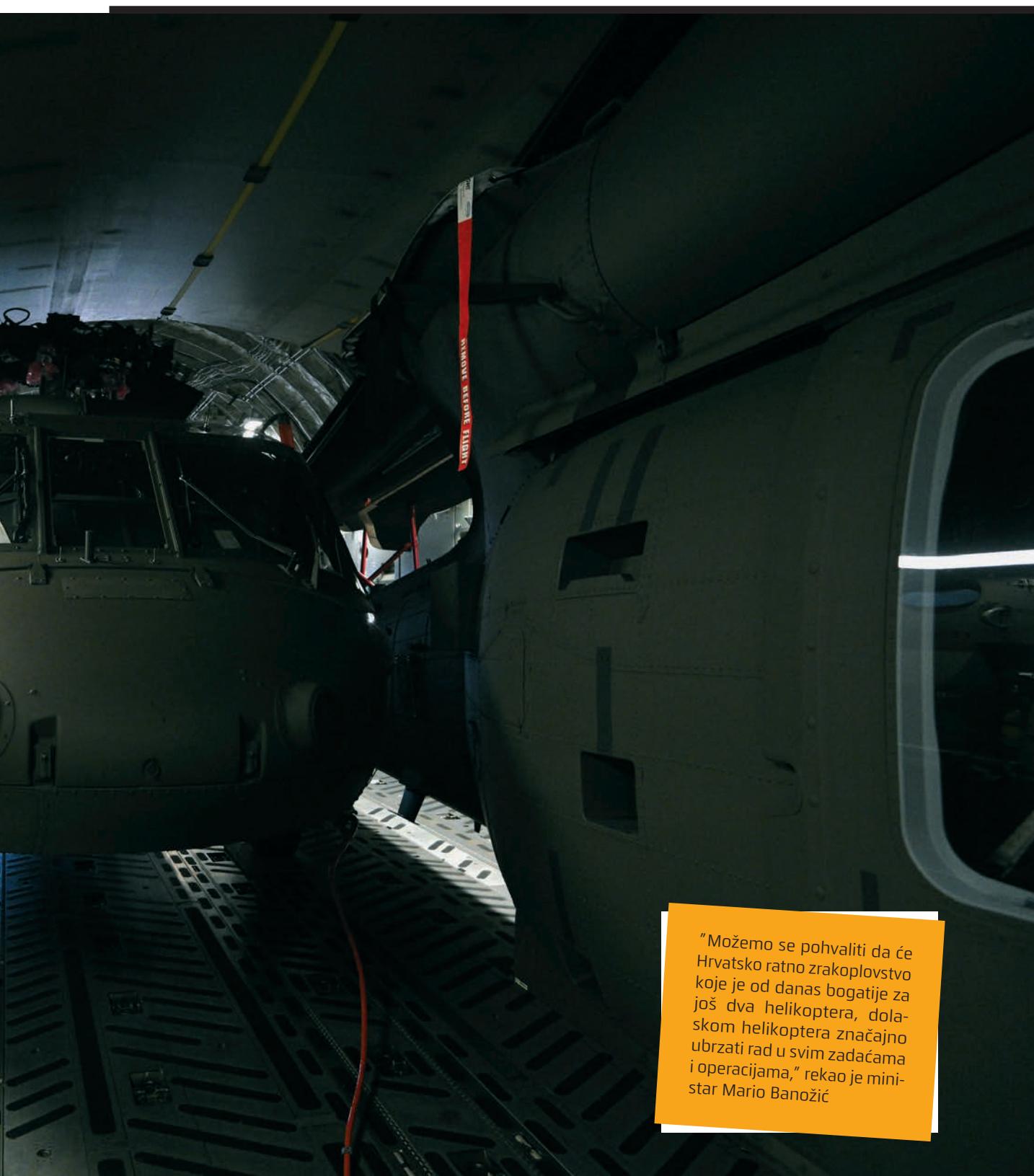
radnim i pilotskim. Svi komuniciraju na engleskom, a ne možemo ne primijetiti da su Hrvati iznimno dobrog raspoloženja. To su zrakoplovni tehničari i piloti iz 194. eskadrije višenamjenskih helikoptera 91. krila HRZ-a koji čine posebnu Grupu UH-60M. U protekle dvije godine, svi su prošli cikluse školovanja i obuke za Black Hawk u Sjedinjenim Američkim Državama. S prva dva nova HRZ-ova helikoptera već intenzivno lete i rade gotovo deset mjeseci, od veljače ove godine kad su letjelice isporučene. Prijaviti još dva sada za njih znači proces koji su već prošli, i to vrlo uspješno.

PROIZVOD VELIKOG SUSTAVA

Grupu UH-60M većinom čine mlađi tehničari i piloti. Na neki način, oni su istaknuti dio procesa uvođenja letačkog dijela HRZ-a u digitalno doba. Započeo je uvođenjem lakih izvidničko-jurišnih helikoptera OH-58D, nastavlja se s Black Hawkovima, a slijede višenamjenski borbeni avioni Rafale. Taj proces često se opisuje kao zamjena istočne tehnologije zapadnom. On je i puno više, kažu nam na Plesu. Dok razgovarate s pripadnicima Grupe, u prvi plan ističu moderne tehnologije tih letjelica koje omogućuju nov pristup zadaćama i misijama, taktikama i doktrinama. Unatoč mladosti, većina ima iskustva s, primjerice, helikopterima Mi-8 i Mi-171. S tim također izvrsnim, ali potpuno drukčijim letjelicama, oni su i postali kvalitetni, obučeni piloti i tehničari. Ali *crni jastrebovi* u najmodernijoj inačici M (Mike) i njihova tehnologija daju im šire horizonte, šire mogućnosti, a oni su itekako odlučni to i iskoristiti. Jedan od pilota govorio nam je o danu kad mu je rečeno da postoji mogućnost da ode u SAD na školovanje te prijeđe na Black Hawk. "Odmah sam pomislio da je nova tehnologija to što želim, da je to izazov koji želim prihvatići! A u Americi sam postao svjestan koliko je moja odluka bila dobra jer sam vidio da je Black Hawk sam vrh, proizvod jednog velikog sustava i razmišljanja," prisjeća se. Naravno, nije realno očekivati da HRZ može potpuno preslikati američki ili francuski sustav, no može transferirati dio znanja koji mu je potreban za vlastite

Kod Black Hawka gotovo je sve digitalizirano, sustav održavanja počiva na računalnoj dijagnostici i drugim računalnim tehnologijama, što pojednostavljuje opće održavanje i planiranje održavanja

"Možemo se pohvaliti da će Hrvatsko ratno zrakoplovstvo koje je od danas bogatije za još dva helikoptera, dolaskom helikoptera značajno ubrzati rad u svim zadaćama i operacijama," rekao je ministar Mario Banožić

HRVATSKO RATNO ZRAKOPLOVSTVO

potrebe. I na tome se intenzivno radi, dakle, HRZ gradi vlastiti sustav. Dio Grupe UH-60M Vod je za održavanje, natporučnik koji mu je na čelu u svojem je dijelu također prošao američki put. Njegova uloga u prihvatu novih helikoptera takva je da mu morbitel ne prestaje zvoniti. Zahvaljujući njemu i hrvatsko-američkoj ekipi, neće proći puno vremena, i dvije najnovije letjelice u zraku će se priključiti "nešto starijoj braći". Ipak, odvaja nešto vremena za Hrvatski vojnik. "Udariti temelje održavanju Black Hawka u HRZ-u praktički od nule, to je za nas prilika sudjelovati u procesu u kojem će opći sustav održavanja u HRZ-u biti moderniji, još sigurniji i bolji. Zato sam se i prijavio," naglašava časnik. Obojica sugovornika slažu se u tome da su za školovanje imali dovoljno predznanja i da su Amerikanci to itekako primijetili. Međutim, kako je Black Hawk platforma kakvu HRZ još nije imao, kroz neke su stvari prolazili od samih temelja. No, napredak je bio toliki da su hrvatski tehničari s vremenom kroz školovanje došli do faze u kojoj su s Amerikancima praktički rastavili cijeli helikopter i ponovno ga sastavili.

OKRETNI RATNI STROJ

"Ne mogu reći da je bilo lako, no mislim da smo svi, i piloti i tehničari, u SAD-u u međunarodnom okruženju vidjeli koliko smo zapravo jaki. A jaki smo! Dodatnim obukama naš će kadar biti još stručniji," tvrdi natporučnik. Dodaje da kod procesa održavanja Mi-8 i Mi-171 veliku ulogu još uvijek ima papirnata dokumentacija što je za njih i predviđeno i oni i tako dobro funkcioniраju. Kod Black Hawka gotovo je sve digitalizirano, sustav održavanja počiva na računalnoj dijagnostici i drugim računalnim tehnologijama, što pojednostavljuje opće održavanje i planiranje održavanja. "Dosta ljudi pita se koji je helikopter bolji, Mi-8/171 ili Black Hawk? Ne treba ih miješati, svaki je izvrstan za svoje zadaće! Mi-8 nema puno premca u transportnim kapacitetima, a Black Hawk pravi je vojnički višenamjenski taktički helikopter, boljih letnih sposobnosti," naglašava časnik-tehničar. Pilot se slaže, to nisu isti helikopteri. Black Hawk je baš ratni stroj, okretniji,

bolji za letenje noću, tiši, manjeg infracrvenog odraza. Ne propuštamo pitati ga: na kojem je veći gušt letjeti? Njegov je izbor UH-60M. "Letački je agilniji, a tehnologija koja vam je na raspolaganju pruža vam veće mogućnosti za koncentraciju na samu vojničku zadaću, a ne na samo letenje. Nudi vam i veće mogućnosti umrežavanja s drugim platformama. Zadaće koje smo obavljali s Mi-8 sad obavljamo preciznije, brže i tiše," argumentira pilot.

Većina HRZ-ovih pilota UH-60M dosad ima oko 200 sati naleta na tom helikopteru. To znači da su prva dva intenzivno korištena, u obukama i vježbama, pa i u suradnji s drugim granama i rodoma OSRH. Puno naleta znači i puno posla za tehničare, koji su u nekim ključnim trenucima uspostavljanja sustava održavanja imali veliku potporu kolega iz Nacionalne garde Minnesota, "iskusnih savjetnika i saveznika". Ključne riječi kod korištenja helikoptera dobro su planiranje te koordinacija pilota i tehničara, tako da se letenje i održavanje uspješno uskladjuju, "kad nam preventivno održavanje ide po rasporedu, korektivnog neće ni biti".

SIMBOL BUDUĆNOSTI HRZ-a

Naravno, iako svoje zadaće dobro obavljaju i na Plesu, piloti i tehničari jedva čekaju dovršetak dvaju hangara za Black Hawkove na letjelištu Lučko, kad će raditi "u svojoj kući" i u najboljim uvjetima. "Tehničarska ekipa jako je motivirana, svi želimo i volimo raditi svoj posao. Stvara se jedan tim koji će u budućnosti prenositi znanje na još mlade. Nadam se da će se suradnja s Amerikancima nastaviti i dalje, jer želimo usvajati sve nove tehnologije, najviše

Većina HRZ-ovih pilota UH-60M dosad ima oko 200 sati naleta na tom helikopteru. To znači da su prva dva intenzivno korištena, u obukama i vježbama, pa i u suradnji s drugim granama i rođovima OSRH

one softverske," naglašava zapovjednik Voda za održavanje.

Pilot naglašava da je velik broj od letnih sati u Hrvatskoj obavljen noću, posade su još otprije obučene za let s naočalama za noćno gledanje, a u SAD-u su to dodatno "izbrusile" za crne jastrebove. U tom kontekstu, uloga HRZ-ovih tehničara-letača u američkim se helikopterima povećava, ako je potrebno još su više dodatne "oči i uši" pilota. Trenutačni dijapazon letačkih zadaća još će se proširiti, kako s dva helikoptera, tako i s nabavom još dodatne opreme. U svakom slučaju, 194. eskadrila višenamjenskih helikoptera 91. krila HRZ-a na neki način simbolizira budućnost HRZ-a. Mlada ekipa zaljubljenika u ratno zrakoplovstvo i tehnologiju, koja će moći ponuditi karijeru u modernom sustavu s modernim letjelicama. Kako najavljuje ministar obrane Mario Banožić, ambicija MORH-a jest nabaviti još osam helikoptera UH-60M Black Hawk. HRZ-ova komponenta višenamjenskih helikoptera time bi definitivno ušla u potpuno novo razdoblje.

"Dosta ljudi pita se koji je helikopter bolji, Mi-8/171 ili Black Hawk? Ne treba ih miješati, svaki je izvrstan za svoje zadaće!"

"Dokaz snažnog partnerstva"

Ministar obrane Mario Banožić i načelnik GS OSRH admiral Robert Hranj, ujedno izaslanik Predsjednika RH i vrhovnog zapovjednika OSRH, nazočili su 3. prosinca 2022. u Međunarodnoj zračnoj luci Zagreb "Franjo Tuđman" prihvatu dva helikoptera UH-60M Black Hawk iz projekta opremanja OSRH helikopterima, a koji je započeo u prosincu 2018. godine u suradnji s Vladom SAD-a.

"Dokaz ovom snažnom partnerstvu dolazak je ova dva helikoptera Black Hawk, kao i donirana dva helikoptera koja su isporučena u veljači ove godine. Možemo se pohvaliti da će Hrvatsko ratno zrakoplovstvo koje je od danas bogatije za još dva helikoptera, dolaskom helikoptera značajno ubrzati rad u svim zadaćama i operacijama," rekao je ministar.

Admiral Robert Hranj zahvalio je Vladu SAD-a na kontinuiranoj potpori u opremanju i modernizaciji Oružanih snaga RH istaknuvši kako je projekt nabave helikoptera UH-60M Black Hawk iznimno važan za Hrvatsku vojsku. "Ovo je samo jedan od koraka u projektu zamjene helikoptera sovjetske tehnologije zapadnom koji ćemo nastaviti u skladu s finansijskim planovima i mogućnostima," rekao je admirala Hranj i dodao kako je uvjeren da će se suradnja s najvažnijim strateškim partnerom SAD-om nastaviti i u budućnosti na brojnim drugim projektima. Svečanosti su nazočili i otpravnik poslova a.i. Veleposlanstva SAD-a Mark Fleming, zapovjednik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva Michael Križanec, vojni izaslanik SAD-a brigadir Matt Denny, šef Ureda za obrambenu suradnju (ODC) Brian Devlin i drugi.

OJI

ZASLUŽENA PRIZNANJA

Ministar obrane Mario Banožić uručio je u Ministarstvu obrane vojne medalje i poticajne mjere pripadnicima Oružanih snaga Republike Hrvatske i djelatnicima Ministarstva obrane

TEKST
OJI

FOTO
Mladen Čobanović

MORH

ONIMA KOJI SU SE ISTAKNULI

"Zaključujući ovu ne samo za Hrvatsku izazovnu godinu, rezimajući postignuća Ministarstva obrane i Hrvatske vojske, osobito mi je zadovoljstvo odati zaslужena priznanja onima koji su se u svojem djelovanju istaknuli," rekao je ministar obrane Mario Banožić te Zahvalio svim nagrađenim djelatnicima što su obavljajući svoje dužnosti i poslove pronašli motiv i želju za podizanje ljestvice kvalitete, odgovornosti i djelotvornosti na višu razinu. Istaknuo je kako su upravo ljudi najveća vrijednost Ministarstva obrane i Hrvatske vojske te naglasio da Ministarstvo obrane kontinuirano poboljšava uvjete za život i rad vojnika, dočasnika i časnika te za njihovo napredovanje u svakom pogledu.

"Od 2016. do danas, za vrijeme Vlade Andreja Plenkovića plaća djelatnih vojnih osoba kontinuirano je rasla svake godine. Od početka 2017. do danas osnovica plaće za državne službenike i namještenike ukupno je povećana za više od 30 posto. I dalje ćemo nastaviti poboljšavati uvjete vašeg života i rada jer naš su cilj zadovoljni djelatnici koji se mogu razvijati i napredovati," poručio je ministar.

Osvrnuvši se na aktualne uspješne projekte opremanja i modernizacije, avione Rafale, helikoptere Black Hawk i vozila Bradley, ministar je istaknuo kako bez djelatnika i djelatnika MORH-a, bez pripadnica i pripadnika Hrvatske vojske, ne bi bilo ni tih

uspjeha. "Najveća opremanja Hrvatske vojske radimo u izazovnom vremenu, uvjetovanom ratom u Ukrajini, ali i poremećenim tržišnim uvjetima. Nastavljamo s projektom Bradley, dalnjom nabavom helikoptera, uvođenjem u sustav višenamjenskog aviona Rafale, novo poglavlje modernizacije i opremanja otvara i Hrvatska ratna mornarica. Siguran sam da ćemo završiti sve glavne planove koje s Glavnim stožerom OSRH donosimo za godinu koja je pred nama, ali i otvoriti nove projekte. Želja mi je da u svojem mandatu pomognem modernizirati i opremiti sve grane Hrvatske vojske," rekao je ministar Banožić.

U ime svih pohvaljenih i nagrađenih djelatnika zahvalila je brigadirka Olivera Tokić, istaknuvši kako je veseli činjenica da se rad, zalaganje i požrtvovnost prepoznaje, cijeni i vrednuje. "Zahvaljujem kolegama i kolegicama na suradnji i potpori u izvršavanju svih ostvarenih zadaća. Sigurna sam da će današnje pohvale i nagrade biti poticaj i za daljnje uspješno izvršavanje svih postavljenih zadaća," istaknula je.

NATO BILC
PROFESSIONAL DEVELOPMENT SEMINAR
OCTOBER 16-22, 2022
PROVO, UTAH

"Međunarodno smo vrlo aktivni i pokazali smo da imamo sposobljene ljude koji imaju što pokazati, a na ovakav se način i mi stručno usavršavamo," ističe ravnateljica Središta za strane jezike "Katarina Zrinska," mr. sc. Irena Prpić Đurić

PREPOZNATLJIVOST HRVATSKIH STRUČNJAKA U MEĐUNARODNOM OKRUŽENJU

TEKST
Janja Marijanović

FOTO
Privatna arhiva

SREDIŠTE ZA STRANE JEZIKE "KATARINA ZRINSKA"

Zahvaljujući znanju i bogatom iskustvu stručnjaka iz Središta za strane jezike "Katarina Zrinska" Oružane snage Republike Hrvatske još su jednom prepoznate kao iznimno kvalitetan suradnik među ostalim nacijama. Nakon što je pozvana 2021. da preuzme predsjedanje Tajništvo Upravnog odbora BILC-a Republika Hrvatska tajnim je glasovanjem NATO-ovih članica BILC-a izabrana za predsedavajućeg Tajništva od 2022. do 2025. što je službeno potvrđeno na Godišnjoj konferenciji BILC-a 26. svibnja 2022. u Loretu u Italiji.

Ured za međunarodnu jezičnu koordinaciju (Bureau for International Language Coordination – BILC) savjetodavno je tijelo stručnjaka za strane jezike koji su predani razmjeniti iskustva, najbolju praksu i ideje u potpori interoperabilnosti unutar NATO-a. Trenutačno broji 30 NATO-ovih članica, nekoliko NATO-ovih tijela, i do 15 zemalja članica Partnerstva za mir (PzM), Mediteranskog dijaloga (MD), Istanbulске inicijative za suradnju (ICI) te zemalja iz ostatka svijeta (Partners Across the Globe nations-PatG). Glavni je cilj BILC-a još od 1996. promicanje i jačanje interoperabilnosti među NATO-ovim članicama i partnerskim zemljama unapređujući standardizaciju jezične obuke i testiranja prema STANAG 6001 zahtjevima. Organizira i održava konferencije, seminare, radionice i stručne posjete radi pružanja pomoći članicama i partnerima. Aktivnosti BILC-a integralni su dio implementacije strateškog planiranja u NATO-u, a jednom godišnje organizira

se četverodnevna konferencija, stručni seminar i radionica za nastavnike stranih jezika u njihovim oružanim snagama. Na taj način institucije za strane jezike i testiranje u vojnem okruženju razvijaju sposobnosti profesora predavača i onih koji testiraju kako bi što bolje razumjeli STANAG 6001 standarde i učinkovito ih primijenili u izobrazbi i testiranju. BILC je uvijek spremjan organizirati stručne timove kako bi zemlji koja je tražila pomoći pružio potporu u izradi i provedbi tečajeva stranih jezika (najčešće engleskog) i testiranja kroz savjetovanja i kraće ciljane seminare/tečajeve. Predstavnici OSRH iz Središta za strane jezike (SSJ) svojim sudjelovanjem i angažmanom u BILC aktivnostima iznimno pridonose provedbi izobrazbe stranih jezika u OSRH, ažuriranju nastavnih planova i programa u skladu sa STANAG zahtjevima i kontroli izrade i provedbe nacionalnog STANAG 6001 testa engleskog jezika.

Središte za strane jezike "Katarina Zrinska" vrlo je aktivan član BILC-a, prvo u ulozi promatrača od 2005. do 2009., a poslije kao stalni član Upravnog odbora BILC-a. Profesori su se sudjelujući u pojedinim aktivnostima BILC-a (konferencije, seminari o testiranju, seminari metodike izobrazbe stranih jezika) u ulozi sudionika ili predavača istaknuli kao stručne osobe uvijek spremne podijeliti svoja znanja s kolegama iz drugih zemalja. Ravnateljica Središta mr. sc. Irena Prpić Đurić predsedavajuća je Tajništva BILC-a od 2022. do 2025., a osim nje tu su i Suzana Horvat, članica Odsjeka za testiranje SSJ-a i Borjana Soldo, profesorica engleskog i njemačkog jezika u Odjelu SSJ-a u Osijeku. Osim imenovanih Tajništvo BILC-a čine četiri pomoćna tajnika i viši savjetnik. Nakon pola godine predsjedavanja Irena Prpić Đurić otkrila nam je kako je jako zadovoljna svime odrađenim u proteklom vremenu, a pogotovo svojim timom unutar Tajništva upravljačkog odbora za koji kaže kako se sastoji od iznimno stručnih i kvalitetnih ljudi. "Preuzimanjem predsjedanja BILC-ovim Upravnim odborom znali smo u što ulazimo jer je vrlo važno pomoći onima kojima svojim iskustvom i savjetima možemo olakšati put utemeljenja i provedbu izobrazbe stranih jezika i testiranja sukladno STANAG 6001 zahtjevima," kaže Prpić Đurić.

Neke od zadaća koje je RH odradila u pola godine predsjedavanja jesu organizacija i provedba NATO-BILC STANAG 6001 Testing Workshopa i NATO-BILC Professional Development Seminara, stručno savjetovanje u pogledu organizacije i provedbe nastave engleskog jezika, osnivanja STANAG 6001 timova za testiranje te provedba obuke nastavnika, stručnjaka za testiranje i voditelja izobrazbe u Oružanim snagama drugih zemalja. BILC nudi pomoći zemljama u čijem su prvom planu aktivnosti vezane za standardizaciju poučavanja i testiranja stranih jezika, najčešće engleskog. Posjeti i zahtjev provode se na zahtjev dotične zemlje, a cilj je procijeniti program poučavanja i testiranja jezika u toj zemlji i preporuka kako ih unaprijediti. Tako je RH još jednom prepoznata kao mala zemlja iz koje dolaze stručnjaci i prema riječima Irene Prpić Đurić traženi smo da predsjedamo Tajništvom zahvaljujući iskuštu naših predavača i stručnjaka za testiranje. "Međunarodno smo vrlo aktivni i pokazali smo da imamo osposobljene ljude koji imaju što pokazati, a na ovakav se način i mi stručno usavršavamo što puno znači za naš osobni razvoj," govori nam Prpić Đurić i priznaje kako je predsjedanje Upravnim odborom BILC-a svojevrstan izazov, ali kroz kojeg se može dosta toga naučiti i pridonijeti međunarodnoj zajednici.

BILC pomaže institucijama za strane jezike i testiranje u vojnem okruženju razviti sposobnosti profesora predavača i onih koji testiraju kako što bolje razumjeti STANAG 6001 standarde i kako ih učinkovito primijeniti u izobrazbi i testiranju.

HEROJSKI VUKOVAR

Drugi dio znanstveno-izdavačkog projekta *HEROJSKI VUKOVAR: Povijest grada i život Vukovarki i Vukovaraca tijekom 30 godina (1991. – 2021.)* ugledao je svjetlo dana u studenom 2022. u povodu Dana sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dana sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje

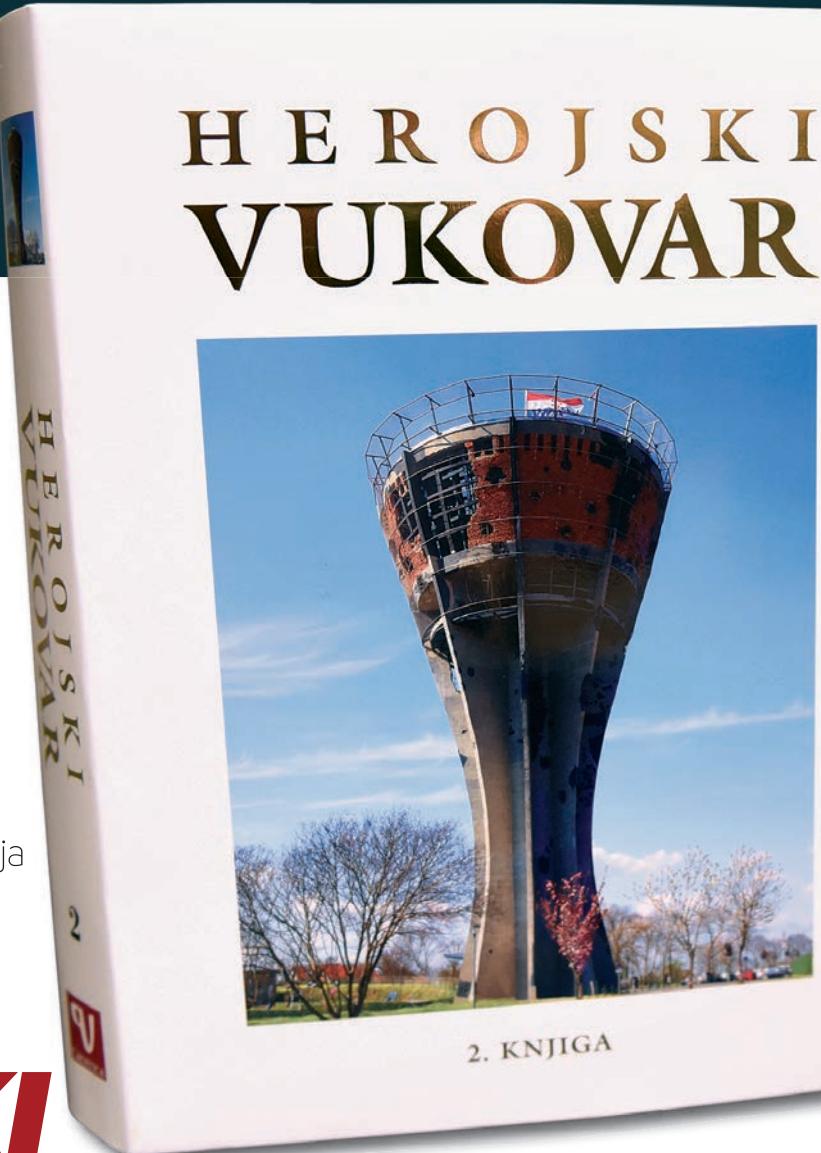
HEROJSKI VUKOVAR

TEKST Janja Marijanović // FOTO Mladen Čobanović

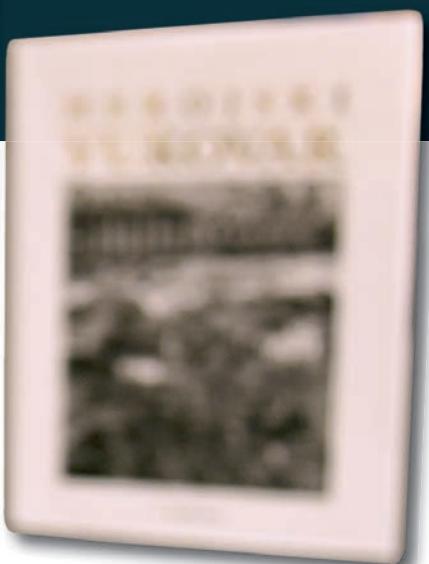
Knjiga *Herojski Vukovar*, drugi dio znanstveno-izdavačkog projekta o Gradu Heroju, predstavljena je javnosti 16. studenog 2022. u Velikoj dvorani Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu, gdje su neki od autora opsežno prikazali iznimno kompleksno razdoblje novije hrvatske povijesti od ratne 1991. do tridesete obljetnice stradanja grada 2021. Glavni je urednik knjige Ante Bičanić, a urednik Ante Nazor.

Znanstveno-izdavački projekt *HEROJSKI VUKOVAR: Povijest grada i život Vukovarki i Vukovaraca tijekom 30 godina (1991. – 2021.)*, počeo je u studenom 2020. s ciljem istraživanja, analiziranja i opisivanja relevantnih tema koje su obilježile povijest Vukovara i život Vukovarki i Vukovaraca u proteklih 30 godina. Nositelj projekta je Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, u suradnji s Hrvatskim

memorijalno-dokumentacijskim centrom Domovinskog rata kao glavnim partnerom te drugim znanstvenim, obrazovnim i kulturnim ustanovama u Hrvatskoj. Projekt je okupio tim od 38 stručnjaka koji dolaze iz različitih znanstvenih, kulturnih i obrazovnih ustanova iz Zagreba i Vukovara i zahvaljujući njima napisani su iznimno opsežni autorski radovi i pripremljene brojne dokumentarne fotografije, zemljovidovi i ostali likovni prilozi.

2. KNJIGA

Znanstveno-izdavački projekt HEROJSKI VUKOVAR: Povijest grada i život Vukovarki i Vukovaraca tijekom 30 godina (1991. – 2021.), počeo je u studenom 2020. s ciljem istraživanja, analiziranja i opisivanja relevantnih tema koje su obilježile povijest Vukovara i život Vukovarki i Vukovaraca u proteklih 30 godina

Dok je u prvoj knjizi *Herojskog Vukovara* opisana priprema i provedba velikosrpske oružane agresije na Republiku Hrvatsku i Vukovar 1991. te njezine goleme posljedice, druga knjiga obuhvaća teme srpske okupacije Vukovara od studenog 1991. do siječnja 1996. godine; mirnu reintegraciju u ustavno-pravni poredak Repu-

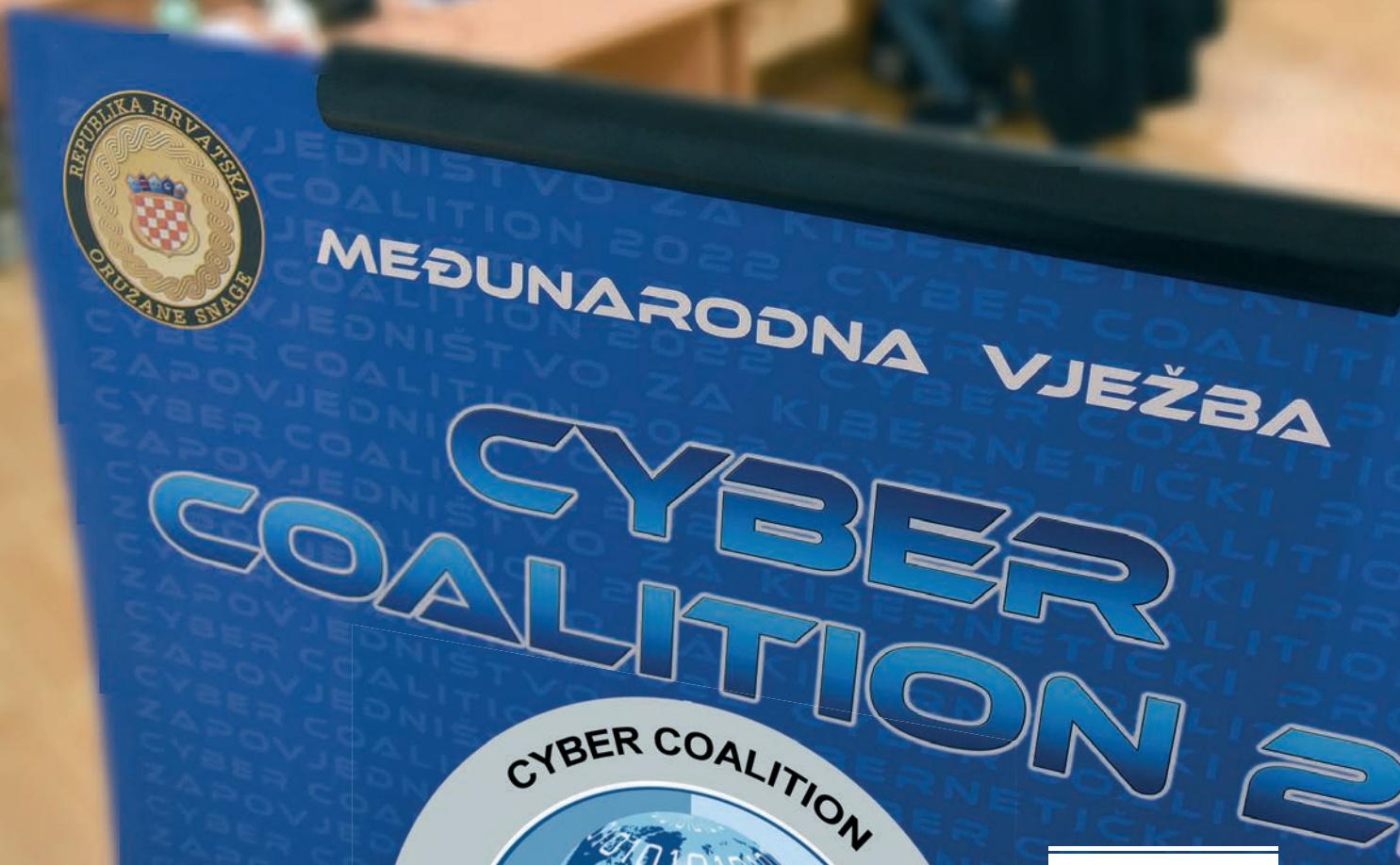
blike Hrvatske; povratak prognanika u Vukovar, saniranje posljedica agresije i obnovu grada te gospodarski i društveni razvoj od 1998. do 2021. godine.

U prvom je dijelu druge knjige u pet poglavlja obrađen prvi odsječak navedenog 30-godišnjeg povijesnog razdoblja, od 1991. do 1998. Obrađene su informacijske operacije pod djelovanjem Opere na teritoriju Republike Hrvatske, a posebno važan dio djelovanja Opere odnosio se na kontinuirano širenje dezinformacija o obrani Vukovara. Opisana je i srpska okupacija Vukovara, uspostava srpske vlasti u gradu i stanje pod srpskom vlasti od 18. studenog 1991. do kraja 1995., stradanje nesrpskog stanovništva na okupiranom teritoriju bivše Općine Vukovar od 1992. do 1998., mirna reintegracija okupiranog Vukovara i hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske od 15. siječnja 1996. do 15. siječnja 1998. godine. Srpska strana mirne reintegracije, odnosno tema koja obrađuje kako su Srbi reagirali na povratak hrvatske vlasti i hrvatskih institucija u Vukovar i hrvatsko Podunavlje, dolazi na kraju prvog dijela knjige.

U drugom je dijelu knjige u 12 poglavlja obrađeno razdoblje od 1998. do 2021. godine. Osim prikaza povratka prognanika u Vukovar, opisano je i hrvatsko Podunavlje tijekom i nakon mirne reintegracije, te obnova grada i u materijalnom i u simboličnom smislu. Obrađena je i promjena broja i strukture stanovništva u Vukovaru od 1991. do 2021., kao i gospodarstvo, zdravstvo, obrazovanje, kultura, vjerski život Vukovarki i Vukovaraca te vukovarski muzeji. Zadnja dva poglavlja donose dvije velike teme koje tiže mnoge Vukovarke i Vukovarce još od 1991., a to su: Pravosudno procesuiranje ratnih zločina i presude za ratne zločine počinjene u Vukovaru na hrvatskim, srbijanskim i međunarodnim sudovima, te Prisilni nestanci, masovna i pojedinačna ubojstva i grobnice, ekshumacije i identifikacije posmrtnih ostataka te traženje nestalih osoba.

Knjiga je predstavljena u Velikoj dvorani Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu

Najveća NATO-ova međunarodna vježba kibernetičke obrane nije samo "vojna stvar", nego vojno-civilna. Ona podrazumijeva sudjelovanje i povezivanje svih dostupnih kapaciteta Saveza i pojedinih članica, i vojnih, i drugih državnih, industrijskih, akademskih i poduzetničkih

Priprema tehnološki i organizacijski kompleksne međunarodne vježbe tražila je mnogo vremena i kapaciteta, a ZzKP je kroz gotovo godinu dana još i kvalitetno izvršavao svoje redovite zadaće

TEKST
Domagoj Vlahović

FOTO
Mladen Čobanović

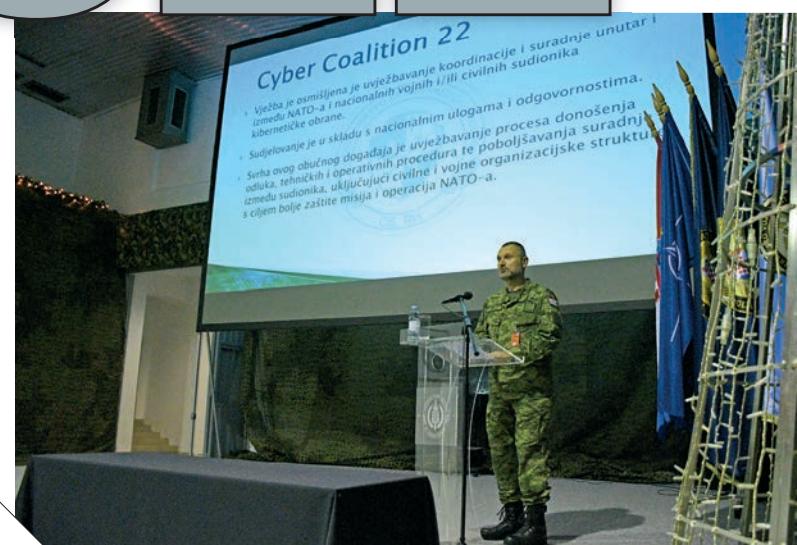
ILUSTRACIJE
ZzKP

ZAPOVJEDNIŠTVO ZA KIBERNETIČKI PROSTOR

CYBER COALITION

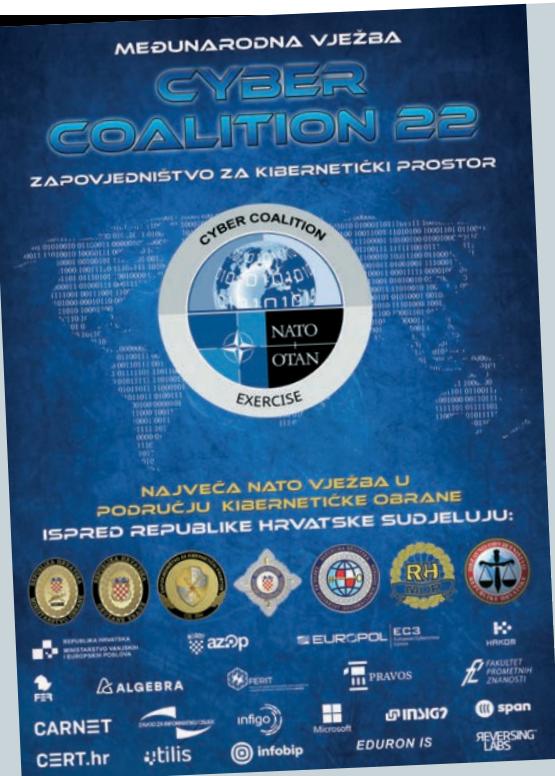

2022

Ušli smo u jednu veću prostoriju u zagrebačkoj vojarni HVU-a "Dr. Franjo Tuđman" i ugledali prizor kakav se inače vidi tek u filmovima ili fotografijama iz NATO-ova Središta izvrsnosti za kibernetičku obranu u estonskom gradu Tallinu (NATO Cooperative Cyber Defence Centre od Excellence - CCD COE). Dakle: mnoštvo povezanih klupa, žica, monitora, tipkovnica, računalnih svjetlećih servera, kućišta, miševa, monitora, velikih TV-a, telefona i školskih ploča. A oko njih uglavnom mladi ljudi, neki u odorama i s vojničkim frizurama, neki u civilu, opuštenijeg izgleda. Neki su u svojem svijetu, zadubljeni u monitor i sami rješavaju problem. Neki razgovaraju, ispod glasa, ali brzo, jer se čini da im se žuri vratiti se za svoj "stroj". Zapravo, prizor je bio slika i prilika vježbe Cyber Coalition 2022. Najveća NATO-ova međunarodna vježba kibernetičke obrane nije samo "vojna stvar", nego vojno-civilna. Ona podrazumijeva sudjelovanje i povezivanje svih dostupnih kapaciteta Saveza i pojedinih članica, i vojnih, i drugih državnih, i industrijskih, i akademskih i poduzetničkih. Obrana i jačanje otpornosti kibernetičkog prostora, pete

"Iznimno sam zadovoljan postignutim rezultatima na vježbi koji dokazuju kako sposobnosti kibernetičke obrane i otpornosti Republike Hrvatske jačaju iz godine u godinu, a sinergijom državne uprave, akademske zajednice i industrije moguće je riješiti sve probleme," istaknuo je zapovjednik ZzKP-a brigadir Daor Dabo

Hrvatski sudionici

Od državnih tijela uz MORH i OSRH sudjelovali su i Sigurnosno-obavještajna agencija RH, Zavod za sigurnost informacijskih sustava, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Ministarstvo unutarnjih poslova, Državno odvjetništvo RH, European cybercrime centre – Europol, Agencija za zaštitu osobnih podataka, Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti te Nacionalni CERT. Iz privatnog sektora u vježbi sudjelovale tvrtke: SPAN d.d., Microsoft Hrvatska d.o.o., Insig2 d.o.o., Infigo IS d.o.o., Infobip d.o.o., EDURON IS d.o.o. Iz akademske zajednice sudjelovali su: Fakultet elektrotehnike i računarstva Zagreb, Fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek, Fakultet prometnih znanosti Zagreb, Pravni fakultet Osijek, Zavod za informatiku Osijek i Visoko učilište Algebra. CARNET i Nacionalni CERT u vježbi su sudjelovali u dvostrukoj ulozi kao koordinatori za akademsku zajednicu i privatni sektor te sudjelovanjem u scenarijima iz svojih nadležnosti.

Od jedne do tri obučne skupine

Ovogodišnji novitet u hrvatskoj komponenti vježbe jest u tome da su prvi put formirane tri obučne skupine, umjesto dosadašnje jedne, jedinstvene. Svaka od njih imala je posebne zadaće u skladu sa strukom, znanjima, iskustvima i kapacitetima, no na kraju se njihov rad ipak zbrajao u zajedničke operacije i sustave. Tehnička skupina otkrivala je incidente, provodila obrambene kibernetičke operacije i operacije oporavka. Operativna skupina imala je zadaću koordinacije i osiguranja provedbe vojne operacije u uvjetima degradirane slobode djelovanja u kibernetičkom prostoru. Treća, pravna skupina, osiguravala je donošenje odluka u skladu s međunarodnim pravom i praksom te poduzimanje pravnih mjera protiv počinitelja. Zanimljivo, za iduću godinu najavljen je formiranje i četvrte skupine za krizno komuniciranje, jer ono u slučaju incidenta mora biti sastavni dio svakog sustava za kibernetičku obranu. Tako bi se procesi "zaokružili od početka do kraja".

ZAPOVJEDNIŠTVO ZA KIBERNETIČKI PROSTOR

dimenzije ratovanja, traži zajedničke i sveobuhvatne napore, jer je taj prostor totalno isprepletan između mnogih aktera. Eventualni napadači moraju dobiti odgovor iz "svih oružja", i vojnih i civilnih. A u ovom slučaju, civilna su barem toliko učinkovita koliko i vojna. Ove godine Cyber Coalition održan je petnaesti put. Republika Hrvatska sudjeluje od 2009. godine kao promatrač, a od 2013. kao aktivan sudionik.

ZzKP – NACIONALNI NOSITELJ

Vježba se provodila od 28. studenog do 2. prosinca 2022. godine u organizaciji Savezničkog zapovjedništva za transformaciju (ACT). Sudjelovale su zemlje NATO-a, kao i partnerske zemlje i institucije te pozvani promatrači. Okupila je više od 1000 sudionika iz 33 zemlje. A u svakoj zemlji održana je na više lokacija. Tako je bilo i u Hrvatskoj: iako je Zapovjedništvo za kibernetički prostor OSRH nacionalni nositelj organizacije i provedbe vježbe, vojarna na Črnomercu nije bila njezina jedina fizička lokacija. Iako umreženi s ostalima, neki od hrvatskih aktera, a bilo ih je više od 140 iz dvadesetak institucija (državna tijela, fakulteti, tvrtke), djelovali su sa svojih izdvojenih lokacija, što je svakako pridonosilo realnosti scenarija. A oni su bili vrlo izazovni i intenzivni. Naime, bili su prilagodljivi aktualnoj situaciji i mogućim ugrozama u području djelovanja oružanih snaga bilo koje od sudionica – članica NATO-a. Konkretno, scenariji su podrazumijevali incidente kao što su kibernetički napadi na električne mreže, programe i sredstva NATO-a i Saveznika tijekom vojnih operacija. Scenarijima se upravljalo iz središta vježbe u Tallinu, a i ondje je djelovalo nekoliko kibernetičkih stručnjaka iz OSRH. Međutim, otklanjanje incidenata ciljano se prepustalo pojedinim nacionalnim sudionicima. Njihova je zadaća bilo otkrivanje napada i utvrđivanje činjeničnog stanja, povratna informacija o uočenom, utvrđivanje utjecaja na ostale sudionike, otklanjanje prijetnje i strukturirano izvješćivanje.

VRIJEME I KAPACITETI

Opisujući vježbu za Hrvatski vojnik, voditelj nacionalne komponente vježbe pukovnik Franjo Kocur iz Zapovjedništva za kibernetički prostor istaknuo je da je Cyber Coalition iznimno značajan i zahtjevan događaj za eksperte iz područja kibernetičke sigurnosti. "Opća digitalizacija društva, od kuće do bojišta, traži sigurnost," tvrdi časnik, dodajući da je u skladu s tim vježba na razini OSRH prepoznata kao ključna za razvoj sposobnosti cijelog sustava. Priprema tehnološki i organizacijski kompleksne međunarodne vježbe tražila je mnogo vremena i kapaciteta, a ZzKP je kroz gotovo godinu dana još i kvalitetno izvršavao svoje redovite zadaće. Međutim, pukovnik naglašava da je takav izazov zapravo zanimljiv. Ove godine, temeljem brižljivih priprema i naučenih lekcija, osigurani su bolji uvjeti rada na svim razinama. A najveće je zadovoljstvo vidjeti koliko se i vojni i civilni akteri ponašaju odgovorno i savjesno, koliko se užive u scenarij, koliko zajednički rade. "Svi sudionici, pa i oni iz vrlo uspješnih tvrtki s velikim primanjima, pokazuju motivaciju da budu dio kibernetičke obrane svoje zemlje," kaže Kocur. Štoviše, naglašava da se na vježbi formirao i jedan neformalni stručni nacionalni tim, dovoljno učinkovit i kohezivan da bi u slučaju velike kibernetičke ugroze mogao postati i formalan.

Završnog dana vježbe, sudionike na Hrvatskom vojnem učilištu obišao je i načelnik GS OSRH admiral Robert Hranj, kao i predstavnici ustrojstvenih cjelina MORH-a, OSRH, državnih institucija, sveučilišne te industrijske zajednice. Zapovjednik ZzKP-a brigadir Daor Dabo izrazio je zadovoljstvo rezultatima vježbe i objasnio da je Cyber Coalition primjer kako NATO pomaže svojim članicama u razvoju sposobnosti kibernetičke obrane gdje se kroz iznimno realistične i izazovne scenarije omogućuje testiranje i razvoj sposobnosti širokem krugu sudionika. Na kraju je brigadir Dabo zaključio: "Iznimno sam zadovoljan postignutim rezultatima na vježbi koji dokazuju kako sposobnosti kibernetičke obrane i otpornosti Republike Hrvatske jačaju iz godine u godinu, a sinergijom državne uprave, akademske zajednice i industrije moguće je riješiti sve probleme."

Najbolji u usavršavanju i napredovanju imaju priliku otići na šestomjesečno školovanje u SAD iz funkcionalnog područja kibernetičkih operacija

"Vojni kibernetički stručnjak ne stvara se preko noći"

Zapovjedništvo za kibernetički prostor OSRH kontinuirano provodi svoje zadaće vezane uz kibernetičke sustave, djelovanja i obranu. Usto, ima izgrađen sustav obuke djelatnika, svojih, i onih koji rade zadaće povezane s kibernetikom u drugim postrojbama OSRH. U protekle dvije godine ZzKP praktički je iz temelja izgradio kvalitetan sustav obuke, ali i podizanja znanja i svijesti o kibernetičkoj sigurnosti na razini cijelog sustav MORH-a i OSRH. Pukovnik Kocur naglašava da se vojni kibernetički stručnjak ne stvara preko noći. Da se dođe do najzahtjevnijih i najzanimljivijih funkcija, primjerice digitalne forenzike, potrebno je učiti i pokazati se u nizu manje kompleksnih zadaća. "Najbolji imaju veliki izvor znanja, iskustva i vještina," kaže Kocur, dodajući da najbolji u usavršavanju i napredovanju imaju priliku otići na šestomjesečno školovanje u SAD iz funkcionalnog područja kibernetičkih operacija. Mislim da smo na dobrom putu i da u suradnji s tijelima MORH-a i OSRH uspješno branimo sustav od svih mogućih prijetnji. Naravno, teško je zadavati stručnjake koji dobivaju unosne ponude iz realnog sektora, ali u tijeku je uspostavljanje sustava koji će kibernetičkim stručnjacima OSRH omogućiti bolje financijske i druge uvjete," kaže hrvatski časnik. Dodaje i da opremanje odgovarajućim softverskim, hardverskim, komunikacijskim i drugim sustavima ide kontinuirano. Naravno, nabava se mora uskladiti s ljudima koji su obučeni za nove sustave. Do kraja godine Zapovjedništvu će biti isporučen Cyber Range, odnosno obučni kibernetički poligon za cijeli MORH i OSRH. On pruža iznimno velike mogućnosti za obuku pripadnika svih razina koji djeluju u našem obrambenom sustavu.

Završnog dana vježbe, sudionike na Hrvatskom vojnem učilištu obišao je i načelnik GS OSRH admirala Robert Hranj, kao i predstavnici ustrojstvenih cjelina MORH-a, OSRH, državnih institucija, sveučilišne te industrijske zajednice

PREDSTAVLJAMO

POVIJEST SJAJA I TRAGIKE HRVATSKOG VOJNOG NAZIVLJA

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje objavio je ove godine monografiju dr. sc. Dalibora Vrgoča *Hrvatsko vojno nazivlje kroz stoljeća - Od Braću junaci do Gospodo vojnici!*, kojom se prvi put pruža znanstveno-istraživački uvid u postajeću vojnu terminologiju, no i onu koja seže stoljećima u prošlost. Knjiga je bila izložena u prostoru Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje na Interliberu u 6. paviljonu Zagrebačkog velesajma.

Hrvatsko vojno nazivlje ovom je monografijom podvrgnuto iscrpnom istraživanju kroz jezikoslovno-terminološku raščlambu iz dijakronijsko-sinkronijske perspektive. "Ova monografija otvorit će nove obzore na bogatu riznicu hrvatske vojne riječi te njezinu višestoljetnu i živu, no istodobno burnu tradiciju. Naime, hrvatsko vojno nazivlje – koje je od 1868. do 1918. bilo jedan od stupova hrvatskog jezičnog identiteta – u dva je navrata 1918. i 1945. nasilno ukinuto. Povijest je to sjaja i tragike hrvatskog vojnog nazivlja, koje je tad bilo u visokoj mjeri razvijeno, zastupljeno, kodificirano i standardizirano da bi potom dvaput u XX. stoljeću bilo nasilno prekinuto i arhaizirano pred dominacijom srpskog nazivlja. Volio bih da terminološki podvizi iz povijesti izgradnje hrvatskog vojnog nazivlja imaju odjeka i u izgradnji suvremenog nazivlja. Hrvatska se vojnojezična ba-

"Imamo priliku nastaviti izgrađivati hrvatsko vojno nazivlje na ramenima velikana kao što su Šulek, Tanzlingher Zanotti, Špicer, hrvatski domobranični časnici i drugi. Oni su bili svjesni što znači izgradnja nazivlja za opći hrvatski jezik, jer ono što razlikuje i najsrodnije jezike upravo je nazivlje. Nazivlje je identitetska dimenzija jezika, koja može obogaćivati ili osiromašivati jezik," kaže autor monografije *Hrvatsko vojno nazivlje kroz stoljeća* dr. sc. Dalibor Vrgoč

Tekst i foto: Martina Stanković

ština proteže kroz stoljeća, a u revnosti i studioznosti njezinih stvaratelja možemo pronaći ideale za budućnost hrvatskog vojnog nazivlja, no i prepoznati koliko bi tragično bilo zanemariti ga," kaže nam autor Dalibor Vrgoč. Po uspostavi hrvatskog domobranstva "otac" hrvatskog znanstvenog (i vojnog) nazivlja Bogoslav Šulek započinje sa službenim prijevodom niza vojnih priručnika, u razdoblju 1870. – 1875. Šulekov vojnoterminografski opus bez daljnje je monumentalan, no u istraživanju autor otkriva da se nazivlje izgrađivalo i zaslugom niza domobraničnih časnika gotovo nepoznatih stručnoj i široj javnosti, kao što su general Ivan Vuković ili potpukovnik Stjepan Šašić pl. Kirinski. Nešto poslije na njih se naslanja Mavro Špicer sa svojim impresivnim *Vojničkim rječnikom* (1900./1903.). Uspostavom Kraljevine SHS nazivlje višedesetljetne tradicije osuđeno je na progon iz javne uspomene te njegovo mjesto zauzima srpsko nazivlje. Za vrijeme NDH većina naziva preuzeta je iz već izgrađenog i obilnog domobraničkog nazivlja. Jednostavno, posezalo se u pasivni leksik iz bogatog terminološkog fonda (osobito Šulekova). Dakako, u odnosu na navedene oživljnice, nužne su bile dopune i aktualizacije koje su tražili onodobni golemi iskoraci na svim razinama vojnih umijeća, a pogotovo vojne industrije te specifičnosti vojno-političkog ustroja NDH. Nakon njezina nestanka to nazivlje ponovno ustupa mjesto srpskom vojnom nazivlju, čak ne i svojevrsnom hibridu hrvatsko-srpskog

nazivlja, kako se recimo pristupalo u nekim drugim strukama. U tom se smislu vojno nazivlje izdvaja u odnosu na sva ostala nazivlja u onodobnom jeziku. Po uspostavi Republike Hrvatske počinje izgradnja suvremenog vojnog nazivlja ponovno na temeljima domobranskog nazivlja.

ZNANSTVENI PRISTUP U IZGRADNJI NAZIVLJA

"Tijekom istraživanja pojavili su se novi protagonisti, koje literatura nigdje ne bilježi ili su jednostavno promicali istraživačkom povećalu. Bogoslav Šulek definitivno je utemeljitelj hrvatskog vojnog nazivlja, no u istraživanju sam ustanovio postojanje cijele jedne – kako je nazivam – intelektualne domobranske elite, koja se prije, paralelno i nakon Šuleka, ozbiljno i službeno bavila izgradnjom hrvatske vojne riječi. Iz njihova rada proizšli su njemačko-hrvatski vojni priručnici i svojevrsni rječnici," naglašava Vrgoč, a kao iznimski povijesni kuriozitet navodi primjer aneksnog talijansko-hrvatskog rječnika vojnih naziva Ivana Tanzlinghera Zanottija. Ovaj rukopis iz 1699. godine nalazi se u arhivima Britanske knjižnice te krasiti unutarnje korice monografije.

Za potrebe ustrojavanja Hrvatske vojske sa stajališta vojne struke, terminoloških načela te norme hrvatskog standardnog jezika izgrađeno je apsolutno prihvatljivo vojno nazivlje. No, novi izazov pojavljuje se s procesom pristupa NATO-u. U tom procesu te potom i ulaskom u NATO dolazi do silnog priljeva NATO-ova nazivlja. Pritisak angloameričkog nazivlja dodatno pojačavaju nove tehnologije te dinamika sigurnosnog okruženja. Golema količina engleskog nazivlja izazov je za hrvatski jezični odgovor te stvaranje hrvatskih istovrijednica.

"Riječ je o problematičnoj točki koju je potrebno rješavati. U ovoj monografiji nastojao sam s polazišta terminološke struke predložiti vojnim stručnjacima nazivlje koje je standardnojezično prihvatljivo. Jezikoslovci se možda nastoje držati najprihvatljivijih rješenja, no bolje je imati i neki prijelazni hrvatski naziv, nego strani, koji je poslije teško iskorijeniti. Nisam za grozničavi jezični purizam, ali olako prihvaćanje stranih naziva dugoročno se odražava na jezičnu normu i bogatstvo hrvatskog jezika," istaknuo je Vrgoč.

Autor Vrgoč u uvodu napominje značaj preciznog, jasnog i usustavljenog vojnog nazivlja. "U vojno-obrambenim znanostima neprecizno, nejasno i neusustavljeno nazivlje može biti pogubno te imati dalekosežne i tragične posljedice kad ga se takvog primjeni u praksi."

Dalibor Vrgoč doktorirao je lingvistiku, na temu hrvatskog vojnog nazivlja. Diplomirao je engleski i talijanski jezik te 2008. sa Željkom Fink Arsovskim objavio prvi *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. U Središtu za strane jezike "Katarina Zrinska" dugi niz godina načelnik je Odjela za prevodenje i testiranje. U radovima se bavi nazivljem, leksikografijom, prevodenjem, hrvatskim jezikom i identitetom, te utjecajem engleskog jezika.

Nazivlje je alat koji treba pomagati, da nedovjedno znate o čemu govorite, da vam je jasna slika koncepta koji opisuјete," rekao je Vrgoč te naglasio potrebu za znanstvenim pristupom izgradnji nazivlja u suradnji vojnih stručnjaka s jezikoslovima i terminologozima.

"Imamo priliku nastaviti izgrađivati hrvatsko vojno nazivlje na ramenima velikana kao što su Šulek, Tanzlinger Zanotti, hrvatski domobranski časnici, no i suvremenih autora poput Đemala Kadrića i Marice Šarić. Oni su bili svjesni što znači izgradnja nazivlja za hrvatski jezik općenito, jer ono što razlikuje i najsrodnije jezike upravo je nazivlje. Nazivlje je identitetska dimenzija jezika, koja može obogaćivati ili osiromašivati jezik," zaključuje Vrgoč.

OSRH

“Vjerujem kako će se tijekom vaše djelatne vojne službe i sami uvjeriti da je Hrvatska vojska poticajna sredina u kojoj vam se pružaju mogućnosti stalnog usavršavanja i izgradnje sebe i kao vojnika, ali i kao časne i etične osobe,” rekao je ministar obrane Mario Banožić

"Svaki je segment djelovanja Hrvatske vojske bitan, posebno danas, u izazovnom trenutku poremećene globalne sigurnosti. I pored svih ulaganja u obranu koje Vlada provodi, pored najvećeg proračuna za obranu od Domovinskog rata važno je istaknuti da ste upravo vi naša najveća vrijednost, ona čvrsta točka, naša sigurnost," poručio je ministar novim pripadnicima Hrvatske vojske

NOVO POJAČANJE HRVATSKE VOJSKE

Tekst: Jelena Jakšić / Foto: Filip Klen

Na vojnom poligonu "Gašinci" kod Đakova 25. studenog uručeno je 116 prvih vojničkih ugovora za prijam u djelatnu vojnu službu u Oružane snage RH kandidatima na specijalističkoj vojnoj obuci. Riječ je o 116 kandidata od kojih 31 žena, koji su upućeni na specijalističku vojnu obuku u Središte za obuku pješaštva i oklopništva u Gašincima, od ukupno 262 vojnika i mornara koji su primljeni u djelatnu vojnu službu temeljem drugog ovogodišnjeg natječaja Ministarstva obrane raspisanog u rujnu u skladu s iskazom potreba Oružanih snaga RH za popunom vojničkih dužnosti te Planom prijma u Hrvatsku vojsku za 2022. Ostali kandidati raspoređeni su u skladu s potrebama OSRH u Središtu za specijalističku vojnu obuku u Požegi, Karlovcu, Zadru, Bjelovaru, Splitu i Zagrebu. Od primljenih 262 vojnika i mornara, ukupno je 56 žena.

Na spomenutom natječaju kandidatima je prvi put pružena mogućnost odabira roda i službu u Hrvatskoj vojsci unutar kojih se žele razvijati, odnosno pružena im je mogućnost odabrati mjesto službe gdje će biti raspoređeni. Svečanom uručivanju prvih vojničkih ugovora za prijam u djelatnu vojnu službu nazočili su ministar obrane Mario Banožić, zapovjednik Hrvatske kopnene vojske general-pukovnik Boris Šerić, zapovjednik Zapovjedništva za obuku i doktrinu "Fran Krsto Frankopan" brigadni general Željko Ljubas, zapovjednik Središta za obuku pješaštva i oklopništva brigadir Milan Čorak i ostali.

Čestitajući na potpisivanju prvog ugovora o djelatnoj vojnoj službi, čime su službeno postali punopravni pripadnici Oružanih snaga RH, ministar obrane Mario Banožić zahvalio je novim pripadnicima na odluci i prepoznavanju mogućnosti koje nudi velika obitelj pobjedničke Hrvatske vojske. "Vjerujem kako ćete se tijekom vaše djelatne vojne služ-

be i sami uvjeriti da je Hrvatska vojska poticajna sredina u kojoj vam se pružaju mogućnosti stalnog usavršavanja i izgradnje sebe i kao vojnika, ali i kao časne i etične osobe," rekao je ministar.

"Svaki je segment djelovanja Hrvatske vojske bitan, posebno danas, u izazovnom trenutku poremećene globalne sigurnosti. I pored svih ulaganja u obranu koje Vlada provodi, pored najvećeg proračuna za obranu od Domovinskog rata važno je istaknuti da ste upravo vi naša najveća vrijednost, ona čvrsta točka, naša sigurnost," poručio je ministar novim pripadnicima Hrvatske vojske.

Zamjenica zapovjednika 1. satnije Bojne za specijalističku vojnu obuku poručnica Tea Trajković rekla je da će novi pripadnici idućih 12 tijedana proći obuku kako bi bili što pripremljeniji za vojničku karijeru i odlazak u postrojbe na nove dužnosti. "Školovala sam se da bi postala časnica u Hrvatskoj vojsci. Otac mi je bio u Domovinskom ratu pa sam i sama odabrala taj poziv kroz koji mogu pomoći svojem narodu i domovini," istaknula je. Nova pripadnica Hrvatske vojske, vojnikinja Dina Kursan iz Trogira rekla je da je nakon uspješno završenog programa dragovoljnog vojnog osposobljavanja odlučila nastaviti svoju vojničku karijeru zbog ljubavi prema domovini istaknuvši da joj je velika čast što se nalazi na specijalističkoj vojnoj obuci.

Vojnik Matija Mašala iz Sesveta odlučio se za vojnički poziv s 25 godina, a motivacija su mu uz roditelje bile i brojne djelatne vojne osobe i hrvatski branitelji koje je upoznavao kroz život, ali i instruktori. "Instruktori su mi veliki uzori, pokazali su što znači vojnički život. U Hrvatskoj vojsci sam se pronašao, to je svojevrsno bratstvo gdje brinemo jedni o drugima i gdje nema nikakve razlike od čovjeka do čovjeka," rekao je.

OSRH

Pričuvnici koji spadaju u zapovjedni kadar osposobljavaju se u području procesa donošenja vojne odluke te u procedurama vođenja postrojbe. Kao kruna obuke, provode se bojna gađanja jurišnom puškom VHS, strojnicom 12,7 mm, ručnim raketnim bacačem (RPG), minobacačem 60 mm i haubicom 122 mm D30

DOPRINOS STABILNOSTI I SIGURNOSTI

Ministar obrane Mario Banožić posjetio je 29. studenog pripadnike pričuvnog sastava Hrvatske vojske koji se nalaze na redovitom, planskom godišnjem uvježbavanju razvrstane pričuve na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" kod Slunja. Riječ je o obuci pripadnika razvrstane pričuve iz sastava 1. pješačke satnije 1. pješačke bojne 1. pješačke pukovnije pričuvnog sastava Hrvatske vojske, koja se pro-

TEKST

OJI

FOTO

Filip Klen

vodi radi podizanja sposobnosti za izvršenje dodijeljene misije. Pričuvnici se osposobljavaju za provedbu procedura i zadaća među kojima su i one za pomoć civilnim institucijama u slučaju prirodnih i tehničko-tehnoloških katastrofa.

Ministar Banožić zahvalio je pričuvnicima što su fokusirano pristupili ovoj aktivnosti. "Mnogi od vas gradili su Hrvatsku vojsku, neki aktivnim sudjelovanjem u Domovinskom ratu, neki dje-latnom vojnom službom u poslijeratnim godinama, a neki služeći vojni rok ili kao dragovoljni ročnici. Pridonijeti hrvatskoj stabilnosti i sigurnosti, hrvatskom prosperitetu aktivnost je koja nikad ne prestaje. Sposobnosti i znanja kojima raspolažete drago-cjena su i pridonose snazi i Hrvatske vojske i Republike Hrvatske," rekao je Banožić. Istaknuo je kako je bitno sagledati trenutak u kojem dolazi do ozbiljne ugroze globalne sigurnosti te kako je hrvatska Vlada beskom-promisno izabrala pridonositi jačanju zajedničkih vrijednosti znajući da i sigurnost i stabilnost ne započinju na našim granicama. "Hrvatska Vlada povećala je izdvajanja za obranu. Proračun Ministarstva obrane najveći je od Domovinskog rata, nabavljamo suvremene avione, helikoptere, moderniziramo sustave,

U okviru obuke na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" kod Slunja i na vojnom poligonu "Josip Markić" kod Knina provodi se uvježbavanje pričuvnika u temeljnim i specijalističkim vojnim vještinama i zadaćama poput rukovanja i gađanja osobnim i skupnim naoružanjem

Znamo da izdvajanje za obranu nije potrošnja, već ulaganje u budućnost," rekao je ministar te dodao kako to ulaganje ima značajan doprinos na cijeli niz gospodarskih aktivnosti i otvara mogućnosti za snaženje našeg gospodarstva. "Vjerujem kako ste se tijekom vašeg boravka ovde podsjetili što znači snaga zajedništva i pobjednički duh hrvatskog vojnika," zaključio je.

U okviru obuke na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" kod Slunja i na vojnom poligonu "Josip Markić" kod Knina provodi se uvježbavanje pričuvnika u temeljnim i specijalističkim vojnim vještinama i zadaćama poput rukovanja i gađanja osobnim i skupnim naoružanjem. Također, uvježbavanje u provedbi taktika, tehnika i procedura vezanih uz kretanje, komuniciranje, reagiranje te provedbu različitih vrsta taktičkih aktivnosti na razini desetina-vod-satnija. Pričuvnici koji spadaju u zapovjedni kadar ospozobljavaju se u području procesa donošenja vojne odluke te u

procedurama vođenja postrojbe. Kao kruna obuke, provode se bojna gađanja jurišnom puškom VHS, strojnicom 12,7 mm, ručnim raketnim bacačem (RPG), minobacačem 60 mm i haubicom 122 mm D30. Obuku provode pripadnici djelatnih jezgri pješačkih pukovnija, instruktori iz sastava djelatnih postrojbi HKoV-a te djelatni dočasnici i časnici iz zapovjedništava postrojbi borbene potpore.

LOGISTICS IN PEACE SUPPORT OPERATIONS OFFICERS COURSE 2021

TEČAJ

LOGISTIKA U OPERACIJAMA POTPORE MIRU 22

Tekst: Mario Pavlak / Foto: Filip Klen

Ovogodišnji tečaj Logistika u operacijama potpore miru 22 pridonosi spremnosti logističkog osoblja OSRH koje se planira za iznimno važnu ulogu logističke potpore vojnim snagama u međunarodnom okruženju, ali prije svega kao priprema naših snaga za EUBG 2025 u kojem će OSRH ponovno sudjelovati s nacionalnom logističkom komponentom...

Uprava za logistiku GS-a OSRH u suradnji je sa Zapovjedništvom za potporu i Logističkom školom Republike Austrije provela tečaj Logistika u operacijama potpore miru 22 (Log-CPSO22). Cilj je ospozobljavanje pripadnika OSRH za provedbu logističkih zadaća u operacijama potpore miru, a program provedbe temeljen je na austrijskom LOG PSO tečaju uz prilagodbe logističkom sustavu OSRH. Tečaj je održan od 21. studenog do 2. prosinca 2022. u vojarni "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemuniku Donjem, a otvorili su ga brigadir Mile Vukičević, zamjenik načelnika Uprave za logistiku GS-a OSRH i brigadni general Stefan Lampl, zapovjednik Logističke škole austrijskih oružanih snaga. Sudjelovala su 22 polaznika, od čega njih 18 iz OSRH te četiri iz OS-a Republike Austrije. Odličnim rezultatima istaknuli su se: satnik Jere Mijalić iz BzOLP-a Zapovjedništva za potporu, poručnik Demijan Cicvarić iz BzOLP-a Zapovjedništva za potporu, poručnica Andreja Jurišić iz OpB-a Zapovjedništva za potporu te bojnik Sebastijan Suchentrunk iz austrijskih oružanih snaga. Predavanja su održali pripadnici austrijske Logističke škole (brigadni general Stefan

VOJARNA "PUKOVNIK MIRKO VUKUŠIĆ"

Lampl, zapovjednik Logističke škole, pukovnik Gerald Jaindl, bojnik Christoph Ortner i bojnik Hans Urbaner, časnici iz Logističke škole), pukovnik Hans-Jorg Krauss, pripadnik njemačkih oružanih snaga, brigadirka Ružica Pavić Kevrić, bojnik Viktor Grgić, bojnik Krešimir Horvat i satnik Damir Kuliš iz Zapovjedništva za potporu te pukovnik Robert Barković iz Uprave za logistiku GS OSRH.

Nakon teorijskog prvog tjedna, drugi tjedan tečaja započeo je vježbom po scenariju koji je polaznike tečaja stavio u stvarnu situaciju ugоварanja logističkih usluga za vlastite snage u nepoznatom okruženju. Ovakva vježba polaznika tečaja iziskuje situacijsku svjesnost u području operacija, dobro poznавanje logističkih sustava u međunarodnom okruženju kao i sposobnost ugоварanja. U navedenoj vježbi bilo je potrebno uspostaviti suradnju s civilnim kompanijama te dogovoriti uvjete za uspostavu logističke potpore vojnim snagama u operacijama potpore miru (simulacija stvarnih uvjeta u operacijama potpore miru - usluga prihvata snaga u zračnoj i pomorskoj luci te usluga smještaja, transporta snaga i ostali vidovi logističke potpore). Potporu u provedbi vježbe pružile su sljedeće civilne institucije: Zadar Cruise Port, Zračna luka Žadar, Perfekt auto d.o.o. (Zadar) i restoran Stari most (Bibinje).

Domaćin aktivnosti u ime GS-a OSRH bio je brigadir Mile Vukičević, zamjenik načelnika Uprave za logistiku GS-a OSRH, a tečaj je, pri njegovu kraju, posjetio brigadir Reinhard Stradner, austrijski vojni izaslanik u Republici Hrvatskoj. Na marginama tečaja vodili su se službeni razgovori između predstavnika Uprave za logistiku OSRH i Logističke škole OS-a Austrije o budućoj logističkoj suradnji u okviru EUBG-a 2025, razvoja tečaja Logistika u operacijama potpore miru te mogućnostima zajedničkog sudjelovanja u međunarodnim vojno-obučnim programima.

Ovogodišnji tečaj pridonosi spremnosti logističkog osoblja OSRH koje se planira za iznimno važnu ulogu logističke potpore vojnim snagama u međunarodnom okruženju, ali prije svega kao priprema naših snaga za EUBG 2025 u kojem će OSRH ponovno sudjelovati s nacionalnom logističkom komponentom, a u suradnji s austrijskim logističkim postrojbama, oružanim snagama Njemačke i ostalim europskim zemljama.

PREDSTAVLJAMO

Na Svjetskom prvenstvu u taekwondou koje se održalo u meksičkoj Guadalajari dvadesetogodišnja Lena Stojković, ugovorna pričuvnica Hrvatske vojske, stigla je do najvećeg uspjeha svoje karijere osvojivši zlatnu medalju u kategoriji do 46 kilograma ponovno potvrdивši kako je hrvatski taekwondo zaista rasadnik sjajnih talenata i vrhunskih sportaša

TEKST: Ivan Šurbek / **Foto:** Hrvatski taekwondo savez

Lena Stojković odradila je sjajan turnir na kojem je pobijedila sve suparnice ne izgubivši niti jednu rundu na turniru. U prvom kolu bila je slobodna, a u drugom je njezina protivnica bila Ukrajinka Viktorija Nahurna protiv koje je odradila sjajnu borbu pobijedivši u obje runde rezultatom 6:0 i 7:1. U četvrtfinalu bila je bolja od Kineskinje Xiaolu Wang što joj je donijelo plasman u polufinal. Kineskinju je također pobijedila glatko, slavivši s 3:0 u obje runde. Baš kao i prva dva meča i u polufinalnom meču Lena je bila uspješna pobijedivši u meču protiv Kolumbijske Andree Ramirez Vargas također dominantno (3:1 i 8:2), dok je u finalu bila bolja od Rukiye Yildirim iz Turske (5:0, 10:5).

SVJETSKA PRVAKINJA

Suparnice protiv kojih se borila Lena Stojković bile su vrlo dobre natjecateljice od kojih posebno treba izdvojiti Turkinju Yildirim koja je bila dvostruka europska prvakinja. Međutim, pokazala je kako je u sjajnoj formi te kako trenutačno dominira ovom kategorijom. Ovo je definitivno godina Lene Stojković koja je nakon obrane naslova europske prvakinje pokazala kako je najbolja i na najvećoj svjetskoj sceni. Podsjćamo, 20-godišnja članica splitskog Kluba Marjan ove je godine na Europskom prvenstvu održanom u Manchesteru obranila naslov europske prvakinje, koji je prvi put osvojila prošle godine na Europskom prvenstvu u bugarskoj prijestolnici Sofiji. Stojković, iako vrlo mlada, već sad pripada samom vrhu svjetskog taekwondoa. Ovogodišnjim, ali i prošlogodišnjim uspjesima pridružila se kolegicama iz reprezentacije Kristini Tomić, Ivi Radoš i Matei Jelić koje su ovaj sport posebno popularizirale u zadnjih

nekoliko godina, ali i naravno sestrama Ani i Luciji Zaninović te Martini Zubčić koje su također proslavile Hrvatsku u ovom sportu. Lena Stojković svoje je dojmove podijelila s nama te u kratkom razgovoru za Hrvatski vojnik otkrila koji su planovi za nastavak karijere.

"Prošlo je nekoliko dana nakon završetka Svjetskog prvenstva i dojmovi mi se još nisu slegli što je i dobro jer će me to zadržati na zemlji da ostam koncentrirana na ono što dolazi. Ponosna sam na svoj tim, na trenera, na svoj uspjeh. Jako sam zahvalna svim ljudima koji me podržavaju na bilo koji način jer ova medalja nije samo moja već i svih onih ljudi i sustava koji ulazu u mene. Nadam se da sam im ovom medaljom na neki način to uspjela i vratiti," kaže Lena Stojković te dodaje: "Nadam se da sam cijelu našu zemlju uspjela učiniti ponosnom, drago mi je da se Lijepa naša mogla čuti i u Meksiku na jednom od najvećih teakwondo natjecanja u svijetu. Ponosna sam što sam uspjela obraniti boje svoje domovine na jednom takvom prestižnom natjecanju i želim reći da je ovo samo početak, da ja ovdje ne stajem, i da

Ponosna sam na svoj tim, na trenera, na svoj uspjeh. Jako sam zahvalna svim ljudima koji me podržavaju na bilo koji način jer ova medalja nije samo moja već svih ljudi i sustava koji ulazu u mene. Nadam se da sam im ovom medaljom na neki način to uspjela i vratiti

"Zaista, nisam imala očekivanja što se rezultata tiče, ali imala sam velika osobna očekivanja jer sam znala koliko sam trenirala te sam cijeli svoj raspored prilagođavala upravo treninzima i ulagala sam sve u trening i pripreme za ovo svjetsko prvenstvo, tako da sam očekivala dobar nastup. Ispostavilo se da je bilo dovoljno i da sam bila najbolja u kategoriji."

Dotaknula se i planova u bliskoj budućnosti s obzirom na to da vrlo brzo slijedi finalni Grand Prix koji će se održati u Rijadu u Saudijskoj Arabiji, a riječ je o jednom od važnijih natjecanja koje donosi dosta bodova na listi za Olimpijske igre. "To je finalni Grand Prix u Saudijskoj Arabiji. Cijeli prosinac planiram provesti trenirajući, možda ću imati malo odmora oko blagdana, ali u svibnju iduće godine novo je svjetsko prvenstvo tako da nema previše odmora. Već lagano počinjem razmišljati o tom svjetskom prvenstvu," kaže. Za kraj dodaje kako je vrlo zahvalna na potpori svima te zahvaljuje i MORH-u čija joj potpora puno znači.

U TAEKWONDOU

ne mislim stati, mislim da sam spremna za još. Ovo mi je veliki poticaj za nove bitke, pobjede, nova natjecanja i spremna sam obraniti naslov i boriti se za moju državu," kaže naša mlada prvakinja.

S nama je podijelila i dojmove s natjecanja u Meksiku. Kaže kako Meksiko baš i nije imala priliku doživjeti s obzirom na to da se natjecala zadnjeg dana prvenstva, ali otkrila je što joj se svidjelo u Meksiku. Također, ističe i kako je atmosfera na prvenstvu bila odlična, a zasluge za to idu Meksikancima koji su fanatični navijači i domaćini. "Natjecala sam se zadnjeg dana i nažalost Meksiko i Guadalajaru nisam baš mogla doživjeti jer sam većinom bila fokusirana na natjecanje. S obzirom na to da je u mojoj sportu vrlo važna kilaža, jer se prema tome određuje kategorija, nisam baš mogla iskusiti meksičku kuhinju. Samo sam zadnji dan imala priliku i svidjelo mi se. Svidjeli su mi se i Meksikanci. Sviđa mi se njihov mentalitet. Svi su pristupačni, raspoloženi, atmosfera je na natjecanju bila super, pogotovo kad bi se borili njihovi natjecatelji. Meksikanci su jako vatreni i tijekom natjecanja cijela bi dvorana navijala," kaže Lena Stojković.

Govorila je i o očekivanjima uoči samog natjecanja, pa kaže kako ih nije imala što se tiče rezultata, ali naporan rad i treninzi dali su naslutiti da bi mogla ostvariti dobar rezultat.

Nisam imala očekivanja što se rezultata tiče, ali imala sam velika osobna očekivanja jer sam znala koliko sam trenirala te sam cijeli svoj raspored prilagođavala upravo treninzima. Ulagala sam sve u trening i pripreme za ovo svjetsko prvenstvo, tako da sam očekivala dobar nastup. Ispostavilo se da je bilo dovoljno i da sam bila najbolja u kategoriji

PREDSTAVLJAMO

BRONCA ZLATNOG SJAJA

Mlada hrvatska boksačica Sara Beram članica BK "Petar Zrinski" osvojila je brončanu medalju na Europskom prvenstvu u boksu koje se održalo u Budvi

Sara Beram odradila je odličan turnir na kojem se borila protiv vrlo jakih protivnica jer joj je ždrijeb odredio borbe protiv osvajačica medalja s velikih natjecanja. U prvom nastupu pobijedila je natjecateljicu iz Finske koja je nedavno na Europskom prvenstvu do 22 godine osvojila brončanu medalju. U četvrtfinalu je Sarina protivnica bila Nizozemka Chelsey Heijnen koja je u svibnju na Svjetskom prvenstvu osvojila brončanu medalju. Sara se borila protiv Nizozemke koju je pobijedila uvjerljivo jednoglasnom odlukom sudaca što joj je donijelo brončanu medalju na Europskom prvenstvu - njezin najveći uspjeh u karijeri. Nažalost u polufinalu se borila protiv Amy Broadhurst iz Irske aktualne svjetske prvakinje i u tom je meču poražena što ju je onemogućilo da se bori za zlato.

Ovo je za Saru Beram najveći uspjeh u njezinoj boksačkoj karijeri. Od uspjeha ove mlade boksačice svakako vrijedi istaknuti i broncu na prvenstvu Europske unije osvojenu 2017. godine u talijanskom gradu Cascia. Također, nastupila je na Europskim igrama u Minsku, a bila je i osvajačica turnira Beogradski pobjednik

Od uspjeha ove mlade boksačice svakako vrijedi istaknuti i broncu na prvenstvu Europske unije osvojenu 2017. godine u talijanskom gradu Cascia. Također, nastupila je na Europskim igrama u Minsku, a bila je i osvajačica turnira Beogradski pobjednik

TEKST
Ivan Šurbek

FOTO
Tomislav Brandt

der, nastupila je na Europskim igrama u Minsku, a bila je i osvajačica turnira Beogradski pobjednik.

Boksom se bavi od 17 godine života, a dugi niz godina prije bavila se plesom što joj je, kako sama ističe, dosta pomoglo u boksačkoj karijeri jer su u boksu vrlo bitni rad i ritam, ali i koordinacija koja se plesom sasvim sigurno dobiva. Također prije nego što se počela baviti boksom bavila se kickboxingom i atletikom te se okušala u skoku s motkom kao i u sprinterskim disciplinama gdje se natjecala na 60, 100 i 200 metara. U razgovoru za Hrvatski vojnik osvrnula se na Europsko prvenstvo i osvajanje bronačne medalje.

Sara je obje pobjede na Europskom prvenstvu ostvarila dominantno pobi-

jedivši zaista nezgodne suparnice. U Budvi je provela desetak dana te naporno radila između borbi kako bi se što bolje pripremila za mečeve koji su je čekali.

"Radili smo dosta na taktici, analizi, trenirali smo dosta, fokus je bio analizirati suparnicu po suparnicu, što je dosta pomoglo," kaže. Prvi se put susrela s pravom analizom, napominje, pa dodaje kako bi za analizu pogledala nekoliko borbi od svake suparnice i tome bi ona i njezin tim prilagođavali takтику.

"Gledali smo gdje su mane i s čim pobjeđuje. Kad pogledaš borbu protivnike nekoliko puta onda si smireniji jer znaš što te čeka. Mi smo igrali na faktor iznenađenja, cilj je bio da mi iznenadimo njih, a ne oni nas," kaže Sara.

Napominje kako je u borbi najvažnije biti smiren te da nema straha jer se on može kontrolirati. Iza nje, iako je mlada već je dosta mečeva, a kaže kako je bila svjesna svega što je prošla i koliko je naporno radila i trenirala za ovo prvenstvo, te da je motivacija bila iznimno visoka. Borba protiv Nizozemke u četvrtfinalu bila je iscrpljujuća jer je Nizozemka natjecateljica koja "dosta prljav borac" jer se dosta "hrva" u ringu te boksačica koja nije tehnički i taktički toliko dotjerana, ali boksa na tem-

po. Sara kaže da to dosta iscrpljuje te da protiv takve suparnice moraš tražiti priliku kroz pogreške i promašaje koji dolaze, a Sara ih je uspjela pronaći te pobijediti u tom dvoboju. U polufinalu se pak susrela s aktualnom svjetskom prvakinjom Irkinjom Amy Broadhurst od koje je izgubila i na svjetskom prvenstvu u prvom kolu. Sara se dobro borila, ali Irkinja je trenutačno najbolja boksačica u kategoriji.

"Imali smo dobru takтику, ali Amy je jako nepredvidljiva i teško je boriti se protiv nje. Ona nosi jednu težinu, znamo da svjetskog prvaka jednostavno treba pobijediti," kaže. Važan dio u karijeri ove boksačice svakako je i Hrvatsko vojno učilište odnosno Boksački klub "Petar Žrinski" koji djeluje upravo na Hrvatskom vojnom učilištu, a Sara je od samih početaka svoje karijere članica ovog kluba. Ujedno je i glavna trenerica Kluba te ističe kako je vrlo zahvalna Ministarstvu obrane na potpori, a posebno Hrvatskom vojnem učilištu. Trenira svakog dana i to dva puta dnevno šest dana u tjednu te kaže kako na HVU-u ima apsolutno sve što joj je potrebno za treninge. Istimje kako su uvjeti odlični, a treba spomenuti i kako tri puta tjedno trenera kadete i kadetkinje te im pomaže kako bi usavršili svoje boksačke vještine.

"Uvjeti na Črnomercu zaista su odlični. Ovdje imam sve što mi je potrebno. Dvorana za boks je odlična, sjajno opremljena, a sadrži i olimpijski ring što je vrlo bitno. Sve je zaista izvrsno napravljeno. Ovdje imam mogućnost koristiti i teretanu koja je također u odličnom stanju te ima sve potrebne sadržaje, a atletska staza odnosno podloga od tartana jedna je od najboljih. Na toj sam stazi ispušta dušu," kaže kroz smijeh.

Osim što je vrhunská sportašica Sara je i kineziologinja po struci te je završila Kineziološki fakultet – smjer kondicijska priprema sportaša te joj poznavanje struke jako pomaže pri treninzima i u pripremi za mečeve. Njezin je trener legendarni boksački trener Pero Tadić, a Sara je prva boksačica s kojom je ovaj legendarni trener odlučio raditi. Naime, Tadić je trener koji je 15 godina bio izbornik muške boksačke reprezentacije i osvajao je medalje sa Stipom Drvišem i Stjepanom Božićem, a osvojio je s Mirkom Filipovićem broncu na mediteranskim igrama. Za kraj osvrnula se na planove i ciljeve u karijeri. "Plan je naravno plasman na Olimpijske igre u Parizu koje će se održati za dvije godine, ali i Svjetsko prvenstvo koje bi se trebalo održati u ožujku ili travnju iduće godine," zaključuje.

VOJNA TEHNIKA // NOVOSTI

BEL OV V-280 – POBE DNIK NATJEČAJA FLRAA

Tvrtka Bell Textron pobijedila je na natječaju Američke kopnene vojske za razvoj i nabavu budućeg jurišnog zrakoplova velikog dometa (Future long range assault aircraft – FLRAA), što je financijski, ali i količinom, najveća odluka o nabavi helikoptera u zadnjih 40 godina.

Kopnena vojska očekuje od budućeg helikoptera sposobnost preleta otprije 4500 km bez dopune goriva, ali i mogućnost brzog premještanja postrojbi na opasna mesta.

Ugovor za helikopter sljedeće generacije u prvoj fazi vrijedian 1,3 milijarde dolara. Planirana je zamjena otprije 2000 višenamjenskih helikoptera Black Hawk i oko 1200 jurišnih helikoptera Apache do 2030. godine. FLRAA neće služiti kao zamjena jedan za jedan za postojeće letjelice, ali preuzet će zadaće crnog jastreba, koji se najviše koristi za prijevoz vojnika na bojište i oko njega, te Apachea, namjenjenog u prvom redu za jurišne zadaće.

Natječaj za FLRAA suprotstavio je dvije letjelice: Bellov tiltrotor (kombinacija helikoptera i aviona) V-280 Valor, te Defiant X, koji su razvili Sikorsky i Boeing te ima koaksijalne lopatice rotora. Oba su dizajnirana tako da stanu u jednak prostor kao Black Hawk.

Oba FLRAA demonstratora tehnologije nekoliko su godina sudjelovala na probnim letovima. Prva faza razvoja nosila je naziv Joint Multi-Role, a slijedile su dvije faze koje su uključivale i smanjenje rizika. Valorov prvi let proveden je točno prema planu u prosincu 2017., dok su Sikorsky i Boeing imali nekoliko problema koji su odgodili Defiantov prvi let za više od godine.

Prvo se početkom kolovoza 2017. u postrojenju za probne letove u West Palm Beachu, Florida, srušio jedan od dva testna zrakoplova. Tvrtka je zatim imala problema s konstrukcijom lopatica rotora, što je prouzročilo kašnjenje.

Defiant je na kraju prvi put poletio u ožujku 2019.

Prije nego što je Bell u lipnju 2021. umirovio svoj prvi demonstrator tehnologije Valor, V-280 letio je više od 214 sati i pokazao pokretljivost pri malim brzinama i mogućnosti krstarenja na velikim udaljenostima. Postigao je pritom najveću brzinu krstarenja od 305 čvorova (565 km/h). Defiant je letio ukupno 63,9 sati, maksimalnom brzinom od 247 čvorova (460 km/h) i pokazao sposobnost manevriranja na najmanjim visinama pri brzинama većim od 200 čvorova (370 km/h). Vojska planira novim helikopterima pridodati i mogućnosti sudjelovanja u izviđačkim misijama. Ta je zadaća ostala nepotpunjena kad je 2013. odlučeno umiroviti helikoptere Kiowa Warrior. Vojska je otad tu prazninu popunjavala timovima helikoptera Apache i sustavima besposadnih letjelica Shadow.

Tomislav Vidaković

Foto: Northrop Grumman

MODERNIZACIJA TURSKIH OKLOPNJAKA

Portal SavunmaSanayiST, specijaliziran za vijesti o turskoj vojsci i vojnoj tehnologiji, objavio je 1. prosinca na Twitteru da je turski KoV zaprimio prve primjerice borbenog vozila pješaštva na gusjenicama ZMA-15 (ZMA je pokrata od Zırhlı Muharebe Aracı, u prijevodu: borbeno oklopno vozilo.) Riječ je o moderniziranim inačicama vozila

ACV-15, čija je konstrukcija bazirana na poznatom američkom oklopnom transporteru M113A1. U skladu s ugovorom koji su turske vlasti potpisale s partnerima iz područja industrije, u prvoj fazi modernizirat će se 133 vozila, i to u svrhu veće operativne izdržljivosti i duljeg vijeka uporabe. Proces provodi tvrtka Aselsan, koja je specijalizirana za vojnu elektroniku, te proizvođač vojnih vozila FNSS. Nova vozila ZMA-15 opremljena su besposadnom oružnom stanicom

Nefer 25, čiji su oružni sustavi automatski top M242 kalibra 25 mm i spregnuta strojnica kalibra 7,62 mm. Stanica ima i dnevne te noćne motričke sustave, automatizirani sustav za traženje ciljeva, laserski daljinomjer te kompjutorizirani sustav za kontrolu paljbe. Kupola je zaštićena do razine 2 STANAG-a 4569. Modernizacija podrazumijeva i sustave klimatizacije i grijanja, sustave za gašenje požara i suzbijanje posljedica eksplozije, a povećana je i razina oklopne te protuminske zaštite. Tvrtka FNSS proizvela je od 1989. do 2003. na temelju američke licencije više od 2000 vozila ACV-15. Osim turske vojske, koristi ih i vojska Ujedinjenih Arapskih Emirata, koja ih je kupila iz Turske. Postoji i inačica za malezijsku vojsku ACV-300 Adnan, čiji je više od 250 vozila proizvedeno u suradnji FNSS-a i malezijske tvrtke DefTech.

Domagoj Vlahović

Foto: FNSS

PREDSTAVLJEN RAIDER

Ratno zrakoplovstvo Sjedinjenih Američkih Država (USAF) u suradnji s tvrtkom Northrop Grumman predstavilo je 2. prosinca prvi dosad proizveden avion šeste generacije B-21 Raider. Riječ je o strateškom bombarderu koji se pridružuje *nuklearnoj trijadi* kao sredstvo odvraćanja dizajnirano za američke zračne snage i ispunjavanje njihovih najsloženijih misija.

B-21 bit će okosnica USAF-a. Predvodit će novu seriju oružnih sustava koji USAF uvode u novu eru sposobnosti i fleksibilnosti kroz naprednu integraciju podataka, senzora i oružja. Među glavnim su značajkama letjelice *stealth* (nevidljivost), sustav prikupljanja podataka te otvorena arhitektura. Navedeno bi trebalo značiti da je predstavljena letjelica sposobna umrežiti se s više sustava na bojištu te da je podržava digitalni sustav koji će joj omogućiti sve potencijalne nadogradnje s kojima će se susretati u bližoj i daljoj budućnosti.

Zrakoplov je dobio naziv Raider u spomen na pukovnika Jamesa Doolittlea, koji je 18. travnja 1942. izvršio iznenadan osvetnički napad na Tokio sa 16 bombardera B-25 čija je masa bila dodatno smanjena kako bi mogli uzletjeti s nosača aviona. Akcija je poznata i kao Doolittleov napad (*The Doolittle Raid*).

Tomislav Vidaković

Foto: Navantia

TREĆA NAVANTIJINA KORVETA ZA SAUDIJSKU ARABIJU

U pogonima španjolske tvrtke Navantia u Cádizu održana je 4. prosinca svećana primopredaja novog broda Kraljevskoj saudijskoj ratnoj mornarici. Riječ je o korveti HMS Hail, trećoj od ugovorenih pet Navantijina dizajna Avante 2200 koja će isticati saudijsku zastavu. Ugovor o izgradnji potpisani je u studenom 2018., a od porinuća prvog broda u srpnju 2020. do zadnjeg u prosincu 2021. prošla su po četiri mjeseca. Saudijska klasa nazvana je Al Jubail po prvom brodu. Drugi koji je španjolska tvrtka izgradila za saudijsku mornaricu nosi naziv Al Diryah. Navantia i saudijska grupa SAMI (Saudi Arabian Military Industries) za potrebe izgradnje klase osnovale su konzorcij SAMINavantia. Korveta Hail duga je 104, a široka 14 metara. Može prevoziti do 102 osobe, uključujući posadu, a prilagođena je za visoke temperature na saudijskom i okolnim pomorskim područjima. Opremljena je borbenim sustavom Hazem, integriranim komunikacijskim sustavima Hermesys te sustavom za nadzor paljbe Dorna. Prema dostupnim podacima, naoružanje će činiti glavni top kalibra 76 mm, top kalibra 30 mm i dvije teške strojnica. Brodovi će imati i torpedne cijevi, protubrodske projektilte te PZO projektilte ESSM. Zadnji brod trebao bi biti isporučen 2024. godine. Dio ugovora čine i različiti oblici potpore, kao i obuka saudijskih mornara u Navantijinu obučnom središtu u San Fernandu. Dosad je spomenuto obuku prošlo oko 500 pripadnika.

Domagoj Vlahović

Nakon razdruživanja Čehoslovačke obje su države sljednice morale obnoviti svoje oružane snage na potpuno novim temeljima. Put kojim protekla tri desetljeća ide vojska manje države mora se ubrzati. Budući da u susjedstvu bjesni rat, dugo zanemarivane investicije u obrambeni sustav postale su prioritet

TEKST
Ivan Galović

Utemeljenje suverene Slovačke Republike stupilo je na snagu 1. siječnja 1993. godine kao rezultat razdruživanja Čehoslovačke, ili kako se službeno zvala u svojim posljednjim danima, Češke i Slovačke Savezne Republike. Usred Europe rođene su dvije nove države, koje su formulirale jednake ciljeve: pridružiti se Sjevernoatlantskom savezu i Europskoj uniji. Međutim, posebno na vojnom i gospodarskom polju, i Prag i Bratislava morali su u cijelosti reorganizirati svoje sustave i institucije.

Što se tiče zajedničke vojne imovine, sklopljen je sporazum o raspodjeli u omjeru dva prema jedan u korist Češke, a tehnologija je uglavnom bila sovjetskog podrijetla. Slovačka je postala članica NATO-a 29. ožujka 2004. Unatoč ciljevima prelaska na zapadnu tehnologiju, dugo nije provedena nikakva veća nabava oružnih sustava. Ta se situacija počela mijenjati prije nekoliko godina, a trebat će se mijenjati još i brže. Naime, Slovačka u duljini oko sto kilometara graniči s Ukrajinom. Danas ondje djeluje NATO-ova

multinacionalna Borbena grupa. Uz domaćine, tu su i pripadnici oružanih snaga Nizozemske, Njemačke i Slovenije.

NAJATRAKTIVNIJA INVESTICIJA

Modernizacija slovačkog zrakoplovstva novim letjelicama počela je u listopadu 2014. U poslu s talijanskim tvrtkom Alenia Aermacchi kupljena su dva srednja transportna aviona C-27J Spartan, koja su isporučena 2017. i 2018. godine. Zanimljivo je da je Spar-

SLOVAČKA MODERNIZACIJA

će opremljena sustavima samozaštite, balističkom zaštitom, elektrooptičkim sustavom te naoružani dvjema šestocijevnim rotacijskim strojnicama. Jednaki će sustavi biti ugrađeni i u prvih devet helikoptera, čime će biti izvršena njihova modernizacija.

Foto: Ministry of Defence of the Slovak Republic

U prosincu 2018. objavljena je vjerojatno najatraktivnija investicija. Politički vrh odlučio je kupiti 14 višenamjenskih borbenih aviona F-16 konfiguracije Block 70/72 po osnovnoj cijeni od 1,6 milijardi eura. Prve bi zrakoplove američka tvrtka Lockheed Martin trebala isporučiti 2024., što je godinu kasnije od prvotno planiranog roka. Ministarstvo obrane Slovačke istaknulo je u ožujku 2022. kao razloge pandemiju te nestaćicu potrebnih čipova na svjetskom tržištu. To ne sprečava, međutim, obuku slovačkih pilota i zrakoplovnih tehničara u SAD-u. Novi F-16 imat će AESA radar APG-83, moderniziranu kabину s novim sigurnosnim značajkama, dodatne spremnike goriva, motor poboljšanih performansi i produljen vijek trajanja strukture od 12 000 sati. Kako je flota aviona MiG-29 umirovljena, zračni prostor iznad Slovačke danas čuvaju češki i poljski zrakoplovi. Dugo su se u medijima pojavljivale informacije da bi Slovačka mogla isporučiti svoje stare MiG-ove Ukrajini. Međutim, one su svaki put oštro demantirane. Ipak, na istok su u lipnju poslati slovački višenamjenski helikopteri. Riječ je o četiri letjelice Mi-17 i jednoj Mi-2, u paketu s raketama kalibra 122 mm za višecijevni lanser raketa Grad. Zrakoplovstvo raspolaže i školskim avionima L-39 Albatros, koji su služili za osnovnu i naprednu obuku za MiG-29. Najvjerojatnije će biti zamijenjeni letjelicom L-39NG.

S VLASTITIM KAPACITETIMA

Osnovu ustroja Kopnenih snaga Slovačke Republike čine dvije mehanizirane brigade i jedna brigada za borbenu pot-

tan odabran kao optimalan još 2008., međutim, na realizaciju posla trebalo je dugo čekati. Slovačka vlada donijela je zatim 2015. odluku o kupnji devet američkih helikoptera Sikorsky UH-60M Black Hawk. Isporučivani su od 2017. do 2020. i plaćeni 250 milijuna eura. Oni su danas okosnica slovačkih zrakoplovnih snaga. Sredinom 2021. naručena su dodatna dva *crna jastreba*. Ugovor je vrijedan 100 milijuna dolara, od čega će SAD podmiriti 40 posto iz svojih fondova za vojnu pomoći saveznicama. Dva helikoptera bit-

**Slovački vojnik
naoružan lakov
puškostrojnicom
Minimi.
Ministarstvo obrane
potvrdilo je
14. studenog da je
FN Herstal
isporučio čak
1600 komada**

VOJSKE SVIJETA

PITANJE PZO-a

Slovačka od izbjanja ruske agresije pruža pomoć nadomakom susjedu. U sklopu toga, u travnju ove godine Ukrajini je transferiran slovački raketni sustav za protuzračnu obranu S-300 sovjetskog podrijetla, što je uskoro i službeno potvrđeno. Slovačkom ratnom zrakoplovstvu preostali su i PZO sustavi kratkog dometa 2K12 Kub 2M i laki prijenosni sustavi Igla, svi proizvedeni u SSSR-u. Modernizaciju sustava 2K12 Kub teoretski može provesti i češka tvrtka Retia, koja tu mogućnost nudi i na svojim internetskim stranicama. Spomenute sustave već je modernizirala za češku vojsku. No, upitno je koliko modernizacija sovjetskih sustava ima smisla i u kojoj se mjeri može provesti. Osim u Slovačkoj, sustavi 2K12 Kub koriste se u vojskama Češke i Mađarske. Okosnicu slovačke protuzračne obrane čine bitnice sustava Patriot, koje rasporeduju članice NATO-a. Konkretnih informacija o mogućoj kupnji nekog dugodometnog PZO sustava nema. Jedino je sigurno da se Slovačka zajedno s još 13 zemalja u listopadu 2022. uključila u European Sky Shield Initiative. Međutim, realizacija tog plana, koji bi trebao uroditи suradnjom u nabavi PZO sustava dugog dometa, još je daleko. No, zato je u ožujku 2021. s Izraelom potpisana G2G ugovor o isporuci višenamjenskih radarskih 3D sustava MMR (Multi Mission Radar) tvrtke Israeli Aerospace Industries. Riječ je o 17 sustava u različitim konfiguracijama vrlo kratkog, kratkog i srednjeg dometa. Posao je vrijedan 148,2 milijuna eura, a neki elementi sustava bit će proizvedeni u Slovačkoj. Isporuka će početi u travnju 2023., a završiti u 2025. godine.

NATO je u travnju ove godine kod slovačke zrakoplovne baze Sliač rasporedio PZO sustave Patriot nizozemsko-njemačkih namjenski organiziranih PZO snaga

Foto: Ministry of Defence of the Slovak Republic

Devet helikoptera UH-60M Black Hawk isporučeno je od 2017. do 2020., a sredinom 2021. naručena su dodatna dva

poru. Veće postrojbe u sastavu kopnene vojske su i inženjerska pukovnija, topnička pukovnija, bojna NKBO, bojna za potporu, izvidnička bojna, središte za obuku i mobilizaciju te baza razmjestivih komunikacijskih i informacijskih sustava. Trenutačno su glavni oružni sustavi također sovjetskog podrijetla odnosno dizajna. To vrijedi i za teški oklop. Još se uvijek koriste borbena vozila pješaštva serije BMP. Uglavnom je riječ o sustavima koji nose oznake BVP-1 i BVP-2, proizvedenim u Čehoslovačkoj po sovjetskoj licenciji. Stoga je bilo lakše, kao privremeno rješenje do kupnje zapadnih sustava, donijeti odluku o modernizaciji dijela vozila u vlastitim pogonima i to vlastitim kapacitetima. U pitanju su bile dvije modernizacijske konfiguracije. Prva je borbeno vozilo pješaštva BVP-M (17 vozila). To je BVP-1 s kupolom na daljinsko upravljanje slovačke proizvodnje Turra 30. Ona je naoružana topom GTS-30/A kalibra 30 mm, protuoklopnim vođenim raketama 9M113 Konkurs (opcija je Spike LR2), spregnutom strojnicom 7,62 mm, komunikacijsko-informacijskim sustavom Harris i sustavom upravljanja bojištem (BMS). Top je jednak onom na vozilu BVP-2. Modernizirano je i 18 izvidničkih vozila BPsv, čija je osnova također BVP-1. Nova, bolje opremljena inačica nazvana je BPsv-ISTAR i ima jednu kupolu s jednakim oružnim sustavima kao BVP-M, no ima

Dolazak prvog od dva nova transportna aviona CJ-27 Spartan u zrakoplovnu bazu Kuchyňa 24. listopada 2017.

Foto: Ministry of Defence of the Slovak Republic

i različite senzore i druge stave pogodne za izvidničke zadaće. Jedan je od njih kopneni radar FLIR Ranger R20S dometa 30 km. Slovačka će Ukrajini donirati i 30 vozila BVP-1. Nedavno je, 15. studenog, državni tajnik Ministarstva obrane Marian Majer to potvrdio na svojem službenom profilu na Twitteru. Dodao je da će Njemačka u suradnji s tvrtkom Rheinmetall kao kompenzaciju za KoV isporučiti 15 tenkova Leopard 2A4. To se uklapa u plan modernizacije slovačke tenkovske flote, koju čini 30 vozila T-72M1. I oni su spominjani u kontekstu isporuke Ukrajini, no i to je demantirano. Svi ti tenkovi proizvedeni su od 1986. do 1990. godine. Nekadašnji projekt njihove modernizacije u inačicu T-72M2 nikad nije realiziran. Zasad je vjerojatno da će se nakon isporuke prvih 15 Leoparda 2 (od kraja 2022. do kraja 2023.) broj tih tenkova u slovačkoj vojsci povećavati, no ostaje vidjeti kad, u kojim inačicama i pod kojim uvjetima. Slovački je cilj standardizacija, zato što bi mješanje dvaju različitih tenkova unutar jedne bojne moglo postati logistička noćna mora. Problem je u tome što potražnja za novim tenkovima raste, a ne mogu se kupiti odmah, nego najranije 2025. godine. Analize ipak govore da to Slovačkoj i nije problem jer su ionako u tijeku drugi projekti koje treba dovršiti.

DRUGI POKUŠAJ ZA KOTAČE

Za razliku od tenkova, slovačka nabava drugih zapadnih oklopnih vozila u cijelosti je definirana. Vojska će raspolagati vozilima na kotačima Patria 8 x 8 u različitim inačicama, kao

Projekt višenamjenskih borbenih aviona F-16 Block 70/72 najsuklja je nabava vojne opreme u povijesti Slovačke

i borbenim vozilima pješaštva na gušjenicama CV9035 tvrtke BAE Systems Hägglunds. Isporuka vozila Patria AMV XP trebala bi, u skladu s ugovorom potpisanim 30. kolovoza 2022., početi u rujnu iduće godine. Riječ je o drugom pokušaju: Slovačka se 2017. već bila odlučila za Patriju, kojoj je konkurent bio njemački Boxer, no taj je posao 2020. obustavljen. Program nabave ponovno je pokrenut u prvom tromjesečju 2021., kad je odlučeno da se ide na rješenje koje će provesti dvije vlade (G2G). Nakon prve evaluacije Ministarstva financija, stvari su krenule prilično brzo s ponudama i slanjem vozila na testiranje, koje je provedeno u prvom tromjesečju 2022. godine. Serija od 76 vozila uključivat će 60 borbenih, šest zapovjednih i deset sanitetskih vozila, a vrijednost ugovora iznosi oko 447 milijuna eura. Prvi osam vozila bit će proizvedeno u Finskoj, a kad budu isporučena proći će još testiranja i procjena. U prvom tromjesečju 2024. uslijedit će prva prava serija vozila, a preostalih 68 bit će proizvedeno u slovačkim tvornicama

Slovački su dužnosnici potvrdili donaciju četiri helikoptera Mi-17 Ukrajini. Riječ je o letjelicama sličnim ovim na fotografiji snimljenoj 2013. na NATO-ovoј vježbi Capable Logistician

VOJSKE SVIJETA

Konstrukta-Defence, EVPU Slovakia i CSM. Očekuje se da će u početku biti 40 posto u slovačkoj proizvedenih dijelova, što bi se u konačnici moglo i povećati. U projekt će biti uključeno više od 40 domaćih tvrtki. Završetak isporuke planiran je za 2027. godinu. Iako prilično velika, narudžba se spominje kao Faza 1, što znači da bi se više vozila trebalo naručiti u kasnijoj fazi. Vojska potražuje oko 500 vozila. Slovački AMV, koji će biti poznat kao borbeno oklopno vozilo BOV 8 x 8 (Boj Obrnené Vozidlo), bit će opremljen besposadnom kupolom domaće proizvodnje koja se koristi na nadograđenim BVP-ima. No u ovom će slučaju biti naoružana topom Mk 44 Bushmaster II, koji ispaljuje standardno NATO-ovo streljivo 30 x 173 mm. Kupola usto ima spregnutu strojnicu 7,62 mm i modul s dvije protuoklopne rakete Spike LR2. Svi slovački BOV-ovi 8 x 8 bit će amfibijski, a balistička zaštita tijela bit će na STANAG-u 4569 razine 3.

Brutomasa vozila AMV XP iznosi do 32 tone, od čega je 15 tona dostupno za korisni teret. Balistička zaštita skalabilna je i može se povećati do STANAG-a 4569 razine 5. Patria za pogon koristi dizelski motor Scania od 480 kW u kombinaciji s automatskim mjenjačem. Sustav ovjesa neovisan je na svakoj osovinii kotača. Tlak u gumama može se kontrolirati s pomoću centraliziranog sustava za napuhavanje guma, a kotači imaju run-flat umetke. Upravljanje je hidraulički potpomognuto i djeluje na prvu, drugu i četvrtu osovini.

IZBJEGAVA SE PREKLAPANJE

Drugi je veliki program nabave kopnenih vozila onaj za gusjenično borbeno vozilo pješaštva. Izbor je CV9035 tvrtke BAE Systems Hägglunds. Faza 1 uključuje 152 vozila, a još 71 planirano je za Fazu 2. Taj je projekt počeo 2021., istog dana kad i projekt vozila na kotačima. Pregовори vezano uz ugovor sa švedskom vladom i tvrtkom još traju. Naime, ključni su datumi pomaknuti kako bi se izbjeglo preklapanje dvaju projekata i istodobno preveliko opterećenje Ministarstva obrane i Kov-a.

Od vozila prve faze 110 bit će u kon-

Slovačka vojska imat će dovršetkom programa BOV 8 x 8 i CV9035 tri različita kalibra za svoja oklopna borbena vozila

Kopnena vojska raspolažeće vozilima na kotačima Patria 8 x 8 u različitim inačicama

Ilustracija: Patria

Danas u Slovačkoj djeluje NATO-ova multinacionalna Borbena grupa. Uz domaćine, tu su i pripadnici oružanih snaga Nizozemske, Njemačke i Slovenije

ZAPJEŠAKE

Što se tiče prijenosnih protuoklopnih sustava, stara oružja sovjetskog i čehoslovačkog podrijetla zasad u Slovačkoj nisu u velikoj mjeri zamijenjena suvremenijim. Poznato je da je kupljeno deset lansera i 100 raketa Spike, a ranije i stanovit broj Saabovih protuoklopnih sustava Carl-Gustaf M3 i M4. Što se tiče streljačkog oružanja, u arsenalu je još uvijek čehoslovačka vz. 58, koja se bazira na AK-47. Tu su i jurišne puške CZ 805 Bren A1 kalibra 5,56 mm, a stanovit je broj komada nabavljen u suradnji s tvornicom Česká zbrojovka. Čehoslovačke strojnice v.59 povlače se iz uporabe i zamjenjuju lakisim strojnicama FN Minimi belgijske tvrtke FN Herstal. Ministarstvo obrane potvrdilo je 14. studenog da je isporučeno čak 1600 komada. Taj broj izgleda jako velik, pa se postavlja pitanje kakve je sve zadaće vojska namijenila Minimiju. Sigurno je da će biti instaliran na buduća slovačka oklopna vozila i da će ih rabiti djelatni sastav te pričuva. Što se tiče službenih pištolja, na internetskoj stranici slovačkog KoV-a navedena su čak tri tipa: stari čehoslovački vz. 82; CZ P-09, koji proizvodi Česká zbrojovka; te Glock 17.

Slovački časnik s karabinom vz. 58 V u listopadu 2018. na aktivnosti ojačane srednje prisutnosti NATO-a u Ādažiju, Latvija

Prizor iz pogona tvornice Konštrukta-Defence.
U državnom je vlasništvu i Slovačka računa na
njezine kapacitete u mnogim procesima nabave

VOJSKE SVIJETA

STOP ZA 4X4

Slovačka je provodila i nabavu lakih oklopnih borbenih i višenamjenskih taktičkih vozila na kotačima konfiguracije 4 x 4. Projekt je počeo 2013., a s vremenom je došao do faze testiranja, koju je proveo Vojnotehnički i ispitni institut (Vojenský technický a skúšobný ústav – VTSÚ) Záhorie i završena je u listopadu 2018. godine. Testirano je sedam vozila: domaći Aligator Master II (tvrtka Kerametal) i Gerlach (Zetor); turski Cobra II (Otokar) i Ejder Yalçın (Nurol Makina); švicarski Eagle (MOWAG/GDELS); češki Patriot (Tatra) i francuski Sherpa Light (nekad Renault, danas Arquus). Osim toga, Slovačka je prihvatiла i rezultate ispitivanja vozila Perun češke tvrtke SVOS, koje je provela vojska Češke Republike.

Ministarstvo obrane planiralo je nabavu 404 vozila za najviše 782,7 milijuna eura. Planirano je bilo i da u fazama ulaze u uporabu do 2024. godine. Kao i kod platforme 8 x 8, traženo je da u program bude maksimalno uključena domaća obrambena industrija. Slovačka je vlada, međutim, kao i u slučaju prvog pokušaja s programom 8 x 8, u svibnju 2020. ponistiла postupak. Nakon toga nije bilo konkretnih službenih vijesti o novom natječaju, a vjerojatno su primat zasad dobile druge, žurnije nabave većih i skupljih sustava.

Ilustracija: Ministry of Defence of the Slovak Republic

Osam sudionika otkazanog natječaja za nabavu lakih oklopnih vozila

figuraciji borbenog vozila pješaštva, vrlo sličnoj kao kod nizozemskog CV9035 Mark IV. Ta je inačica naoružana topom Bushmaster III kalibra 35 mm. Preostala vozila bit će zapovjedna i izvidnička inačica, vozila za snajpersku grupu i grupu s bacачem granata, kao i vozila za izvlačenje te vozila za popravke. U drugoj fazi bit će dodana i minobacačka vozila kao i inženjerijske inačice: za razminiranje, polaganje mina te za inženjerijsku potporu. Program vozila na gusjenicama u osnovi je slijedio korake kao BOV

Slovačka posada u borbenom vozilu pješaštva BVP na vježbi Strong Cohesion 2022. Neki su primjerici inačica BVP-1 i BVP-2 modernizirani, a neki isporučeni Ukrajini

8 x 8: odabir CV9035 najavljen je u lipnju, tri mjeseca nakon Patrije AMV, a Slovačka namjerava potpisati ugovor prije kraja godine, možda i u vrijeme objavljivanja ovog teksta. Definiranje isporuka još je uvijek dio pregovaračkog procesa. Prve bi trebale početi 2026., a kraj prve faze planiran je za 2030. ili 2031. godinu.

Slovačka vojska imat će završetkom programa BOV 8 x 8 i CV9035 tri različita kalibra za svoja oklopna borbena vozila – ruski 30 mm na starim platformama; NATO-ov 30 mm na platformi s kotačima i zapadni 35 mm na novoj gusjeničnoj platformi. Plan je svesti taj broj na dva, no za to će trebati proći neko vrijeme. Velik broj različitih kalibara definitivno će opteretiti logistički sustav. Razlog zašto je donesena takva odluka jest da operativni aspekt ima prednost nad logističkim jer top 35 mm ima veće sposobnosti u odnosu na 30 mm. Sva borbena oklopna vozila pješaštva na kotačima i gusjenicama bit će opremljena izraelskim raketama Spike LR2.

ČEKA SE JOŠ VIJESTI

Kopnena vojska modernizira se paralelno s preustrojem, a među novim postrojbama bit će i protuoklopne. Ta odluka vjerojatno proizlazi iz lekcija naučenih na temelju analiza rata u Ukrajini. Zapovjednik Kov-a general-bojnik Ivan Pach rekao je da bi te postrojbe mogle imati i druge vrste protuoklopnih oružnih sustava osim Spikea. Vjerojatno će

FOTO: NATO

Foto: Ministry of Defence of the Slovak Republic

doći do ustrojavanja protuoklopnih satnija, koje bi mogle biti opremljene različitim vozilima, pa i laskim u konfiguraciji 4 x 4. Neke bi mogле koristiti i lutajuće streljivo.

Na koncu, vrlo je izvjestan dogovor sa susjednom Češkom, koja je također odabrala CV90 kao svoje buduće borbeno vozilo pješaštva. Ministri obrane dviju zemalja potpisali su 27. kolovoza ove godine sporazum o suradnji u nabavi i korištenju vozila. U tijeku su pregovori Češke i Hägglunda i čeka se konačna odluka Ministarstva vezano uz odabir kalibra: opcije su 30 i 35 mm. Čini se da je kalibr 35 mm prihvatljiviji. To bi moglo dovesti do potpune sličnosti kalibra dviju zemalja, što bi generiralo uštede u logistici i obuci te bolju interoperabilnost na taktičkoj razini.

Iako su neki projekti otkazani, a neki traju dulje nego što je bilo predviđeno, činjenica je da Slovačka danas pojačano modernizira oružane snage. Stižu novi sustavi, a izdaci za obranu znatno rastu. Kad uz helikoptere Black Hawk stignu i avioni F-16, zračne snage imat će sposobnosti koje će ih učiniti jednim od najsvrremenijih u srednjoj Europi. Kopnena vojska definirala je nabavu suvremenih borbenih oklopnih vozila na kotačima i gusjenicama, a realno je da će se s vremenom tenkovska flota Leoparda 2 povećati. Uz nove haubice, jasno je da će se vatrena moć slovačkih oružanih snaga itekako povećati. Zbog situacije na granicama, a i budućih potreba, iz Slovačke će idućih mjeseci sigurno stizati još zanimljivih vijesti o nabavi suvremene vojne opreme.

Foto: Ministry of Defence of the Slovak Republic

Slovački je izbor za gusjenično borbeno vozilo pješaštva CV9035 tvrtke BAE Systems Hägglunds

NOVE ZUZANE – IZ TVORNICE U UKRAJINU

Slovačka mora modernizirati svoje teško topništvo, posebno kad se uzme u obzir da planira ustrojiti tešku mehaniziranu brigadu. Glavni su sustavi domaće samohodne haubice Zuza na 2000 kupljene krajem 1990-ih. Stoga je Slovačka 2018. godine ugovorila nabavu 25 novih, poboljšanih samohodnih haubica Zuzana 2. Ugovor je vrijedan oko 175 milijuna eura, uključujući pricuvne dijelove i obuku. Haubice isporučuje proizvodač – državna tvrtka Konštrukta-Defence. Vlada se odlučila za izravnu narudžbu bez natječaja. Ponuda francuskih haubica Caesar bila je nešto povoljnija, iznosila je pet i pol, dok je Zuzana 2 kupljena za šest milijuna eura po komadu. No, bilo je i logično dati prednost domaćem proizvodu. Sve haubice Zuzana 2 trebale su biti isporučene od 2020. do 2022. godine. Tijekom 2020. i 2021. isporučeno ih je 17, no preostalih osam bit će isporučeno do 2024. godine. Naiče, prioritet sad ima Ukrajina, zbog čega je isporuka slovačkoj vojsci odgodena. Dakle, na temelju slovačko-ukrajinskog komercijalnog ugovora, osam Zuzana šalje se ukrajinskoj vojsci praktički izravno s Konštruktinim traka. Prema vijesti koju je 18. studenog objavilo Ministarstvo obrane Slovačke, isporučena je sedma, a osma je u fazi proizvodnje. I ne samo to. Ukrajina će ih dobiti još 16, ali na temelju donacije koju će osigurati Danska, Norveška i Njemačka. Te će zemlje haubice platiti Konštrukt, a isporuka počinje 2023. godine.

Foto: Ministry of Defence of the Slovak Republic

Nove samohodne haubice na kotačima šalju se ukrajinskoj vojsci, pa nabava za slovački KoV ide sporije

EKONOMIČNI BORBENI

Nakon Drugog svjetskog rata u brojnim su se kolonijalnim i hladnoratovskim sukobima dokazale nove vrste borbenih zrakoplova. U nedostatku aviona tzv. prve borbene crte, u njihovim su ulogama, ali u uvjetima male vjerojatnosti za ugrozu, angažirani manje sofisticirani i jednostavniji avioni. Obično su nastajali iz postojećih tipova aviona druge primarne namjene – bili su prilagođeni operativnim potrebama na terenu. Kao neki od važnih ranih predstavnika mogu se izdvojiti američki avioni T-6 Harvard/Texan i T-28 Trojan. Oni su pokazali da u brojnim operativnim misijama i

zadaćama mogu biti učinkoviti poput puno skupljih i složenijih borbenih zrakoplovnih sustava. Namijenjeni ponajprije pilotskoj obuci, pokazali su se korisnim u misijama lake zrakoplovne potpore, izviđanja te nadzora. Najčešće su s brojnim drugim predstavniciima klasificirani kao protupobunjenički ili laci jurišni zrakoplovi. U nekim su dijelovima svijeta, primjerice Latinskoj Americi i većem dijelu Afrike, postali najvažniji dio ratnih zrakoplovstava. Novi je poticaj razvoju takvih aviona došao s novim tisućljećem i angažmanom SAD-a u globalnom ratu protiv terorizma. Nakon završetka glavnih

borbenih operacija u Afganistanu i Iraku, nastupilo je dugogodišnje stanje sukoba niskog intenziteta s tek povremenim većim borbenim operacijama. U tom su razdoblju zrakoplovne postrojbe opremljene vrhunskim borbenim avionima izvršavale duge misije u kojima bi eventualno bacale pametno streljivo manjeg kalibra, a velik bi dio vremena provodile u prenošenju informacija koje su dobivale preko svojih izvidničkih senzora. Uz cijenu operativnog sata leta, koja se za borbene avione i zračne cisterne mjeri i u desecima tisuća dolara, postalo je jasno da to nije posebno eko-

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Napredni laki jurišnici imaju suvremene izvidničke i ciljničke senzore, mogućnost uporabe više vrsta pametnog streljiva, opremljeni su komunikacijskim uređajima koji im omogućuju umrežavanje i razmjenu informacija s drugim platformama, a imaju i sustave za otkrivanje ugroza i samoobrambeno djelovanje

AVIONI

TEKST
Marin Marušić

Foto: USAF / Airman 1st Class Deanna Muir

nomičan način izvršavanja misija. SAD je počeo tražiti alternativu u znatno jeftinijoj zrakoplovnoj platformi koja bi mogla izvršavati slične zadaće, ali u scenarijima gdje nema velike opasnosti od protuzračne obrane. Potraga za takvom platformom pokrenuta je još 2009., ali dugo nije dala zadovoljavajući odgovor. Program pod nazivom OA-X doživio je zato više promjena, preokreta i zastoja (opširnije v. Laki jurišnik za USAF, HV 545). O razlozima odgovlaženja ima puno mišljenja, no znakovito je što su se u borbenim misijama sve intenzivnije počeli pojavljivati novi igrači, a to su bile

**Par aviona
Wolverine
AT-6E služio je Američkom ratnom zrakoplovstvu za izobrazbu i obuku posada sličnih zrakoplova (T-6, A-29) iz prijateljskih zemalja**

besposadne letjelice poput Reapera. Sa sličnim ili lakšim oružanjem, Reaper je mogao letjeti višestruko dulje misije sa sličnim ili boljim sposobnostima izviđanja i s mogućnostima pružanja oružane potpore. Moguće je da je doživio otpore unutar samog Američkog ratnog zrakoplovstva (USAF) jer je postojala zabrinutost da bi mogao odvući znatna sredstva od drugih programa, u prvom redu onih koji se vezuju uz avione F-35 Lightning II. Naime, na samom se vrhuncu programa OA-X računalo na nabavu čak 359 lakih jurišnih aviona, koji bi bili raspoređeni u 11 operativnih i treningeskadrila.

SPECIJALCI PREUZIMAJU

Vrijeme je na kraju pokazalo da laki jurišni turboelisni avioni ipak imaju jake argumente za uvođenje u većem broju u ratna zrakoplovstva. Ekonomski su isplativiji i od besposadnih letjelica. Prema dostupnim podacima (CSIS, *Time Magazine*),

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

T-28 Trojan samo je jedan od trenažnih zrakoplova prilagođenih borbenoj uporabi u lokalnim i regionalnim sukobima tijekom hladnog rata

Foto: US Air Force Museum

uporaba besposadnih letjelica poput Reapera može biti znatno skuplja, posebno ako se uzmu u obzir troškovi njihovih pratećih zemaljskih sustava. Dronovi ne mogu biti rješenje za velik broj zemalja zbog troškova obuke, ali i obvezatnog korištenja satelitskih veza bez kojih su mogućnosti letjelice znatno ograničene. Prednost je aviona s posadom i znatno bolja situacijska svjesnost, ali i veća otpornost na elektro-ničko ometanje. U zadnje vrijeme objavljene su narudžbe za nekoliko tipova turboelisnih lakih jurišnih aviona. Traže ih zrakoplovstva manjih zemalja, ali i velikih, primjerice SAD-a. Međutim, te tipove ne bi trebalo brkati s onima koji su im prethodili ili s drugim lakin i trenažnim avionima. Puno većih zemalja ima trenažne avione koji imaju ili su prilagođeni za sekundarne sposobnosti napada na zemaljske ciljeve. No one se ogledaju u nošenju strojničkih i topničkih podvjesnika ili nevođenih bombi ili raketa. Za razliku od njih, napredni laki jurišnici imaju suvremene izvidničke i ciljničke senzore, mogućnost uporabe više vrsta *pametnog* streljiva, opremljeni su komunikacijskim uredajima koji im omogućuju umrežavanje i razmjenu informacija s drugim platformama, a imaju i sustave za otkrivanje ugroza i samoobrambeno djelovanje. Mogu stoga izvršavati znatno kompleksnije misije, poput koordinacije napada i izviđanja, ili brojne vrste misija koje su u prethodnom desetljeću izvršavali avioni prve crte kao što su F-16 ili A-10.

USAF-ov program OA-X, koji se otezao više od deset godina, otkazan je početkom 2020., a na neki način naslijedio ga je Armed Overwatch. Kažemo *na neki način*, jer je potencijalna nabava projekt Američkog zapovjedništva za specijalne operacije (US SOCOM), a ne USAF-ova Zapovjedništva za zračnu borbu (ACC). Očekivanja su znatno smanjena. Cilj je pronaći zrakoplovni sustav s posadom koji će SOCOM-u biti jednostavan za raspoređivanje, cijenom pristupačan i održiv. Glavne zadaće novog aviona bile bi misije bliske potpore, preciznog napada, izviđanja i nadzora te koordinacije i navođenja s drugim zračnim i kopnenim platformama. Zadaće se trebaju izvršavati i u zahtjevnim okružjima, uz minimalnu potporu te korištenje slabo pripremljenih uzletno-sletnih staza. U ulozi izviđničke platforme za nad-

Foto: USMC / Gunnery Sgt. Steve Cushman

zor i prikupljanje podataka, Armed Overwatch zamjenit će avione U-28A Draco, modificiranu inačicu Pilatusa PC-12. U svakom slučaju, uz besposadne letjelice MQ-9 Reaper postat će glavna američka platforma za navedene zadaće. Počeci novog programa sežu u ožujak 2020., a u svibnju 2021. godine SOCOM je objavio čak pet potencijalnih kandidata. Bronco II (konzorcij Bronco Combat Systems) i MC-208 Guardian (tvrtka MAG Aerospace) rano su ispalili iz konkurencije, pa su se u finalnom izboru našli AT-6E Wolverine (Beechcraft), MC-145B Wily Coyote (Sierra Nevada) i AT-802U Sky Warden (L3 Communications Integrated Systems i Air Tractor). Ministarstvo obrane SAD-a objavilo je 1. kolovoza 2022. da je potonji avion pobjednik natječaja. SOCOM želi da Sky Warden svojim polivalentnim mogućnostima smanji broj od dvadesetak platformi koje danas djeluju kao potpora u udaljenim borbenim misijama manjeg intenziteta. Izvori iz Zapovjedništva najavljuju da će novi avioni biti raspoređeni u četiri operativne eskadrile. To bi omogućilo da barem jedna eskadrila uvijek bude sposobna za prekomorska raspoređivanja, a tri bi bile u trenažno-obučnom procesu unutar teritorija SAD-a. Uz njih, ustrojena bi bila i trenažna eskadrila namijenjena osnovnoj obuci, također opremljena s deset do 15 primjeraka novog aviona.

OPSKRBA BLACK HAWKA

Ukupna vrijednost posla iznosi oko tri milijarde dolara, a odmah nakon objavljivanja proizvođaču su osigurana i početna sredstva od 170 milijuna dolara za daljnja istraživanja, razvoj i testiranje sustava. Trebalo bi biti proizvedeno i isporučeno

Foto: Air Tractor

Sky Warden trebao bi biti proizведен u 75 primjeraka, koji će djelovati unutar Američkog zapovjedništva za specijalne operacije (SOCOM)

do 75 primjeraka aviona Air Tractor AT-802U Sky Warden, od kojih će prvih šest pripadati početnoj proizvodnoj seriji. SOCOM očekuje da bi sustavi Sky Warden tijekom 2026. trebali ostvariti početnu, a 2029. punu operativnu sposobnost. Nakon isporuke od izvornog proizvođača Air Tractora, osnovne platforme bit će opremljene u pogonima tvrtke L3Harris kod grada Tulse, Oklahoma. Prvi *gotovi* primjerak trebao bi 2023. biti na raspolaganju za testiranja, koja će na letjelištu Hurlburt Field, Florida, provesti USAF-ova 18. eskadrila za testiranje i evaluaciju specijalnih operacija. Sky Warden u podyvjesnicima može nositi dva velika elektro-optička / infracrvena senzora – jedan MX-15 i dva MX-20. Njihove sposobnosti izviđanja, ciljanja i navođenja mogu istodobno biti na raspolaganju posadi aviona, ali i drugim sudionicima neke operacije. Kako bi mogao prenijeti prikupljene podatke, ali i primati ih od drugih platformi, zrakoplov je opremljen širokim spektrom radiokomunikacijskih sustava. Uz dva standardna radiouredaja za kontrolu zračnog prometa, ugradena su i četiri za kriptiranu komunikaciju, dva sustava za satelitsku komunikaciju i sustav Link 16 za umrežavanje. Tu je i digitalni radiosustav MANET (Mobile Ad hoc Networking), koji postrojbama na zemlji omogućuje da preko tableta upravlja, promatraju i vrše ciljanje optoelektroničkim sustavima na zrakoplovu. Maksimalna masa ubojitog tereta iznosi oko 2700 kg, iako je nosivost zrakoplova još veća. Oružje za Sky Warden standardno je kod mnogih helikoptera, aviona i besposadnih letjelica američkih oružanih snaga. Uključuje laserski vođene bombe GBU-12 Paveway II (klase 250 kg), vođene projektilе AGM-114 Hellfire te projektilе kalibra 70 mm, koji mogu biti nevođeni (Hydra) ili navođeni APKWS II (Advanced Precision Kill Weapons System). Uz glavne misije izviđanja, nadzora i bliske potpore, SOCOM razmatra i druge ideje vezano uz širenje sposobnosti i načina uporabe aviona. Jedna je od njih i nošenje dodatnih spremnika goriva na izolirane uzletno-sletne staze: njima bi se mogle opskrbiti druge letjelice, primjerice helikopteri UH-60 Black Hawk. Sam Sky Warden ima letnu autonomiju od osam sati s gorivom u unutarnjim spremnicima, no zanimljivo je da jednaku količinu može nositi i u vanjskim. Doduše, prilikom prikaza sposobnosti pokazalo se da se u odgovarajućim uvjetima može postići i letna izdržljivost dulja od devet sati. Avion je tijekom vojne vježbe Bold Quest 21 uz svoje performanse pokazao i da je pouzdan te jednostavan za održavanje. Između simuliranih borbenih misija, uz redovno održavanje, zamijenjeno je tek ulje i gume na kotačima.

Filipinski i američki pilot pozdravljaju se nakon trenažnog leta. U pozadini je filipinski A-29B Super Tucano. Filipinsko zrakoplovstvo planira do 2024. raspolažati sa 24 takve letjelice

Nigerija je prošle godine primila svih 12 aviona Super Tucano A-29B u poslu vrijednom pola milijarde dolara. Uključeno je i uređenje te prilagodba zrakoplovne baze Kainji, gdje će biti trajno bazirani

AGM-114 Hellfire te projektilе kalibra 70 mm, koji mogu biti nevođeni (Hydra) ili navođeni APKWS II (Advanced Precision Kill Weapons System). Uz glavne misije izviđanja, nadzora i bliske potpore, SOCOM razmatra i druge ideje vezano uz širenje sposobnosti i načina uporabe aviona. Jedna je od njih i nošenje dodatnih spremnika goriva na izolirane uzletno-sletne staze: njima bi se mogle opskrbiti druge letjelice, primjerice helikopteri UH-60 Black Hawk. Sam Sky Warden ima letnu autonomiju od osam sati s gorivom u unutarnjim spremnicima, no zanimljivo je da jednaku količinu može nositi i u vanjskim. Doduše, prilikom prikaza sposobnosti pokazalo se da se u odgovarajućim uvjetima može postići i letna izdržljivost dulja od devet sati. Avion je tijekom vojne vježbe Bold Quest 21 uz svoje performanse pokazao i da je pouzdan te jednostavan za održavanje. Između simuliranih borbenih misija, uz redovno održavanje, zamijenjeno je tek ulje i gume na kotačima.

POPULARNI BRAZILAC

Tržišno najuspješniji predstavnik današnjih jurišnih turboelisnih aviona vjerojatno je brazilski EMB 314 ili A-29 Super Tucano. Rezultat je daljnog razvoja u prvom redu trenažnog EMB 312 Tucana, koji je postigao velik uspjeh na svjetskom tržištu. Dok su kod prijašnjeg Tucana borbene zadaće imale sekundarnu ulogu, kod Super Tucana od samog su početka razvoja bile primarne. Njegova konstrukcija znatno je robusnija, sa snažnijim stajnim trapom, a u krilima je otpočetka ugrađeno naoružanje u obliku dviju strojnica kalibra 12,7 mm. Osim toga, novi avion dobio je znatno snažniji turboelinski motor PT6A, koji je osiguravao dvostruko veću snagu, pa tako i bolje performanse. Nakon prvog leta sredinom 1999. postigao je velik izvozni uspjeh, posebno u zemljama Latinske Amerike. Brazilská tvrtka Embraer objavila je u travnju ove godine da je dosad isporučila više od 260 aviona, koji djeluju u barem 16 ratnih zrakoplovstava. Ostvarili su više od pola milijuna letnih sati. Iskazali su se u misijama napada na zemaljske ciljeve, zračnog nadzora, ali i u presretanju zračnih ciljeva. Jedan

Foto: Sierra Nevada Corporation

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

je od značajnijih korisnika Kolumbija, koja ih je koristila u brojnim borbenim akcijama protiv gerilaca i narkokartaša. U novije je vrijeme za Super Tucano pokrenuta i druga proizvodna linija, u SAD-u. To je rezultiralo dvojnim označenjem letjelice i sad već dugogodišnjim partnerstvom Embraera i američke tvrtke Sierra Nevada Corporation. Namjera je bila osigurati bolju poziciju aviona na natječajima za potrebe američkih oružanih snaga i njihovih saveznika. Suradnja je početkom 2013. donijela pobjedu na kasnije prekinutom USAF-ovu natječaju LAAR (Light Attack / Armed Reconnaissance). No ni to nije rezultiralo brojnim narudžbama u SAD-u. Ipak, kroz ispitivanja i procjene avion je 2014. dobio USAF-ov certifikat i sve je donedavno bio jedini tog tipa koji je to postigao. Otvorila su se tako vrata za više poslova kroz američki program FMS (Foreign Military Sale). Primjerice, Afganistanu je bilo isporučeno 26, a Libanonu šest letjelica. Nedavno je korisnik Super Tucana postala i Nigerija: prvi šest isporučeno je prošle godine. Posao vrijedan gotovo pola milijarde dolara osim 12 aviona uključuje potpuni paket pratećih sustava i logističkih usluga. U potonje je uključena izgradnja potporne infrastrukture u matičnoj zrakoplovnoj bazi Kainji, streljivo i pričuvni dijelovi za nekoliko godina. Osim toga, buduće nigerijske zračne i zemaljske posade prošle su obuku unutar spomenute USAF-ove 81. eskadrile u zrakoplovnoj bazi Moody, Georgia. Osim s letjelicom, nigerijske su se posade upoznale i s najnovijim taktikama vezanim uz nju.

Foto: Textron Aviation

Kako je AT-6E Wolverine nedavno dobio USAF-ov certifikat, otvorila su se vrata za prodaju stranim korisnicima. Prvi je od njih tajlandsko zrakoplovstvo

Iako nije uspio na SOCOM-ovu natječaju Armed Overwatch, zanimljivo je da je Super Tucano ušao u USAF-ovu flotu, i to upravo u njihovo Zapovjedništvo za specijalne operacije (Air Force Special Operations Command – AFSOC). Radi se o tri primjera isporučena početkom ove godine, koja djeluju iz zrakoplovne baze Hurlburt Field, Florida. Koriste se u programu obuke, savjetovanja i pomoći posadama zrakoplovstava partnerskih zemalja unutar koncepta CAA (Combat Aviation Advisor). Radi se o najnaprednijoj inačici A-29C, koja ima kabину četvrte generacije s prikaznicima osjetljivim na dodir i sustavima koji nisu na raspolaganju za prodaju trećim stranama. Jedna od isporuka koja je još u tijeku, i to od strane tvrtke Embraer, ona je na Filipine, na temelju dogovora postignutog krajem 2017. godine. Prvi šest aviona Super Tucano A-29B isporučeno je 2020., a do kraja ove godine trebalo bi slijediti još 12. Filipinsko ratno zrakoplovstvo trebalo bi u skladu s planovima raspolagati dvjema eskadrilama s ukupno 24 aviona, nakon što 2024. bude isporučeno zadnjih šest. U misijama napada na zemaljske ciljeve, izviđanja i nadzora zamijenit će stare avione OV-10 Bronco.

POPUT PRAVIH BORBENIH AVIONA

AT-6E Wolverine zadnja je inačica trenažnog aviona T-6 Texan tvrtke Beechcraft. Većim dijelom vuče podrijetlo od u Hrvatskoj dobro poznatog Pilatusa PC-9. Inačice A/B služe kao primarni trenažni zrakoplovi za potrebe ratnog zrakoplovstva, mornarice i Marinskog korpusa SAD-a, a T-6C uglavnom je namijenjen stranim korisnicima. Novi avion dijeli 85 % komponenata s prethodnicima, no potpuno je drukčije namjene. Wolverine AT-6E razvijen je u prvom redu kao borbeni avion za jurišne i izvidničke misije. U njega su ugrađeni sustavi koji se inače koriste na poznatim USAF-ovim borbenim avionima. Tako je Lockheed Martinovo misijsko računalo identično onom na avionu A-10C Thunderbolt II, a upravljački sustav HOTAS (Hands on Throttle and Stick) sličan onom na F-16C Fighting Falconu. Posadu čini pilot i operater oružnih sustava, ali moguće je i da pilot bude sam. Kod stražnjeg su sjedala zadržane sve mogućnosti upravljanja zrakoplovom. Kao prikaznici u visini pilotovih

SUKOBI NISKOG INTENZITETA

Borbene inačice na osnovi aviona tvrtke Air Tractor, posebno njezina AT-802, već dugo djeluju u sukobima niskog intenziteta na više kontinenata (v. tekst Borbeni traktori, HV 557). Najpoznatiji su primjer oni avioni koje je tvrtka IOMAX isporučila oružanim snagama UAE-a, ranije poznati po oznaci AT-802i. Više je letjelica završilo u eskadrilama jordanskog zrakoplovstva. Četiri su trebala proći modernizaciju Block 4, kroz koju će biti opremljeni staklenom kabinom Genesys, senzorima MX-15, kacigama s ugrađenim prikaznicima Scorpion te s više vrsta pametnog streljiva. Prvi tako moderniziran avion predan je jordanskom zrakoplovstvu u listopadu ove godine.

očiju odabrani su novi digitalni sustavi Sparrowhawk na kojima se prikazuju podaci i simboli pri navigaciji ili ciljanju. Proizvođač nudi posadi i kacigu s prikaznikom/ciljnikom: sustav Scorpion tvrtke Thales Visionix. Za izbaciva sjedala koriste se provjereni sustavi Mk16LA tvrtke Martin Baker. Avion je opremljen s više vrsta podatkovnih veza i radiouredaja (VHF/UHF/SATCOM), koji omogućuju primanje, davanje i dijeljenje informacija. To uključuje davanje podataka o položaju aviona i slanje videosnimaka drugim zračnim i zemaljskim postrojbama u stvarnom vremenu.

Glavni su ciljnički i izviđački senzori dio sustava MX-15D tvrtke L-3 Wescam, koji se može ugraditi i na podtrupnoj instalaciji. Unutar njega laserski je daljinomjer, obilježivač ciljeva i više infracrvenih i dnevnih kamera. Osim za izviđanje, sustav MX-15D namijenjen je i za uporabu većine nošenog navođenog streljiva. Naoružanje može nositi na šest potkrilnih nosača, od kojih su četiri prilagođena za nošenje spremnika s dodatnim gorivom. Uz nevođene bombe Mk81/82, arsenal oružja uključuje niz GPS/laserski navođenih bombi (GBU-12/38/58/49/59) u klasi 125 i 250 kilograma. Na raspolaganju su projektili Hellfire i laserski vođeni projektili kalibra 70 mm od više proizvođača. Iako dosad nije bilo potražnje, ponuđena je opcija vođenih projektila zrak-zrak poput AIM-9 Sidewindera. Inače, Wolverine je prije deset godina na am-

Foto: Paramount Group

Avion Mwari nedavno je zabilježio prve narudžbe – devet primjeraka za nepoznato afričko zrakoplovstvo. Pri pokušajima prodaje na američkom tržištu nosio je naziv Bronco II

ričkom natječaju za laki zrakoplov za potporu koji će kasnije biti isporučen Afganistanu izgubio od A-29 Super Tucana. To je dovelo do žalbi koje su na kraju završile i na sudu.

Brett Pierson, viši dužnosnik kompanije Textron Aviation, u kasnjim je promotivnim člancima isticao da je Wolverine u nekoliko stvari bolji od Super Tucana. Jedna je od njih to da je AT-6E za petinu lakši i može ponijeti sedam posto veću količinu goriva, koja omogućuje za četvrtinu dulje vrijeme u letnim misijama. Prvi korisnik AT-6E Wolverinea postao je USAF, koji trenutačno raspolaže trima letjelicama. Dvije su naručene 2020., a isporuka je počela 2021. godine. Još jedna naručena je kao demonstrator tehnologije za potrebe SOCOM-a u sklopu programa Armed Overwatch. Dosad je njihova uloga bila: uvježbanje taktika i sposobnosti novih sustava zajedno s posadama sličnih zrakoplova iz partnerskih zemalja. Preko njih, posade iz Kolumbije, Tunisa, Nigerije i Tajlanda imale su mogućnost upoznati i sviadati sustav podatkovne veze AERONet, koja omogućava bolje povezivanje i operativnu suradnju više zrakoplovstava. U srpnju ove godine AT-6E dobio je i USAF-ov certifikat vojne vrste zrakoplova. Time su se otvorila vrata njegove prodaje i isporuke kroz program američke vlade FMS (Foreign Military Sale) ili za izravnu komercijalnu prodaju stranim naručiteljima. Prvi korisnik izvan SAD-a bit će Kraljevsko tajlandsко ratno zrakoplovstvo (Royal Thai Air Force – RTAF), koje je krajem 2021. naručilo osam primjeraka u poslu vrijednom 143 milijuna dolara. Prvi Wolverine s tajlandskom oznakom, AT-6TH, isporučen je nedavno, krajem studenog, dok će ostatak biti isporučen 2024. godine. U ulozi lako jurišnog i treнаžnog zrakoplova djelovat će iz zrakoplovne baze Chiang Mai i zamijenit će starije Albatrose L-39.

USAF-u su isporučena dva aviona AT-6E, a SOCOM-u jedan kao demonstrator za potrebe procjene i odabira pobednika programa Armed Overwatch

IZNENAĐENJE IZ AFRIKE

Zanimljiv je predstavnik naprednog lako jurišnika Mwari, otprije poznat kao Bronco II. Proizvod je manje poznate grupe Paramount iz Južnoafričke Republike, odnosno njezine podružnice Paramount Aerospace Industries. Projekt razvoja počeo je prije

Foto: USAF / Airman 1st Class Deanna Muir

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

desetak godina, a prvi let prototipa pod nazivom napredni izvidnički laki zrakoplov visokih performansi (Advanced High-Performance Reconnaissance Light Aircraft – AHRALC) izведен je sredinom 2014. Za razliku od drugih aviona iz ovog teksta, radi se o manjoj i konstrukcijski inovativnoj letjelici, koju pokreće potisna elisa i motor na stražnjem dijelu trupa. Prema izvorima iz Paramounta, avion je razvijen u svrhu uporabe u tzv. asimetričnim sukobima u kojima bi praktički trebao zamijeniti tri vrste letjelica. Kroz dizajn usvojeno je više koncepata preuzetih od helikoptera, besposadnih letjelica i izviđačkih zrakoplova. Navodno je tako omogućeno izvršavanje brojnih tipova misija, s neuređenih uzletnih staza i uz minimalnu vanjsku potporu. S obzirom na traženu svestranost, velika je pozornost posvećena lakoj zamjeni nošenih tereta, senzora i oružja. Ključnu ulogu u takvoj prilagodbi ima podtrupni podyjesnik IMSB (Interchangeable Mission Systems Bay), *plug and play* sustav koji nudi više opcija nošenih tereta i senzora. Podyjesnik može biti zamijenjen za manje od dva sata, a u letu ne pruža dodatni aerodinamički otpor. Budući da avion ima potisnu elisu, smještaj posade takav je da omogućuje veliku preglednost s prednjeg, a posebno sa stražnjeg sjedala. U kabini, prilagođenoj za noćno motrenje, posada raspolaže sustavom HOTAS i sučeljem s tipkovnicom i prikaznicima osjetljivim na dodir.

Za opremanje glavnog optoelektroničkog sustava odabrana je izvorno njemačka, a danas multinacionalna tvrtka Hensoldt, koja ima važnu i dugu tradiciju djelovanja u Južnoafričkoj Republici. Njezin izvidničko/ciljnički sustav ARGOS II sa svojim dnevnim, noćnim i infracrvenim kamerama osigurava slike visoke razlučivosti te otkrivanje i prepoznavanje ciljeva s velikih udaljenosti.

Za pogon je, kao i kod drugih spomenutih aviona, odabran turboeljni motor PT6 tvrtke Pratt & Whitney Canada, ali u inačici manje maksimalne snage od 950 KS. To Mwariju omogućuje maksimalnu brzinu od gotovo 500 km/h, s tek nešto manjom maksimalnom brzinom krstarećeg leta. Sa spremnikom punim goriva avion ostvaruje borbeni dolet od oko 1000 km ili šest i pol sati. Sudeći po ilustracijama i promomaterijalima, predviđeno je korištenje spektra oružja američkog, ali i južnoafričkog podrijetla, koja se mogu smjestiti na šest potkrilnih nosača. Neka su od njih vođeni projektili Hellfire ili Mokopa, laserski vođene bombe

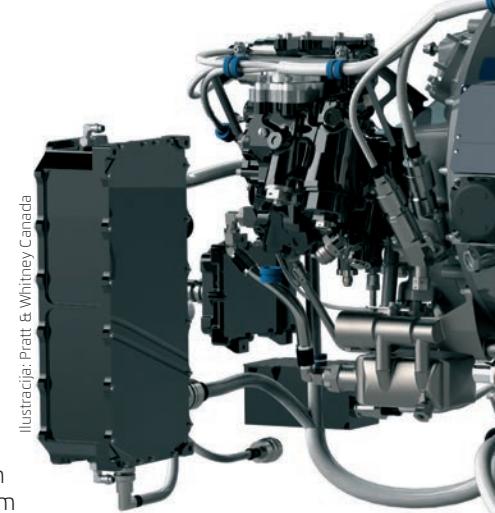
Turski Hürkuş može raspolagati arsenalom oružja domaće proizvodnje, među ostalim, vođenim bombama Teber te vođenim projektilima L-UMTAS i CİRİT

Paveway II, bombe serije Mk80 manjeg kalibra ili više vrsta nevođenih raket kalibra 70 mm. Nakon višegodišnjeg razvoja i neuspjeha na američkim natječajima (pod imenom Bronco II), nedavno je postignut i prvi prodajni uspjeh. Paramount je na ovogodišnjem izdanju izložbe Africa Aerospace and Defence (AAD) objavio proizvodnju i isporuku devet primjeraka neimenovanom korisniku. Poznato je tek da se radi o ratnom zrakoplovstvu iz Afrike. Ne zna se ni gdje će naručeni avioni biti proizvedeni: tvrtka je istaknula da se tijekom razvoja razmišljalo o *pokretnoj proizvodnji*. Dakle, u skladu sa zahtjevima kupca, moguće je prijenos proizvedenih komponenata i završno sastavljanje letjelica u njegovoj zemlji. Proizvođač u međuvremenu dalje razvija avion Mwari i njegove izvedenice. Korak u tom smjeru suradnja je s tvrtkom S-Plane, koja s pomoću kompleta X-Kit omogućuje konverziju letjelica u besposadne platforme za izviđanje i nadzor. Cilj suradnje moguća je preinaka aviona Mwari u opcijski pilotiranu letjelicu (Optionally Piloted System – OPS).

OD OBUKE DO BORBE

Među suvremenim lakinim jurišnicima neizbjježno je spomenuti turski Hürkuş C, proizvod tvrtke TAI (Turkish Aerospace Industries). Radi se o najnovijoj i borbenoj inačici aviona za naprednu obuku Hürkuš, koji je prvi put poletio sredinom 2013., a proizvodnja je pokrenuta tri godine kasnije. Uskoro su počela ispitivanja borbene inačice uz više tipova oružnih sustava domaće proizvodnje. Hürkuş C izvana je nalik na popularni Pilatus PC-9, a i oslanja se na jednak pogon motora Pratt & Whitney Canada PT6A, no nešto veće maksimalne snage. S pomoću njega ostvaruje letnu izdržljivost dulju od četiri sata, s doletom od gotovo 1500 km, kao i maksimalnu brzinu krstarenja od 570 km/h. Novi avion postiže i prve izvozne uspjehe. Proteklog listopada objavljeno je sklapanje ugovora o isporuci prvih dvaju primjeraka Nigeru i triju Čadu. Ti su poslovi ujedno prva turska prodaja zrakoplova proizvedenih, ali i potpuno razvijenih domaćim sredstvima i kapacitetima. Hürkuş ima sposobnost nošenja barem 750 kg borbenog tereta na pet vanjskih podyjesnih točaka. Oružja uključuju protutenkovske projektilte L-UMTAS, laserski vođene projektili 70 mm CİRİT te vođeno streljivo malog kalibra MAM-L. Ta oružja dio su arsenala i besposadnih letjelica TB2

Bayraktar i borbenog helikoptera T129. Turske tvrtke tako mogu ponuditi zanimljiv *mix* zrakoplovnih platformi, koje su, s jednakim oružjima, rješenja za ograničene, asimetrične ratne operacije. Sa svojom većom nosivošću, Hürkuş C sposoban je i za oružja veće mase (klase 250 kg), kao što su vođene bombe Teber te vođene bombe produljenog dometa

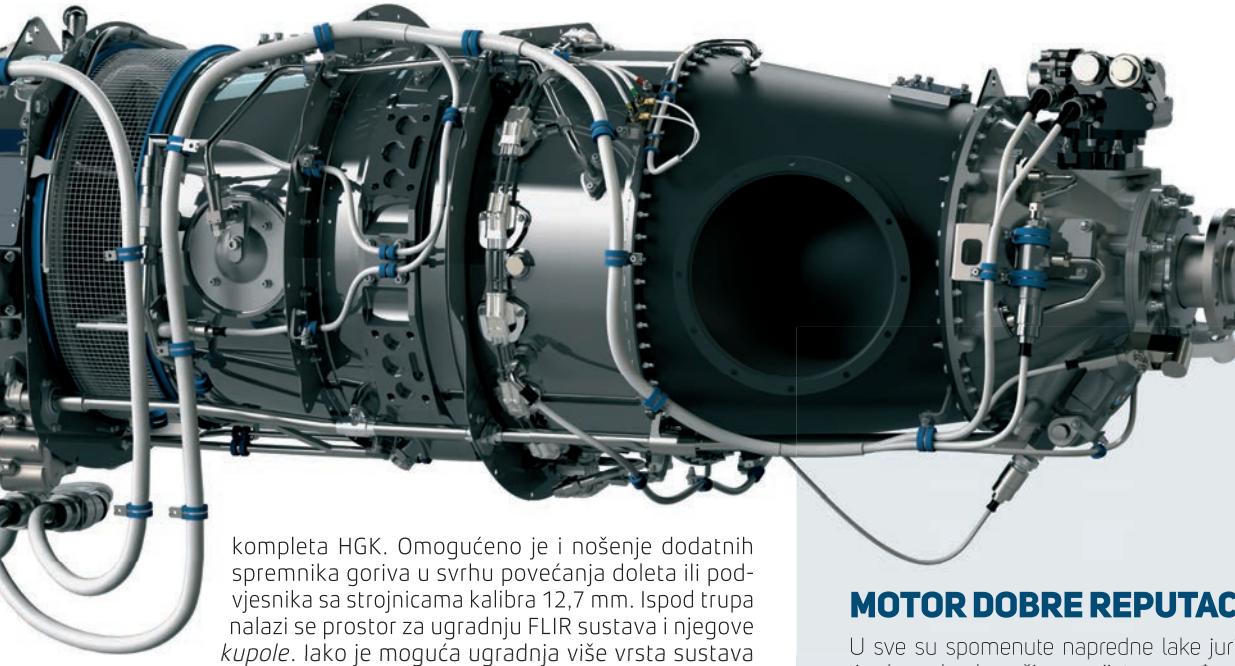

Ilustracija: Pratt & Whitney Canada

Foto: Turkish Aerospace Industries

Ilustracija turboelisnog zrakoplovnog motora PT6E-66XT. Na cijeni zbog jednostavnosti i performansi, PT6 nalazi se na brojnim zrakoplovima vojne i civilne namjene

kompleta HGK. Omogućeno je i nošenje dodatnih spremnika goriva u svrhu povećanja doleta ili podvjesnika sa strojnicama kalibra 12,7 mm. Ispod trupa nalazi se prostor za ugradnju FLIR sustava i njegove kupole. Iako je moguća ugradnja više vrsta sustava tog tipa, najvjerojatniji je izbor CATS (Common Aperture Targeting System) turskog Aselsana. Sustav omogućuje motrenje na velikim udaljenostima u slici visoke razlučivosti, noćno motrenje te lasersko označivanje i ciljanje pokretnih i nepokretnih ciljeva. Niger i Čad vjerojatno neće biti jedine afričke zemlje koje će nabaviti taj tip letjelice. Još u svibnju ove godine libijsko zrakoplovstvo i TAI potpisali su dogovor o njihovoj nabavi. Detalji o broju i isporuci nisu objavljeni, a tek će se vidjeti hoće li dogovor uskoro biti i zaključen. Može se očekivati da trend razvoja i nabave naprednih lakih jurišnika i dalje bude uzlazan. S druge strane, trenutačna situacija u svijetu ne ide im naruku, jer aktualni rat u Ukrajini, nažalost, pokazuje povratak klasičnih sukoba u kojima se koriste sve sposobnosti oružanih snaga, pa tako i zrakoplovstva i protuzračne obrane. To je upravo jedna od najranjivijih točaka zračnog ratovanja s lakovom inačicom borbenih aviona. No za njih se ipak otvaraju i brojne prilike zato što je klasično borbeno zrakoplovstvo mnogim zemljama preskupo. Uz konvencionalne ratove, i dalje izbjiju i brojni unutarnji konflikti, sukobi niskog intenziteta protiv tzv. nedržavnih aktera, ali i drugi sigurnosni izazovi poput nadzora i čuvanja granica. Nedavna povijest pokazala je da kao odgovor na takve izazove mogu poslužiti cijenom pristupačni, ali i prilično sposobni borbeni zrakoplovi.

MOTOR DOBRE REPUTACIJE

U sve su spomenute napredne luke jurišnike, kao i kod tisuća zrakoplova širom svijeta, ugrađene inačice motora PT6. Prisutan još od 1960-ih, proizvod je tvrtke Pratt & Whitney Canada. S vremenom je stekao reputaciju pouzdanog, ekonomičnog motora lakog za održavanje, čime je za konstruktore i proizvođače zrakoplova postao jednostavan izbor s malo rizika. Ukupno ih je proizvedeno više od 50 000, a snaga im ovisno o inačici iznosi od 500 do gotovo 2000 KS. S obzirom na snagu, razlikuju se i po vremenu planiranog remonta. Kod onih veće snage remont je potreban ranije. Primjerice, kod aviona AT-6E Wolverine i njegova motora PT6A-68D navedeno vrijeme između remonta iznosi 4500 radnih sati. Zanimljiva je značajka motora to da je kod većine platformi instaliran obratno od samog aviona. Uvodnik zraka nalazi se straga, a ispušni dio bliže elisi. To omogućuje skraćivanje osovine i manje vibracije, kao i nešto lakše održavanje. Kod spomenutih tipova aviona, za koje se očekuje djelovanje u logistički zahtjevnim uvjetima, sve je to veliki plus. Očekuje se da se avioni u ekstremnim situacijama, npr. ekspedicijskim misijama, posebno prekomorskim, mogu osloniti i na druge kanale potpore i operatore, kojih je više od 7000 u 180 zemalja.

SUVREMENI LAKI JURIŠNI AVIONI

Letjelica	AT-802U Sky Warden	A-29 Super Tucano	AT-6E Wolverine	Hürkuş	Mwari
Proizvođač	L3Harris	Sierra Nevada, Embraer	Textron Aviation	Turkish Aerospace	Paramount Group
Posada	2	2	2	2	2/0**
Turboprop motor	PT6A-67F	PT6A-68C	PT6A-68D	PT6A-68T	PT6A-66
Snaga motora (KS)	1600	1600	1600	1600	950
Duljina (m)	11,4	11,3	10,16	11,17	10,5
Raspon krila (m)	18,06	11,14	10,4	10,91	12
Visina (m)	4	4	3,25	3,7	4
Maks. poletna masa (kg)	7260	5400	4540	4550	3800
Maks. brzina (km/h)	395	593	585	574	500
Nosivost (kg)	2700	1550	1860	1500	890
Podvjesne točke	11	5	7	5	6 + 2
Oper. vrhunac leta (m)	7620	10 670	9450	10 600	6400
Maks. dolet (km)	2400	1445	2900*	1480	2130
Letna izdržljivost	8+ h	3,5 – 8,4 h	4,5 – 7,5 h	4,25 h	7+ h
Nedavni i budući korisnici	SAD	SAD, Nigerija, Filipini	SAD, Tajland, Tunis?	Niger, Čad, Libija?	1***

* četiri dodatna spremnika goriva i sustav MX-15D

** moguća buduća preinaka u daljnjski upravljanju besposadnu letjelicu

*** zasad nepoznato zrakoplovstvo iz Afrike (devet letjelica)

FRANCUSKA INDUSTRija VOJNIH AVIONA

(VIII. DIO)

Veliko pospremanje francuske zrakoplovne industrije nije moglo doći u gorem trenutku – tri godine prije početka Drugog svjetskog rata. No, neke su nacionalizirane tvrtke u okviru novih grupa svejedno provele uspjele projekte

TRAŽI SE LOVAC

Marcela Blocha već smo spomenuli u jednom od nastavaka podlistka (v. Međuratne godine, HV 669). I još ćemo ga više spominjati u idućim, ali pod imenom Marcel Dassault. U jednom se trenutku povukao iz zrakoplovne in-

TEKST
Mario Galić

dustrije, da bi se vratio 1929. osnivanjem tvrtke Société des Avions Marcel Bloch (SAMB). Nije mogao pogoditi gori trenutak jer će upravo te godine svijet zahvatiti velika depresija – prva globalna finansijska kriza. Poticaj za ponovno pokretanje tvrtke Bloch je dobio zato što je krajem 1928. ustrojeno francusko Ministarstvo zrakoplovstva, uz uvjeravanje političara da to

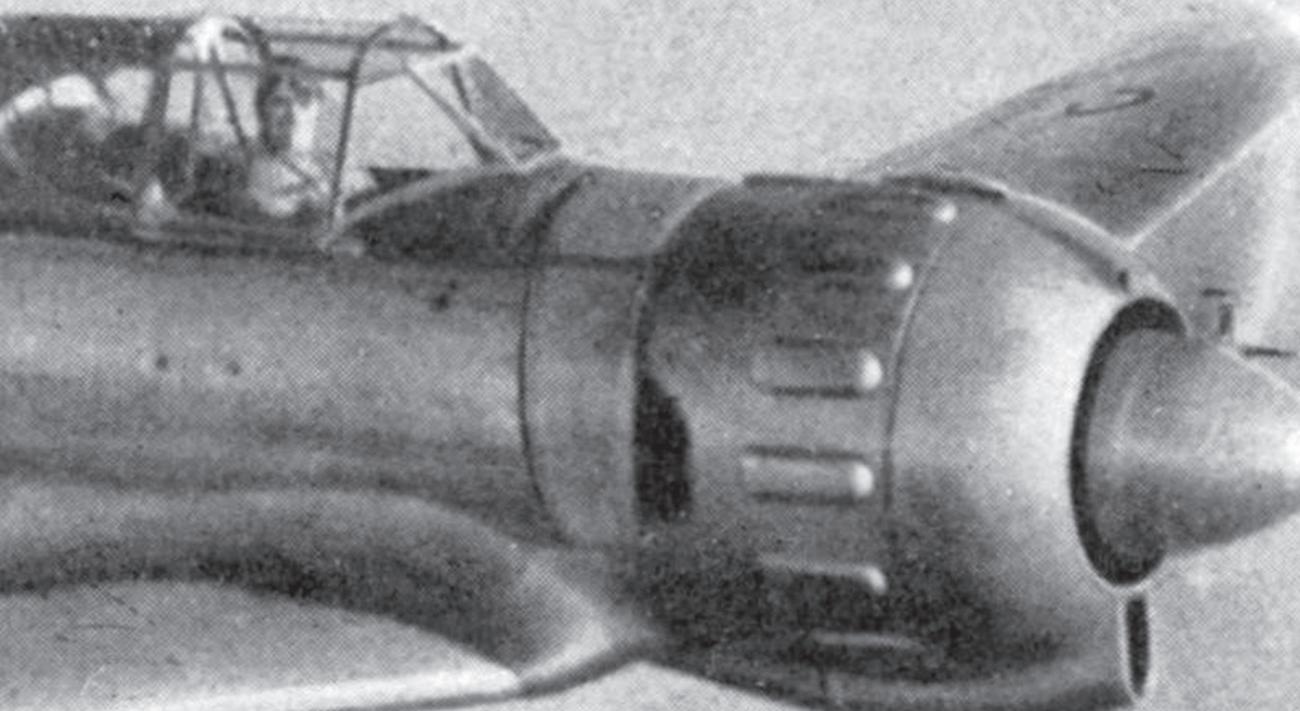

Foto: Wikimedia Commons

odražava novi smjer povećanog investiranja u zrakoplovstvo. Prvi proizvod nove tvrtke SAMB bio je vezan uz privatni ugovor s projektantom i industrijskim Albertom Caquotom (1881. – 1976.) o proizvodnji prototipa tromotornog poštanskog aviona. Krajem 1931. dobiven je prvi ugovor s državom o isporuci aviona za medicinski transport MB 81 i lakog transportnog aviona s tri motora MB 120. Osim što je mogao prevoziti do deset putnika, najbolja odlika MB 120 bila je sposobnost djelovanja s kratkimi i neuređenim uzletno-sletnim staza pa je najviše aviona završilo u kolonijama.

Ti su ugovori omogućili SAMB-u presejanje iz garaže u mjestu Boulogne-Billancourt na sjeveru zemlje u prave pogone u pariškom predgrađu Cour-

Unatoč kaotičnim vremenima, Marcel Bloch uspio je nastaviti rad na ključnim projektima, od kojih je najvažniji bio razvoj lovačkog aviona. Jedan od njih bio je Bloch MB 151, ovdje na fotografiji objavljenoj 1938. u francuskom časopisu L'aéronautique

bevoieu. Nakon što je osigurao opstojnost tvrtke, Bloch se mogao okrenuti *pravim* projektima. A to je značilo – razvoju borbenih aviona.

TVRTKA ZA TVRTKOM

Prvi veliki uspjeh bio je bombarder MB 200, a uskoro i MB 210. Iako je početna narudžba za MB 200 iznosila samo 30 aviona, znalo se da će ih Ministarstvo zrakoplovstva naručiti znatno više. Slično je bilo i s MB 210. Kako bi osigurao dosta proizvodne kapacitete, Marcel Bloch prvo se udružio s Henryjem Potezom, u tom trenutku vlasnikom najveće tvrtke za proizvodnju zrakoplova u Francuskoj (opširnije v. Međuratne godine, HV 669). Potom je počeo kupovati i druge tvrtke. Posla je bilo dovoljno za sve. U listopadu 1935. stigla je i narudžba za izvidnik i bombarder MB 130. No onda je 16. siječnja 1937. tvrtka SAMB nacionalizirana kako bi postala glavni dio novoformirane državne grupe SNCASO (Société nationale de constructions aéronautiques du Sud-Ouest). Srećom, političari su odlučili upravljanje grupom prepustiti Marcelu Blochu. Kako bi si osigurao nesmetan rad na razvoju novih projekata, a da

PODLISTAK

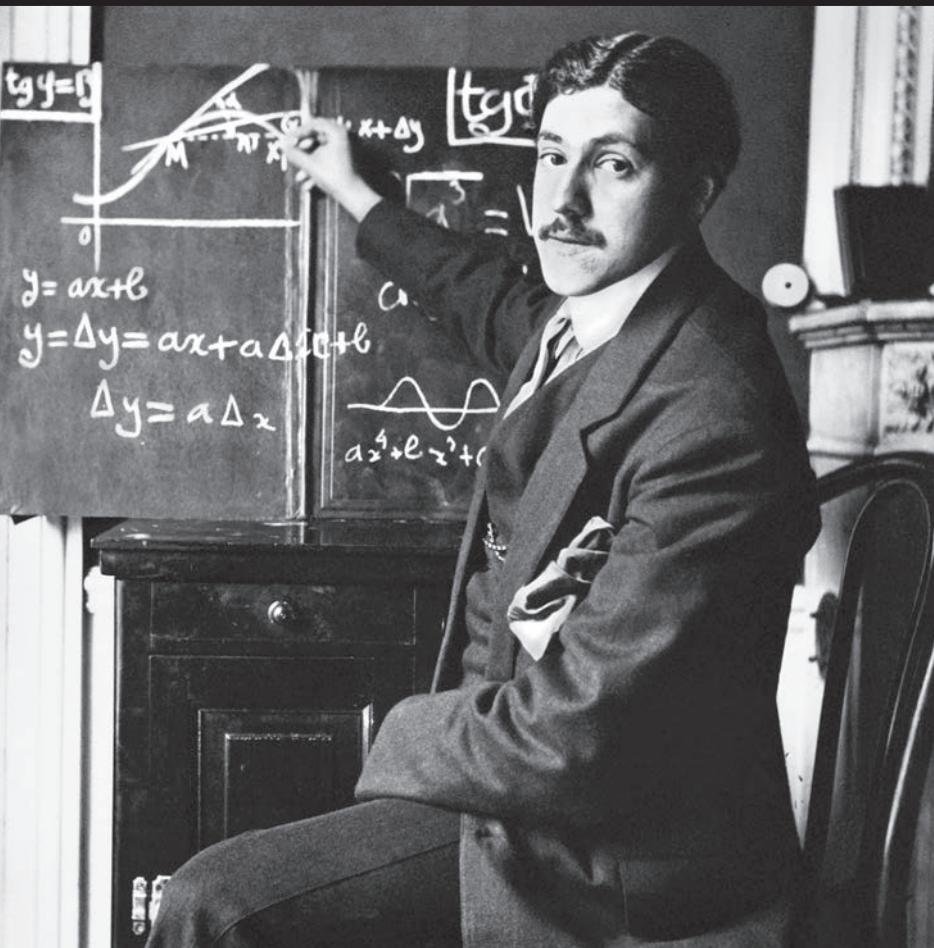

Foto: Dassault Aviation via Wikimedia Commons

ne mora za svaku sitnicu tražiti odobrenje Ministarstva, Bloch je osnovao tvrtku SAAMB (Société Anonyme des Avions Marcel Bloch). Bila je dosta velika za razvoj novih projekata i izradu prototipova, a njihovu bi eventualnu proizvodnju prepuštalna SNCASO-u. Na Blochovu žalost, i ta je tvrtka 17. veljače 1937. nacionalizirana i pripojena SNCASO-u.

Unatoč kaotičnim vremenima, Bloch je uspio nastaviti rad na ključnim projektima, od kojih je najvažniji bio razvoj lovačkog aviona. Začetak projekta seže do 1934. i zahtjeva Ministarstva zrakoplovstva za novi lovački avion. Zanimljivo je da je kao najbolji prijedlog odabran Morane-Saulnier MS 406, ali Ministarstvo je odlučilo i da Bloch nastavi razvoj MB 150. Bio je to niskokrilac u cijelosti izrađen od metala, s uvlačivim podvozjem. *Ahilova peta* bio mu je slab motor Gnome-Rhône 14N-0 od 701 kW (940 KS), koji je imao

**Mladi
Marcel Bloch na
fotografiji iz 1912.,
prije nego što
je postao jedan
od najslavnijih
zrakoplovnih
inženjera na
svijetu**

tendenциju gubitka snage s povećanjem visine. Rezultat toga bio je gubitak brzine i okretnosti. Ipak, letna testiranja pokazala su da je avionom MB 150 lako upravljati i da je u letu stabilan. Zapravo je bio puno bolji jurišnik nego lovac, ali u to vrijeme samo je nekolica nižih časnika shvaćala mogućnost zajedničkog djelovanja kopnenih i zračnih snaga. Ako bi se MB 150 držao srednjih visina, maksimalna brzina bila bi 434 km/h. Međutim, letna testiranja pretproizvodnog MB 151.01 pokazala su niz problema. Najveći je bio pregrijavanje motora Gnome-Rhône 14N-7. Uz ostale nedostatke, avion je proglašen neodgovarajućim za serijsku proizvodnju.

Sve je to trebalo na brzinu riješiti na prototipu MB 152.01. Ugrađen je novi motor Gnome-Rhône 14N-12 snage 768 kW (1030 KS), što je bilo dosta za najveću brzinu od 520 km/h. Prvi je prototip prvi put poletio 15. prosinca 1938., kad se već itekako znalo da intenzivan razvoj flote Luftwaffe. Više nije bilo vremena za gubljenje i paket aviona označenih kao MB 151 i MB 152 odobren je za masovnu serijsku proizvodnju. Kako bi se ona što više povećala, odlučeno je motor Gnome-Rhône 14N-12 zamijeniti nešto slabijim Gnome-Rhône 14N-25, čija je serijska proizvodnja već bila uhodana.

U trenutku izbijanja Drugog svjetskog rata MB 152 bio je najbolji lovački avion francuskog zrakoplovstva. Nažalost, do 10. svibnja 1940. francusko zrakoplovstvo preuzele je samo 140 primjeraka MB 151 (još 16 preuzele je mornaričko zrakoplovstvo) te 363 primjerka MB 152. Još 152 primjerka potonjih bila su u završnoj fazi sastavljanja na proizvodnim trakama.

NAJBROJNIJI NIJE I NAJBOLJI

Morane-Saulnier MS 406 bio je najbrojniji lovački avion francuskog zrakoplovstva, no 10. svibnja 1940., kad su nacisti počeli okupaciju Francuske, već je bio zastario. Tvrta Morane-Saulnier uspješno je poslovala od osnutka 1911. godine (opširnije v. Počeci i Prvi svjetski rat, HV 664). Njezin je MS 406 serijska izvedenica modela MS 405, koji je 1934. pobijedio na natjecaju Ministarstva zrakoplovstva. Za razliku od Blochova MB 150, s čijim je razvojem stalno bilo problema, razvoj MS 406 tekao je glatko. Kako je to bio Morane-Saulnierov prvi pokušaj izrade lovca niskokrilca s uvlačivim podvozjem, moglo bi se reći da su igrali na sigurno. Avion je izrađen od kombinacije platna, drva, duraluminija i Plymaxa, kompozitnog materijala koji bi se najjednostavnije mogao opisati kao

**Ministarstvo zrakoplovstva proglašilo je
lovac Morane-Saulnier MS 405 pobjednikom
natječaja 1934. godine i naručilo
16 maloserijskih primjeraka. Do ožujka 1940.
isporučena su čak 1064**

duraluminjska folija nalijepljena na šperploču. U trenutku nastanka takva je kombinacija materijala smatrana zastarjelom zato što je cijeli Bloch MB 150 bio izrađen od duraluminija. No, cijena je bila vrlo prihvatljiva.

Tvrtka Morane-Saulnier nije željela riskirati ni kod odabira motora. Prototip MS 405-1 pokretao je motor Hispano-Suiza 12Ygrs. Dobre strane motora bile su pouzdanost i povoljna cijena. Loša je strana to što je davao samo 641,3 kW (860 KS). Usto, imao je dvokraku elisu koja je slabo iskorištavala njegovu snagu. Na drugom prototipu MS 405-2 uporabljen je stoga motor Hispano-Suiza 12Ycrs snage 671,1 kW (900 KS) i znatno suvremenija trokraka elisa. Iako je drugi prototip izgubljen u nesreći, Ministarstvo zrakoplovstva proglašilo je MS 405 pobjednikom i naručilo 16 maloserijskih primjeraka.

Kako su u međuvremenu zbog otklanjanja uočenih nedostataka izvršene znatne izmjene izvornog projekta, serijski avion dobio je oznaku MS 406. Za njega je odabran motor Hispano-Suiza 12Y-31 snage 641,3 kW (860 KS) s kojim je mogao postići 489 km/h. Koliko je taj motor bio preslab za MS 406 najbolje govori podatak da su piloti u strmom poniranju uspijevali dosezati brzine od 730 km/h. To dokazuje da je aerodinamika aviona bila više nego solidna, a da je najveći problem bio motor. Taj su nedostatak pokušali otkloniti na MS 412, koji su trebali opremiti motorom Hispano-Suiza 12Y-51 snage 783,0 kW (1.050 KS). No, izrada do 10. svibnja 1940. nije bila dovršena.

Francusko ratno zrakoplovstvo do ožujka 1940. dobitio je 1064 aviona MS 406. No opremljeni (pre)slabim motorima teško su se mogli nositi s najnovijim inaćicama Messerschmitta Bf 109. Čak i da su MS 406 bili bolji avioni, njemačka prevlast na zemljama bila je tolika da bi ishod bio isti.

Foto: Wikimedia Commons

Fotografija iz jedne od sjevernoafričkih zrakoplovnih baza prikazuje repni dio uništenog aviona Dewoitine D.520 u službi zrakoplovstva viševske Francuske

DEWOITINE D.520

U odnosu na većinu tvrtki spominjanih u podlistku, Constructions Aéronautiques Émile Dewoitine (CAED) osnovana je prilično kasno, tek 1920. godine. S obzirom na nedostatak tradicije, a i veza u poslovnom, vojnom i političkom svijetu, francuska ju je država u prvih deset godina postojanja uglavnom ignorirala. Međutim, preživjela je zahvaljujući izvoznim ugovorima. Dewoitine D.27 po licenciji se proizvodio u Švicarskoj, Rumunjskoj i Jugoslaviji. CAED je stoga 1927. ugašen. Dewoitine je iduće godine pokrenuo novu tvrtku, Société Aéronautique Française (Avions Dewoitine) ili SAF.

SAF je serijom lovačkih aviona Dewoitine D.500/501/503/510/511 postigao uspjeh na tržištu. Prvi je put veliki kupac bilo i francusko ministarstvo obrane. Taj je uspjeh otvorio SAF-u vrata za nove narudžbe. Tvrta se javila i na natječaj Ministarstva zrakoplovstva iz 1936. za novi lovački avion. Njihov prijedlog Dewoitine D.520 bio je vrlo sličan MS 405. Rabio je čak i jednak motor, Hispano-Suiza 12Y, samo u inačici 21.

Hispano-Suiza 12Y-21 imao je snagu od 670 kW (900 KS), što je bilo dostatno za najveću brzinu od 500 km/h. Ministarstvo zrakoplovstva odlučilo je, međutim, da je MS 405 najbolji prijedlog te dopustilo i nastavak razvoja Blocha MB 150. Ostavši bez ugovora, SAF je povučen u državni konzorcij SNCAM (Société nationale des constructions aéronautiques du Midi). I tu stvari postaju zanimljive.

SNCAM je osigurao vlastita sredstva za nastavak razvoja MS 405, a osnivač nekadašnje tvrtke Émile Dewoitine (1892. – 1979.), privatnim je vezama na kraju uspio osigurati ugovor s Ministarstvom zrakoplovstva. Tako je prvi prototip dovršen državnim novcem. D.520-01 prvi je put poletio 2. listopada 1938. Tijekom letnih testiranja postignuta je najveća brzina od 480 km/h, ali otkriveni su i brojni nedostaci. Aerodinamička poboljšanja te ugradnja učinkovitije trokrake elise omogućili su maksimalnu brzinu od 530 km/h. Obećavajući je bio i podatak da je avion u oštrom poniranju postizao 825 km/h, što je upućivalo na mogućnost ugradnje još jačeg motora.

Njemačka je, međutim, 1. rujna 1939. napala Poljsku i počeo je Drugi svjetski rat. Francusko zrakoplovstvo hitno je trebalo stotine novih aviona, pa i sa slabim motorima. Serijska proizvodnja pokrenuta je u travnju te godine. Narudžba je iznosila 1280 aviona, uz isporuku 200 mjesečno. U travnju 1940. naručeno ih je dodatnih 970. Iako su u SNCAM-u pokušali povećati proizvodnju na 300 mjesečno, do 10. svibnja 1940. isporučeno je oko 900 aviona.

Međutim, proizvodnja je nastavljena i nakon okupacije. Za potrebe novoustrojenog zrakoplovstva viševske Francuske 8. kolovoza 1941. naručeno je 550 primjeraka D.520. Od toga je na kraju isporučeno 180.

PRIČE O DOMOVINSKOM RATU

Ministarstvo hrvatskih branitelja četvrtu godinu zaredom raspisalo je natječaj za kratku priču o Domovinskom ratu za učenike srednjih škola u Republici Hrvatskoj. Pristiglo je 135 učeničkih priča, a Povjerenstvo za vrednovanje proglašilo je ovogodišnje pobjednike. U ovom broju objavljujemo zadnju od pet priča koje dijele ravnopravne treće nagrade. Naslovljena je *Kratka sudbina*, a napisala ju je Emanuela Koretić

KRATKA SUDBINA

Čovek je čoveku okrenul leđa. Kak je negdar, tak je i sad. Upalil sam TV i zapital sam se – "Kaj se pak danes dogodile u svetu?" Nisam duge čakal odgovor, kad je na TV-u glas rekao – "Izvanredne vijesti, Rusija je napala istok Ukrajine. Putin je naredio invaziju glavnog grada Ukrajine i regija Doneck i Karkiv. Uživo prenosimo javljanje glavnog tajnika UN-a Antonia Guterresa, nakon toga čut ćemo riječ glavnog tajnika NATO-a Jensa Stoltenberga."

**Emanuela
Koretić,**
učenica
1. razreda
IV. gimnazije
Zagreb

"Danas se, 1. ožujka desila prva oružana bitka u Pakracu, tri su policajca teško ozlijedena od strane velikosrpskih pobunjenika. Srpska agresija je snažna još od početka godine, kakve će dalje akcije poduzimati velikosrpske snage i JNA? Uživo nam se javlja predsjednik, doktor Franjo Tuđman." 1991. godina, nismo se nadali smrti i gubitku, šteli smo svoju državu, slobode ali dobili smo propast... Neki bi rekli da je bilo vredno svega gubitka i metka koji su se spucali al meni, nisu. Kak ti koji del Hrvatske spadne, Vukovar je na granice bil, kakti i druga mesta i zate ga je spala tragedija i pokolj. Ja sam 91. živel

u Koprivnici, Vegeta – najbolja asocijacija. Rata za mene ni bile, pa, jedno vreme. Moji su prijatelji bili pozvani na obuke u slučaju večega sukoba. Ljude se spremalo za najgorše. Ja sam tek imal 17 let i još me trebalo neće. Bil sam odrasel z veliki dečki, 19 i nadalje, i sad su otišli. Moja dječja duša nadala se da se čem prije budu vrnuli. Moga je staroga veselila vest nezavisnosti i slobode, nepravedni su mu vođe i zapovednici bili pa je dobil male nade da bu i k njemu pravda došla. Svoje reči smel reći nije. Mogel je samo delati i šuteti kak mu je dužnost bila. On je policajec bil...

kam goršega posla v to doba. Mama mi je radnica bila, delala je v Podravkine tvornice, a deda i babe nisu imali, zemlja ih je zatrajala. Srbi mira nisu imali. Starog su zvali u Vukovar, zgleda da budu svi išli... i išli su, moga staroga prvoga poslali u Vukovar, koji tjedan posle sve se više dobrotoljaca prikupilo i otišlo na istok, de je najviše ljudi trebale. Ja i mati sme se saki dan molili da tata dojde doma živ i v jednom komadu. Vreme je išle, meni je rođendan bil u 6. mesecu tak da i mene bi pozvali da idem u vojsku začas. Mi gore nismo osećali posljedice rata ali ljudi su k nami dohajali i naseljavali se. Tužne su se mati plakale jer im sinov duge nije bile.

Ja sam navršil 18, već je prešle par meseci kak je ta propast

PRIČE O DOMOVINSKOM RATU

trajala. Vesti na TV-u su samo o mrtvima govorile, a oni živi? Jel je tatek još živ? Meni se stalno motalo po glavi ali sad me zanimale, bumo ja živ ostal, bumo svi preživeli ili bumo živeli ili pak jel su si ti ljudi mrlji da mi živime nesretni? Život je tragedija, ali ne ona v kazalištu. Moja mama je srčani imela, i tak ti jaden čovek sam ostaneš. Sreće mi sikak nije bile i tak sam danima iskal smisla i smisla, pratil vesti i sve strave našega naroda koji više nije ni bil naš. Kad ostaneš bez mati svoje, ostaneš prazen, bez ikakve volje. Moju je mamicu Bogeček zel k sebi po svoje volje, nečiju drugu nije štel još zeti, a sad je gore... Odlučil sam otiti u Korenicu. Granice su najviše pogodene bile i tak sam odlučil otiti u taj daleki kraj i pomoći de se i kaj se more. Ljudi su bili u strahu. Dok sam se vozil starim golfom okolnim cestama, jer glavne ceste su bile pune agresijskih snaga, gledal sam tužna, mala, pokorenata selja koja su proživjela te jedne dane sukoba. Došli smo dele na doček tenkova koji su sprečavali ulazak u grad i srpskih vojnika z koje kakvim puškama. Došlo je do toga da je ili mir ili pokolj. Meni je dana prva puška. Kaj sad? Isključil sam srce i setil sam se svoga staroga, do kojega sam se nadal dođiti jer, drugoga mi neće bilo. Glavni cilj: Ubiti. Podigli smo puške i krenuli u bitku, u jednom sam trenutku osetil nekaj toplo na kože moje desne ruke. Krv. Krv jednog od građanina Novske koji je posel z nami u Korenicu, prsački krvi sletel je na moju ruku kad su ga upucali prvo v ljevo rame a onda u čerevo. U naletu smo ubili sih 5 vojnika, a od nas osam ostalo nas je šest. Kak život brzo otide. Upali smo u tenk koji na sreću je bil prazen. U to vreme Srba i drugih vojnika nije bile pune ali je grad i dalje bil pod njihovom kontrolom. Mi smo tam bili jedno tri tedna. Pomagali smo ranjenim civilima i vojnikima, slala se hrana sačim 10 dana, nije je bilo puno ali ljudi su nekak trebali preživjeti. Javliali su loše stanje iz Vukovara. Da nisam videl sav taj razor i žbunje koje je negdar bile pune života i mira nikad nebi reknel da je bile gadne, ali nažalost, bile je strašne. Odlučil sam se z jednom družinom povesti do Vukovara. Ovaj put sam bil siguren da rata bude bile. Takve strave čoveku ni trebalo, kak smo dolazili bliže Vukovaru uz strane ceste ležala su tela jadnih, umrlih ljudi koji nebi više nigdar vidli Sunce, ni lepe slobode za koju su se tak strastveno tukli. Bilo je tu i civila, najviše me pogodila žena crne kose, bila je jake bleda, vjerojatno jer je već neko vreme vani ležala tak mrzla, ali nije ovo nije bila smrt, vidle se da je žena sad slobodna, te željne je slobode dobila. Kad smo došli pred Vukovar, strava. Čemu? – čovek se zapita. Zakaj? Negdar hiže koje su uspravno stale i dom kojoj obitelji pružale, toga doma više nije bile. Kak ideš van iz kombija, staješ na ciglin prah i ruševine tužne, komadi se drobjaju pod cipelu tu vojničku. Kaj su z tebe napravili, kaj su z ove Hrvatske napravili? Bil je

deveti mesec, slabe nade v očima tih živih heroja. Ljudi sme se nagledali sega. Nas su poslali u neku podzemnu šupu, tam su nutra trudnice i ranjeni ležali. U bolnice te jadne se nisu dali jer kak je već poznato bilo – U ratu je se ravno. Rušile su se bolnice, hiže, zgrade, dobre da kamenje nisu gađali. Dok bi koji avion prešel ljudima bi se krv na trenek zamrzla. Strah v kostima, v krv, v koži. Ljudi koje upoznaš tam, ostanu ti prijatelji. Tak sme mi dele postali jena velika obitelj. Jelena je rodila dete, Nataši je bile vreme za 2 tedna. Naš jadni Tomek je zginul, infekcija ga je pokopala do kraja. Drugi ranjeni su dobre bili ali saki te put srce zaboli kad ti nešće blizek tak brže otide. Nisu oni meni rođena braća bila ali krv tu presudna neje. Zima je došla, kraj desetog meseca. Pod zemljom bilo je zima a gore po gradu, žive duše nema. Agresorska se vojska saki dan skitala po gradu, njima tuge v očima videti bilo nije. Moji su dečki, skupa z menom krenuli do hiža zrušenih deke iskat i čega se još našle. Nekak smo jedva detetu stvari našli i dibili dok je vani mira bile. Nataši je skoro vreme bilo, a stanje za živeti, nikakvo. Na taj mrzli, zimski dan, vojska je srpska provalila naša vrata i našla našu malu jamu de nas je skoro 30 bilo. Pretili su nam životem dok su žene i slabe naše pajdaše vozili za ruku van i dalje, Bog znaj kam. Nas je 5 zadnje ostale bile, zavezali su nam ruke, noge i spremali se pogubiti nas sve. Meni je tu kraj u očima bil, a jedino na pameti – moj kratek život i raspala obitelj. Kolike je ljudi ovakva sudbina spopala. Ali Bog nije štel da naš narod strada. Zemlja se zatresla. Tenki i vojnici. Prolazili su kroz taj napušteni del Vukovara da dojdju do granice. Čul sam jedan jaki glas kak više "Dolje, dolje! Gledaj bunkere, jel ima koga živoga. Ubi vozača, uzmi žene i djecu odma i onda pogledajmo jel ima još koga!" Brzo su počeli ti razbojnici gađati po nama, mene su pogodili u desnu nogu a neke od mojih pajdaša su i ubili... Mene je jeden dečec spasil, ma nije on bil dečec, možda je negde 23 leta imal, ništ stareši od mene. Z svu svoju snagu prebacil me preko svojega ramena i pobegel van z menom. Došel je do jednoga rasta, tam me je polegeli i zamotal mi nogu dok krv više bilo nije. Meni se v glavi malo mutilo, videl sam da je imal zelene oči i grbav nos. Poslje toga sam se onesvestio... Ne znam kak duge pri sebi nisam bil. Zbudil sam se jednu večer u neke velike šume okružen z jedno bar 40 vojnika. Pekli su kobase i pripremali planove za dalje. Meni je prvi došel taj isti dečec i pital me kak sam. On mi je reknel kaj je sve bilo i da se za one sve moje pajdaše v onomu bunkeru ne moram brinuti. Zval se Krešo. Visok i pun života, oči pune nade koje duge do toga trenutka videl nisam. Jedno sam vreme z njima bil u skloništu i u kampu. Ja i Krešo smo postali dobri prijatelji, rekli smo si da, dok najdemo kakvu ženu, da se bumo zvali na svate. Ja sam htio z njimi pojti dalje u rat ali mi nesu dali jer još dobre hoditi nisam mogel. Pripremale su se sakakve akcije i ja bi samo višak bil. Ostavil mi je Krešo svoju adresu i reknel da se bude vrnul on tam i da ga poslije rata najdem. Reknel je da bude poiskal bilokaku informaciju koju najde o momu

staromu i ja sam mu bil jake zahvalan. Oprostil sam se z njim al on je meni rekao da se još vidli bumo. Poslali su me u neku tajnu bolnicu u Đakovu. Dok sam se oporavio, doma sam se vrnul i bil doma do 99. Dugo me mučilo pitanje Kreše i moga staroga. Bil sam zidar po struki i tak sam po potrebi ljudi koji su se vraćali u Vukovar i obližnja mesta došel natrag u taj zrušeni grad. Na cesti bi tako malo videl neku tužnu mati kak presi svoga sina da se vrne iz mrtvih... Mene je strah primal sakoga dana kaj sam tam bil. Odlučil sam ostati tam. Zozidal sam si jednu malu hižicu u predgrađu Vukovara. Ona mi je adresa koju mi je Krešo dal sakoga dana bila u glavi, nekad mi se i prividalo, mislio bi da je neki stranec Krešo i odmah bi skočio u zrak... ali Kreše nigde nije bilo. Tak je već kraj 99. bil tu i ja sam odlučio otiti u arhive i propitati se o Kreši. Nada me nije stala. Možda je pogubio iz Hrvatske, možda je u neke bolnice. Nikakve ni vesti o staromu nije bilo. Ni za njega mi nuda nije stala. Jedan su dan u novinama objavili sa znana imena ubijena u ratu. Pod umrli policajci pisala su razna imena, ime moga tate nije bilo tam. Malo su mi svetlijе oči taj čas postale. Drugu sam stranu okrenuo i videl sebi poznato ime: Božo Šintelj. – "Preminuli vojnici u akciji preuzimanja teritorija i oružja na području Gospića: ... Božo Šintelj..." Ispalo je da tatek nije otišao u Vukovar nego su ga prebacili u Gospic i tak je pogubio. Nada umire zadnja vele. A Krešo? – zapital sam se. Životi, i mladi i stari su hićeni bili. Razlika vojniku nije bila. Novine sam prelistaval i prelistaval dok na zadnje stranice, zednjega retka nisam našao ime svoga dobrog prijatelja – Kreše. – "Krešo Karanić." "Sankcije Rusiji će biti veće nego što možete očekivati. Zato pozivam predsjednika Putina da prestane ovaj sukob..." Stjepan je ugasio TV. Podigao se je iz svoje udobne fotelje, uzeo ključeve, škare, odrezao je sve bijele ruže iz svoga vrtića i zaputio se po nekom puteljku. Došao je do groblja Marinci. Puteljcima je hodao sputštene glave dok je hodao kroz labirint grobova. Došao je do groba svoga oca Bože. Stavio je na grob dvije bijele ruže i sjeo na pod gledajući sliku svoga oca. Uz suzu koja je tekla niz njegov obraz krenuo je dalje. Stao je pred grob Natašinog sina Jakova, koji nije preživio nakon poroda. Na njegov je grob položio jednu bijelu ružu i opet krenuo dalje. Došao je do malenog polja punog bijelih križeva. Bilo je to polje poput Ovčare s bijelim križevima duž cijelog polja koji nisu imali imena na sebi ali su davali spokoj i spomen ubijenima na području Vukovara i okolice. Na svaki je od njih položio bijelu ružu. Krešo je negdje na tom polju počivao i Stjepan ga nije htio skratiti bijele ruže koja je bila živa i u cvatu, kao i Krešo kad ga je zadnji puta vido.

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE**

Na temelju članka 27. stavka 3. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i Odluke o osnivanju Povjerenstva za utvrđivanje prijedloga izbora kandidata za popunu slobodnih ustrojbenih mjesto na temelju internog oglasa i javnog natječaja, KLASA: 023-03/22-03/1, URBROJ: 512-01-22-531 od 19. srpnja 2022., objavljuje

**INTERNI OGLAS
za popunu radnog mjesta na
Vojnostegovnom sudu u Zagrebu**

**1. VOJNSTEGOVNI SUD
SUDAC VOJNSTEGOVNOG SUDA,
1 izvršitelj**

Uvjjeti:

- ustrojbeni čin: pukovnik
- ustrojbeni VSSP: D41PC52
- osobni čin: satnik – pukovnik
- zvanje: diplomirani pravnik ili magistar prava
- državni stručni ispit II. razine
- poznавање engleskog ili njemačkog jezika
- pet godina na poslovima časnika pravne struke.

Kandidati osim propisanih uvjeta moraju ispunjavati uvjete iz članka 34. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

Prijave s dokazima o ispunjavanju navedenih uvjeta zainteresirani kandidati mogu dostaviti na adresu: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Uprava za ljudske potencijale, Stančićeva 6, 10 000 Zagreb.

Rok za podnošenje prijava je 15 (petnaest) dana od dana objave oglasa u Hrvatskom vojniku.

DOMOVINSKI RAT

Nakon tri godine potpune blokade, 21. prosinca 1994. otvorena je dionica autoceste Zagreb – Lipovac na dijelu između Novske i Nove Gradiške. Ratne fotografije Željka Gašparovića podsjećaju nas na taj važan događaj

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Željko Gašparović Gašo

AUTOCESTOM PREMA BLJESKU I POBJEDI

Bio je kraj 1994., još jedna zima tada ni rata, ni mira.

Nakon oružanih sukoba koji su se razvijali od proljeća 1991., a kulminirali krajem te godine, Hrvatska je bila raskomadana i razrušena; neposredne i posredne ratne štete bile su goleme; dijelovi hrvatskog teritorija pod okupacijom pobunjenih Srba i Jugoslavenske armije; od Dubrovnika do Vukovara zemlja je bila prepuna još svježih grobova, na stotine njih. Država je

DOMOVINSKI RAT

zbrinjala stotine tisuća izbjeglica i proganika iz Hrvatske, ali i Bosne i Hercegovine.

Nakon krvave prve etape Domovinskog rata, obilježene izravnom agresijom pobunjenih Srba u Hrvatskoj, i Jugoslavenske armije koja je otvoreno stala na njihovu stranu, u drugoj etapi – od siječnja 1992. do svibnja 1995. – aktívna neprijateljska agresija smanjena je i dolazi do razmjesta mirovnih snaga UN-a duž linija okupiranih dijelova zemlje i crta prekida vatre. Za Hrvatsku je to bilo vrijeme napornih diplomatskih pregovora te istodobnog jačanja borbenih snaga i stvaranja vojske uz provedbu operacija taktičke razine u kojima su oslobođani manji dijelovi teritorija.

Tako se u Hrvatskoj živjelo u prosincu 1994.

Valja se toga prisjetiti danas, 28 godina kasnije, dok govorimo o okruženju u kojem je nakon tri godine potpune blokade otvorena dionica autoceste

**Fragmente
važnog događaja
– otvaranja
autoceste između
Novske i Nove
Gradiške u
prosincu 1994.
– zabilježio
je svojim
fotoobjektivom
Željko Gašparović
Gašo**

Zagreb – Lipovac na dijelu između Novske i Nove Gradiške. Bilo je to 21. prosinca 1994. – a svjedok tog događaja, ratni fotograf iznimno vrijednog opusa Željko Gašparović Gašo, uz čije se fotografije ovaj put vraćamo u prošlost i prisjećamo nedavne hrvatske povijesti, pamti kako je bila srijeda, i bilo je 14:30 sati kada su pripadnici Jordanskog bataljuna UN-a kod naselja Paklenice uklonili zapreke s ceste.

Bio je to važan događaj.

Otvaranju dionice autoceste duge 27 kilometara pretvodili su dugotrajni pregovori između pobunjenih Srba i hrvatske vlade uz posredovanje međunarodne zajednice. Korak naprijed, nazad dva, stalna kršenja dogovora i izigravanja sporazuma, nemogući zahtjevi pobunjenika i ucjene obilježili su te pregovore. Konačno, nakon potpisivanja Gospodarskog sporazuma, 2. prosinca 1994., obje strane usuglašavaju se oko otvaranja autoceste prihvatajući kako će sigurnost u prometovanju jamčiti pripadnici UNPROFOR-a, a tijekom vremena zajedničke hrvatsko-srpske ophodnje. Dogovoren je također da će postojati samo dvije kontrolne točke u sektoru Istok koje su tada dijelile okupirani i slobodni teritorij Hrvatske. Na otvorenje ceste kod Dragalića kod Nove Gradiške došao je predsjednik Vlade RH Hrvoje Šarinić, ministar unutarnjih poslova Ivan Jarnjak i njegov pomoćnik Joško

Svega šest dana kasnije, 27. prosinca, predsjednik Franjo Tuđman koristio se ovom dionicom odlazeći u Slavonski Brod, gdje je najavio kako će se uskoro prometovati i vlakom – od Zagreba do Slavonskog Broda, ali i od Zagreba do Knina

Morić, te savjetnik predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana za unutarnju politiku Ivić Pašalić. U Dragaliću su ih dočekali naoružani i uniformirani milicajci i vojnici RSK i Rade Tanjiga, ministar obrane tzv. RSK. Provokacije su započele već toga dana jer su tijekom prolaska kolone visokih hrvatskih dužnosnika uz autocestu uočeni naoružani i uniformirani milicajci i vojnici RSK koji su koloni pokazivali tri prsta. Također, suprotno postignutom sporazumu, Srbi su na "graničnim prijelazima" Dragalić i Paklenica postavili zastave i ploče s natpisom "Republika Srpska Krajina". Na to su reagirali hrvatski dužnosnici, koji su u Dragaliću novinarima izjavili da će zatražiti uklanjanje oznaka i policije RSK s autoceste. Došlo je i do susreta Tanjge i Šarinića, a srpski političar izjavio je tada kako je: "Otvaranje autoceste ustupak i gesta dobre volje."

Svega šest dana kasnije, 27. prosinca, pred-

Hrvoje Šarinić, tadašnji predsjednik Vlade RH, u Dragaliću je pred novinarima izrazio nezadovoljstvo zbog srpskog kršenja dogovora

sjednik Franjo Tuđman koristio se ovom dionicom odlazeći u Slavonski Brod, gdje je najavio kako će se uskoro prometovati i vlakom – od Zagreba do Slavonskog Broda, ali i od Zagreba do Knina. Idućih je mjeseci, premda otvorena, autocesta bila nesigurna za prometovanje s obzirom na to da su pobunjeni i naoružani Srbi neprestano izazivali incidente i provocirali. U početku su se uz rub ceste pojavljivala vojna vozila, zatim su bili postavljeni i kontejneri koje su Srbi obilježili zastavama i oznakama nepostojeće paradržave. Incidenti su od ranog proljeća 1995. eskalirali pa su pobunjenici blokirali autocestu betonskim i željeznim zaprekama, presretali su i pljačkali putnike, pucali po vozilima. Pobunjenička provokacija na benzinskoj postaji "Slaven" kod Nove Gradiške krajem travnja bila je posljednja u nizu koju je hrvatska strana otprijela.

Uslijedila je vojno-redarstvena operacija Bljesak, u kojoj su 1. svibnja 1995. postrojbe hrvatske vojske i policije u svega 30 sati riješile sve nesuglasice i otvorena pitanja oko korištenja autoceste i osloboidle dotad okupiran prostor zapadne Slavonije.

Pripadnici JNA blokirali su 24. kolovoza 1991. promet na autocesti kod nadvožnjaka Vrbovljani. Početkom rujna borbe dosežu punu jačinu, a JNA i ostale srpske snage blokiraju autocestu Novska – Nova Gradiška, od naselja Paklenice do Dragalića, što je uvelike ograničilo vezu na smjeru zapad – istok Hrvatske

TRENUTAK SJЕĆANJA

Na spomeniku su uklesana imena poginulih pilota Marka Živkovića i Mirka Vukušića te padobranaca Ante Plazibata i Rade Grive

U povodu 31. godišnjice ustrojavanja Samostalnog zrakoplovnog voda Osijek (SZVO), 8. listopada 2022. odana je počast slavonskim pilotima i padobrancima poginulim u Domovinskom ratu. Članovi obitelji poginulih otkrili su spomenik postavljen na kružnom toku u blizini Sportske zračne luke Čepin-Osijek

VITEZOVI SLAVONSKOG NEBA

Spomenik je jednostavan. Zamislio ga je tadašnji pilot Poljoprivredne avijacije Osijek Miroslav Vlašić, a izradio akademski kipar Drago Stojaković u suradnji s Ljevaonicom umjetnika Jurkić, tvrtkom A.G. Kamen i građevinskom tvrtkom VIŠ-ING. Nositelj projekta je Koordinacija braniteljskih udruženja Osječko-baranjske županije (KUBIS) i udružna pripadnica Samostalnog zrakoplovnog voda uz potporu Ministarstva hrvatskih branitelja, Grada Osijeka i Osječko-baranjske županije te sponzora.

Na bijelom stupu uklesana su imena na četiri strane slavonskog neba. Na sjeveru se nalazi ime začetnika i zapovednika SZVO-a pilota Marka Živkovića, na jugu je ime njegova zamjenika pilota Mirka Vukušića, navigatorka i čovjeka koji je proračunima i GPS-om Garmin 100 učinio SZVO efikasnim. Na zapadu i istoku imena su iskusnih padobranaca Aerokluba Osijek i ratnih kumova Ante Plazibata i Rade Grive. Ispod imena gore četiri svijeće za spokoj njihovih duša. Iznad njih nadvje se zrakoplov Antonov An-2 u letu prema pisti čepinske zračne luke, gdje je sve počelo.

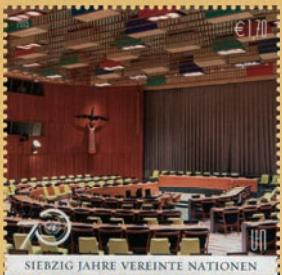
Od Miroslava Vlašića doznajemo da je ispred hangara čepinske zračne luke upoznao Marka Živkovića, koji ga je zadužio da pronađe ljudi od znanja i povjerenja. "Spomenik je postavljen na ovo mjesto kako bi se generacije koje dolaze zapitale tko su ovi ljudi i što su radili," rekao je Vlašić. Priča o Samostalnom zrakoplovnom vodu Osijek priča je o ljudima koji su koristili male sportske zrakoplove i poljopriv-

TEKST I FOTO
Martina Stanković

vredne avione kako bi se uz veliku hrabrost, domišljatost i snalažljivost borili za oslobođenje Hrvatske. Iz Đakova su djelovali na području Zapovjedništva Operativne zone Osijek te Operativne grupe Vukovar, Vinkovci, Županja. Evakuirali su ranjenike, dostavljali pomoći okruženom Vukovaru te uništavali neprijateljske položaje bombama napravljenim od plinskih boca. Moralno-psihološki učinak bio je golem. Davali su nadu i darove s neba braniteljima i vukovarskoj bolnici te istodobno remetili noćni mir neprijatelja. O učinkovitosti njihova djelovanja najbolje govori činjenica da je JNA, pokušavajući ih zaustaviti, morala dopremiti tad najsuvremeniji protuzrakoplovni raketni sustav KUB-MSA-6. Jedna je raketna, nažalost, 2. prosinca 1991. pogodila An-2 u kojem su poginuli Marko, Mirko, Ante i Rade.

Tog dana krenuli su pred svitanje prema mostu na Bosutu kod Nijemaca. U vlažnom i hladnom danu njihov povratak čekala je cijela postrojba u Đakovu. No, njihov se zrakoplov srušio, pogoden iznad Otoka kod Vinkovaca. Duh nebeskih vitezova slavonskog neba sad slijedi na čepinsku pistu kako bi budućim generacijama govorio o njihovim letovima i hrabrosti.

Na Općoj skupštini UN-a predstavnici su svih država članica, koji, među ostalim, donose zaključke o budućem djelovanju organizacije

FILATELIIJA

Premda riječ misija (lat. *missio*, odašiljanje, otpremanje) ima više značenja, autoru teksta najbliže je ono koje podrazumijeva zadatok većeg značenja koji je od općeg interesa. Pod misijom se misli i na stalno diplomatsko predstavništvo jedne države u drugoj, države u međunarodnoj organizaciji ili međunarodne organizacije u državi

MARKE – DIPLOMATSKA MISIJA

TEKST Ivo Aščić

Suvereni malteški viteški red ima diplomatske odnose sa 107 država i Europskom unijom te je stalni promatrač pri UN-u

Petnaesta godišnjica uspostave diplomatskih odnosa između Republike Hrvatske i Narodne Republike Kine obilježena je 2007.

Republika Hrvatska uspostavila je 1990-ih diplomatske odnose s gotovo svim međunarodno priznatim državama

Naziv misija više značan je pa može obuhvatiti i različita stalna (veleposlanstvo) i povremena predstavništva i izaslanstva (diplomska, vojna, ekonomski i sl.). Isto tako, može biti političko ili vojno izaslanstvo s posebnim zadacima. Gotovo svaka međunarodno priznata država u svijetu putem veleposlanstava i konzulata obavlja diplomatsku misiju svoje države u drugoj. Na čelu im je veleposlanik ili konzul. Zadaća im je na teritoriju strane države osigurati i zaštititi interesne svoje države i njezinih državljanima, te unaprijediti odnose tih dviju država. Republika Hrvatska izgradila je mrežu

diplomskih predstavništava u svijetu putem veleposlanstava i konzulata, a u svrhu stručnog osposobljavanja diplomatskog oseblja osnovana je sredinom 1990-ih Diplomska akademija. Neka veleposlanstva pokrivaju i područja drugih država, primjerice Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Australiji pokriva i: Novi Zeland, Kiribati, Pa-

Obavljanje diplomatske misije jedne države u drugoj zadatok je veleposlanstva. Marka prikazuje zgradu veleposlanstva Kneževine Andore u Belgiji

pua Novu Gvineju, Nezavisnu Državu Samou, Salomonove Otoke, Kraljevinu Tongu, Tuvalu, Vanuatu, Nauru i Republiku Fidži. Osim toga, RH ima veleposlanstva i u različitim međunarodnim organizacijama, kao što su, primjerice, Ujedinjeni narodi i NATO. Brojna su veleposlanstva stranih država u Republici Hrvatskoj sa sjedištem u Zagrebu, ali isto tako i na području drugih država, npr. Veleposlanstvo Kraljevine Tajlanda u Republici Hrvatskoj ima sjedište u Budimpešti. U povijesti hrvatske diplomacije posebno mjesto pripada Dubrovačkoj Republici, ne samo zato što je bila zasebna država (1358. –1808.) s vlastitom diplomacijom već i zato što se stoljećima služila diplomatskim umijećem kako bi održala slobodu i samostalnost.

Veleposlanstva nekih država koja pokrivaju Republiku Hrvatsku nalaze se u većim europskim gradovima

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama:

[facebook](#)

[twitter](#)

[YouTube](#)

[LinkedIn](#)

Sve što vas zanima pitajte nas:
hvojnik@mohr.hr

**HRVATSKI
VOJNIK**

Snimio Filip KLEN